ISSN: 2667-422X

SOSYAL, BEŞERİ VE İDARİ BİLİMLER DERGİSİ

JOURNAL OF SOCIAL, HUMAN AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Cilt	Volume	9
Sayı	Issue	7
Yıl	Year	2026

SOSYAL, BEŞERİ ve İDARİ BİLİMLER DERGİSİ
2026, Cilt.9, Sayı.8

YAYIN KURULU

BAŞ EDİTÖR

Prof. Dr. Yüksel ÖZTÜRK
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Turizm Fakültesi Gölbaşı Yerleşkesi, Ankara, Türkiye.
editor@sobibder.org
editor.sobibder@gmail.com
Telefon: +90 312 231 73 60/1847

DİL EDİTÖRÜ

Prof. Dr. Ayşe Nevin SERT, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye. nevin.sert@hbv.edu.tr

EDİTÖRLER KURULU

Atatürk İlke ve Cumhuriyet Tarihi: Dr. Öğr. Üyesi Mustafa EĞİLMEZ, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu, Türkiye. megilmez@kastamonu.edu.tr
Coğrafya: Doç. Dr. Mehmet Fatih DÖKER, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye. fdoker@sakarya.edu.tr
Çalışma Ekonomisi: Doç. Dr. Seda TEKELİ, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye. sakyalcin@anadolu.edu.tr
Çocuk Gelişimi: Prof. Dr. Arzu YÜKSELEN, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. ayukselen@medipol.edu.tr
Dilbilimi ve Edebiyat: Prof. Dr. İhsan KALENDER, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye. kihsan@gazi.edu.tr
Ekonomi: Dr. Öğr. Üyesi Atilla AYDIN, İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. atilla.aydin@rumeli.edu.tr
Felsefe: Prof. Dr. Hatice Nur ERKİZAN, Muğla Sıktı Koçman Üniversitesi, Muğla, Türkiye. nerkizan@mu.edu.tr
İletişim Çalışmaları: Prof. Dr. Yusuf YURDİGÜL, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye. yusufyurdagul@hotmail.com
İşletme Yönetimi: Dr. Öğr. Üyesi Menekşe ÖZTOPRAK, Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye. tarhan@baskent.edu.tr
Maliye: Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye. acelikka@ogu.edu.tr
Muhasebe: Prof. Dr. Seyhan ÇİL, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye. seyhan.cil@hbv.edu.tr

Pazarlama: Prof. Dr. Cevat TOSUN, George Washington Üniversitesi, Washington, ABD. ctosun@gwu.edu
Psikoloji ve PDR: Prof. Dr. Sefa BULUT, İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul, Türkiye. sefa.bulut@ihu.edu.tr
Psikoloji: Doç. Dr. Kemale SALMANOVA, Simqait State University, Simgait, Azerbaycan. salamovak11@gmail.com
Siyasi Tarih: Dr. Öğr. Üyesi Onur ŞEN, Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye. onursen@mersin.edu.tr
Sosyoloji: Doç. Dr. Suna TEKEL, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye. suna.tekel@inonu.edu.tr
Turizm ve Otel İşletmeciliği: Doç. Dr. Sedat YÜKSEL, Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Maskat, Umman sedatyuksel@gmail.com
Temel İslam Bilimleri: Doç. Dr. Harun ÇAĞLAYAN, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye. caglayanharun@gmail.com
Uluslararası İlişkiler: Doç. Dr. Serkan NAKTİYOK, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye. snaktiyok@atauni.edu.tr
Yakın Çağ Tarihi: Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye. agunduz@gantep.edu.tr
Yönetim Bilişim Sistemleri: Doç. Dr. Ersin KARAMAN, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye. ersinkaraman@atauni.edu.tr
Yönetim ve Strateji: Prof. Dr. Harun DEMİRKAYA, Kocaeli Üniversitesi, Kocaeli, Türkiye. harundemirkaya@kocaeli.edu.tr

HAKEM KURULU

Prof. Dr. Ahmet GÜNDÜZ, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep, Türkiye.
Prof. Dr. Ahmet TAYFUN, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Ali ÇELİKKAYA, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
Prof. Dr. Alptekin SÖKMEN, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Arzu KILIÇLAR, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Arzu YÜKSELEN, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Prof. Dr. Cemalettin AKTEPE, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Cevat TOSUN, George Washington Üniversitesi, Washington, ABD.
Prof. Dr. Evren GÜÇER, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ, Central Florida Üniversitesi, Orlando, ABD.
Prof. Dr. Güler SAĞLAM ARI, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Hatice Nur ERKİZAN, Muğla Sıktı Koçman Üni., Muğla, Türkiye.
Prof. Dr. İhsan KALENDER, Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Kurtuluş KARAMUSTAFA, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye.
Prof. Dr. Mehmet BAŞ, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye,
Prof. Dr. Metehan TOLON, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.

Prof. Dr. Mithat ÜNER, Atılım Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Sefa BULUT, İbn Haldun Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Prof. Dr. Seyhan ÇİL, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Prof. Dr. Şeyhmus BALOĞLU, Nevada Üniversitesi, Las Vegas, ABD.
Prof. Dr. Yüksel EKİNCİ, Portsmouth Üniversitesi, Portsmouth, İngiltere.
Prof. Dr. Zeynep ASLAN, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, Türkiye.
Doç. Dr. Ali Turan BAYRAM, Sinop Üniversitesi, Sinop, Türkiye.
Doç. Dr. Ersin KARAMAN, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
Doç. Dr. Gül ERKOL BAYRAM, Sinop Üniversitesi, Sinop, Türkiye.
Doç. Dr. Harun ÇAĞLAYAN, Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale, Türkiye.
Doç. Dr. Kadri Gökhan YILMAZ, AHBV Üniversitesi, Ankara.
Doç. Dr. Lütfi BUYRUK, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üni., Nevşehir, Türkiye.
Doç. Dr. Mehmet Fatih DÖKER, Sakarya Üniversitesi, Sakarya, Türkiye.
Doç. Dr. Mustafa SOLMAZ, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
Doç. Dr. Nuray TOSUNOĞLU, AHBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Doç. Dr. Saadet Pınar TEMİZKAN, Osmangazi Üni., Eskişehir, Türkiye.
Doç. Dr. Seda TEKELİ, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
Doç. Dr. Sedat YÜKSEL, Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Üni., Maskat, Umman
Doç. Dr. Selma KALYONCUOĞLU, Ankara HBV Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Doç. Dr. Serkan NAKTİYOK, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
Doç. Dr. Suna TEKEL, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
Doç. Dr. Yaşar KAYA, İnönü Üniversitesi, Malatya, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Atilla AYDIN, İstanbul Rumeli Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ATAR, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Halit AKIN, Erciyes Üniversitesi, Kayseri, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Menekşe ÖZTOPRAK, Başkent Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa EĞİLMEZ, Kastamonu Üni., Kastamonu, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Onur ŞEN, Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Seda ÖZDEMİR AKGÜL, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
Dr. Öğr. Üyesi Zeki YÜKSEKBİLGİLİ, Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

BU SAYIDA HAKEMLİK YAPANLAR

Prof. Dr. Ali Serdar SAĞKAL, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
Prof. Dr. Arzu BAYRAMOĞLU, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
Prof. Dr. Asuman KOÇ YURTKUR, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
Prof. Dr. Cuma ERCAN, Gaziantep Üniversitesi.
Prof. Dr. Çiğdem ERDEM, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
Prof. Dr. Demirhan Fahri ERDEM, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
Prof. Dr. Gülsün İŞSEVEROĞLU, Uludağ Üniversitesi.

Prof. Dr. Tezcan ABASIZ, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi.
Doç. Dr. Erol ESEN, Manisa Celal Bayar Üniversitesi.
Doç. Dr. Gökberk YÜCEL, Amasya Üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Cahit ÖZTÜRK, Adıyaman Üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Gülhan Gökçe CERAN, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Oktay GÖKASLAN, Mardin Artuklu Üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Serdar ERDOĞAN, Trakya Üniversitesi.
Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Pınar ÖZMEN, Yozgat Bozok Üniversitesi.
Öğr. Gör. Dr. Semanur ERASLAN, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.

ODAK VE KAPSAM

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin yayın odağında;
Sosyal Bilimler alanındaki profesyonellere akademik katkı sağlayan, sektörel uygulamalara katkı sağlayan teorik ve uygulama arasında köprü olan, Sosyal Bilimler alanlarında ulusal ve uluslararası karşılaştırmaları inceleyen eserler yer almaktadır.

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin yayın kapsamında;
Arkeoloji, Atatürk İlke ve Cumhuriyet Tarihi, Avrupa Birliği, Bankacılık ve Sigortacılık, Batı Sanatı ve Çağdaş Sanat, Beşiri ve İktisadi Coğrafya, Bilgi ve Belge Yönetimi, Bölgesel Çalışmalar, Çağdaş Dünya Tarihi, Çocuk Gelişimi, Dilbilimi, Eğitim Bilimleri, Ekonometri, Erken Hristiyan ve Bizans Sanatları, Eskiçağ Tarihi, Felsefe, Finans, Fiziki Antropoloji ve Paleoantropoloji, Fiziki Coğrafya, Gazetecilik ve Medya Çalışmaları, Gelişim Psikolojisi, Genel Türk Tarihi, Görsel İletişim Tasarımı, Halkla İlişkiler, İktisadi Düşünce, İktisat Tarihi, İletişim Çalışmaları, Kamu Yönetimi, Makro İktisat, Maliye, Mikro İktisat, Muhasebe, Nicel Karar Yöntemleri, Organizasyon, Ortaçağ Tarihi, Osmanlı Kurumları ve Medeniyeti, Öğrenme-Bilişsel-Biyo-Deneysel Psikoloji, Pazarlama, Reklamcılık, Sanat Tarihi, Sinema, Siyasi Düşünceler, Siyasal Hayat ve Kurumlar, Siyaset Bilimi, Siyasi Tarih, Sosyal Hizmet, Sosyal Politika, Sosyal Psikoloji, Sosyal ve Kültürel Antropoloji, Sosyoloji, Turizm, Türk İslam Sanatı, Uluslararası İktisat, Uluslararası İlişkiler, Uluslararası Ticaret, Uygulamalı Psikoloji, Üretim ve Operasyon Yönetimi, Yakınçağ Tarihi, Yeniçağ Tarihi, Yerel Yönetimler, Kent ve Çevre Politikaları, Yönetim Bilişim Sistemleri, Yönetim ve Strateji, Yükseköğretim Çalışmaları yer almaktadır.

YAYIN SIKLIĞI

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi elektronik ortamda yayın yapan hakemli bir dergidir. Aylık yayın yapan dergide yılda 12 sayı yayınlanmaktadır.

YAYIN DİLİ

Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi Türkçe olarak yayın yapmaktadır. Ancak her bir makalede İngilizce başlık, abstract ve keywords bulunmalıdır.

INDEX

SOBIAD Atıf Dizini
DRJI | Directory of Research Journals Indexing
RI-ROOTINDEXING
ReseachBib – Academic Resource Index
ROAD | ROAD, The Directory of Open Access Scholarly Resources
ISI | International Scientific Indexing
Eurasian Scientific Journal Index
ICI Index Copernicus International
General Impact Factor
CiteFactor
Asos Index
Scientific Indexing Services
EuroPub Database

SOSYAL, BEŞERİ ve İDARİ BİLİMLER DERGİSİ
2026, Cilt.9, Sayı.8
İÇİNDEKİLER/CONTENTS

Araştırma Makalesi
Duygusal İhmale Yol Açan Ebeveyn Tutumlarını İnceleyen Çalışmaların Derlenmesi
(A Review of Studies Examining Parental Attitudes That Lead to Emotional Neglect)
Gülsüm TÜRK, Hatice Zekavet KABASAKAL
ss.431-443.

Araştırma Makalesi
Siyasal Katılım Çalışmalarında Bibliyometrik Yaklaşım
(A Bibliometric Analysis of Political Participation Studies)
Elif YILMAZ, Rıfat KARAKOÇ
ss.444-464.

Araştırma Makalesi
Türkiye ve KKTC'de Yaşayan Yetişkinlerde Aleksitimi, Duygusal Zekâ ve Psikolojik Belirtilerin Karşılaştırılması
(Comparison of Alexithymia, Emotional Intelligence, and Psychological Symptoms Among Adults Living in Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus)
Neslişah AKDENİZ, Bingül SUBAŞI
ss.465-486.

Araştırma Makalesi
Yapay Zekâ Uygulamalarının Muhasebe Alanında Uygulanabilirliği: ChatGPT ve Claude Örneği
(The Applicability of Artificial Intelligence Applications in Accounting: The Case of ChatGPT and Claude)
Özlem YEMİNOĞLU
ss.487-503.

Kavramsal Makale
Türkiye de Dijital Kamusal Mallar Bağlamında Uyuşturucu Bağımlılığı ile Mücadelede Dijital Hastaneler
(Digital Hospitals in Combating Drug Addiction within the Context of Digital Public Goods in Türkiye)
Berna HIZARCI BEŞER, Zehra EŞDOĞAN
ss.504-522.

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi
2026, 9(8): 431-443.
https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1672
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Duygusal İhmale Yol Açan Ebeveyn Tutumlarını İnceleyen Çalışmaların Derlenmesi

Gülsüm TÜRK, Yüksek Lisans Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, e-posta: turk.gulsum@ogr.deu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0009-0002-9495-6937

Prof. Dr. Hatice Zekavet KABASAKAL, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İzmir, e-posta: zekavet.kabasakal@deu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3450-1060

Öz

Duygusal ihmal diğer istismar türlerine göre daha görünmezdir ve daha geç fark edilir. Çoğunlukla ebeveynlerin duygusal ihmale yol açtığına dair farkındalıkları ve çocukların da ebeveynlerinin duygusal ihmaline maruz kaldıkları algısı düşüktür. Bu nedenle bu çalışma ebeveyn tutumlarının yol açtığı duygusal ihmal çalışmalarını bir arada toplamak ve çocukların görünmez istismarı olan duygusal ihmal konusunda farkındalık sağlamak amacıyla yazılmıştır. Belirtilen amaç doğrultusunda çocuklukta duygusal ihmale yol açan ebeveyn tutumlarını inceleyen araştırmaların belirlenmesi için Google Akademik, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve Researchgate veri tabanlarında "ebeveyn tutumu", "duygusal ihmal", "parental attitude", "emotional neglect", "emotional abuse" kavramları aratılarak 15 çalışmaya ulaşılmıştır. İncelenen araştırmalar sonucunda ilgisiz, aşırı koruyucu, aşırı hoşgörülü, baskıcı, tutarsız, otoriter anne baba tutumlarının duygusal ihmale yol açtığı; araştırmalara daha çok annelerin katıldığı görülmektedir. Ebeveynlerin farkındalık düzeylerini artırmak ve duygusal ihmali azaltmak için ebeveynlere yönelik duygusal ihmal farkındalık eğitimlerinin yaygınlaştırılması, ayrıca çocukların farkındalıklarını artırmak ve bilinçlenmelerini sağlamak amacıyla çocuklara yönelik eğitimlerin yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyn Tutumları, Çocuk Yetiştirme, Duygusal İhmal.
Makale Gönderme Tarihi: 29.01.2026
Makale Kabul Tarihi: 01.08.2026

Önerilen Atıf:
Türk, G. ve Kabasakal, H. Z. (2026). Duygusal İhmale Yol Açan Ebeveyn Tutumlarını İnceleyen Çalışmaların Derlenmesi, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(8): 431-443.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences
2026, 9(8): 431-443. https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1672
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

A Review of Studies Examining Parental Attitudes That Lead to Emotional Neglect

Gülsüm TÜRK, MSc. Student, Dokuz Eylül University, Institute of Educational Sciences, İzmir, e-mail: turk.gulsum@ogr.deu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0009-0002-9495-6937

Prof. Dr. Hatice Zekavet KABASAKAL, Dokuz Eylül University, Faculty of Education, İzmir, e-mail: zekavet.kabasakal@deu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3450-1060

Abstract

Emotional neglect is less visible than other forms of child maltreatment and is often recognized much later. In most cases, parents have limited awareness that their attitudes and behaviors may lead to emotional neglect, while children also have low awareness of being exposed to emotional neglect by their parents. Therefore, this study was conducted to compile research on emotional neglect resulting from parental attitudes and to raise awareness of emotional neglect as an invisible form of child maltreatment. In line with this aim, studies examining parental attitudes associated with childhood emotional neglect were identified through searches of the Google Scholar, Council of Higher Education (YÖK) National Thesis Center, and ResearchGate databases using the keywords parental attitude, emotional neglect, and emotional abuse (and their Turkish equivalents). A total of 15 studies met the inclusion criteria. The findings indicated that neglectful, overprotective, overly permissive, oppressive, inconsistent, and authoritarian parenting attitudes contribute to emotional neglect. Additionally, mothers constituted the majority of participants in the reviewed studies. To increase parental awareness and reduce emotional neglect, it is recommended that emotional neglect awareness programs for parents be expanded. Furthermore, educational programs for children should also be disseminated to enhance their awareness and understanding of emotional neglect.

Keywords: Parental Attitudes, Child Rearing, Emotional Neglect.
Received: 29.01.2026
Accepted: 01.08.2026

Suggested Citation:
Türk, G. and Kabasakal, H. Z. (2026). A Review of Studies Examining Parental Attitudes That Lead to Emotional Neglect, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(8): 431-443.

GİRİŞ

Çocukların büyüdüğü çevre, ebeveynlerinin ve diğerlerinin tutumları çocuğun kişilik gelişiminde önemli bir yere sahiptir (Baskak, 2013:61). Ebeveynlerin benimsedikleri tutumlar çocukların fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra duygusal gelişimlerinin desteklenmesini de sağlamaktadır. Bazen ebeveynler benimsedikleri tutumlarla farkında olmadan duygusal ihmale yol açabilmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların incelenmesi duygusal ihmalin görünür kılınması ve ebeveynlerin farkındalığının oluşması açısından önem taşımaktadır.

İstismar türleri içerisinde en çok görülen ve tespit edilmesi zor olan duygusal istismardır (Doğanlı ve Karaörs, 2017:84). Ebeveynler çocuklarının temel bakım ihtiyaçlarını karşıladıklarında ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirdiklerini düşünebilmekte fakat çocukların sevgi ve ilgi görme, kabul edilme, anlaşılma gibi duygusal ihtiyaçlarının ihmal edilmesi çoğu zaman fark edilmemektedir. Duygusal ihmal bir olaydan ziyade bir yokluk halidir, çocuğun duygusal ihtiyaçlarının ebeveyn tarafından süreklilik arz eden bir biçimde karşılanmamasıdır (Webb, 2022:19). Duygusal ihmalin fark edilmesinin güç olması, çocuklukta duygusal olarak ihmale maruz kalmanın yetişkinlikte farklı davranış kalıplarına yol açması gibi nedenlerle bu konuda yapılan çalışmalar önem taşımaktadır. Bu çalışma ebeveyn tutumlarının yol açtığı duygusal ihmal üzerine yapılmış araştırmaları sistematik bir biçimde bir araya getirmeyi amaçlamaktadır.

LİTERATÜR

Türk Dil Kurumu (TDK)'nun tanımına göre ihmal, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeme; boşlama, savsaklama, savsama olarak tanımlanmıştır (TDK, 2024). Çocuk istismarı ve ihmali çocuğun sağlığına, yaşamına, gelişimine veya onuruna zarar veren ya da zarar verme potansiyeli taşıyan fiziksel ve duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal ve sömürü biçimlerini kapsamaktadır (World Health Organization [WHO], 2022). İhmal kavramı; yapılması gereken bir davranışın yapılmaması neticesinde çocuğun zarar görmesini içerirken, istismar kavramı çocuğa zarar verici davranışları içermektedir (Gülırmak, 2019:4). Duygusal ihmal çocuğun duygusal ihtiyaçlarının yeterince karşılanmama durumunu ifade eder. Çocuğa gerekli sevgi ve şefkatin verilmemesi, çocuğun aile içi şiddete tanık olması, çocuğun uyum bozucu davranışlarının sürmesine müdahale edilmemesi, duygusal ya da davranışsal sorunlar için yardım aranmaması, çocuğun yaşamında gerekli sınır ve düzenin olmaması gibi durumlar duygusal ihmal içinde yer almaktadır (Stoltenborgh, 2013:346). Bir diğer tanıma göre duygusal ihmal; çocuğun aşağılanması, tehdit edilmesi, korkutulması, reddedilmesi, ihtiyaç duyduğu ilgi ve sevginin gösterilmemesi ya da tutarsız şekilde gösterilmesi, küçük yaşta çalıştırılması ve temel ihtiyaçlarının karşılanmaması durumlarını kapsar (Gülırmak, 2019:8). Duygusal ihmal genellikle görünmezdir, hemen fark edilmez. Çoğu zaman çocuklukta söylenmiş şeyler yerine söylenmeyen, gözlemlenmeyen ya da hatırlanmayan şeylerdir (Webb, 2022:19). Bu nedenle çocuklukta duygusal ihmale maruz kalmış kişiler yetişkinliklerinde ebeveynlerinin ihmalini görmeyebilirler. Bu görünmezlik hali sadece çocuk için değil ebeveynler için de geçerlidir. Çoğu ebeveyn çocuklarının temel, fiziksel, eğitsel ihtiyaçlarını karşıladıkları sürece görevlerini eksiksiz yerine getirdiklerini düşünmektedirler.

Ebeveynlik kavramı çocuk yetiştiren bakım verenler ve bu sürecin merkezinde yer alan çocuklar için önem taşıyan bir olgudur (Gör vd., 2017:206). Ebeveyn tutumları, yani anne baba tutumları, anne baba ile çocuk arasındaki iletişimin bütününü kapsar ve bu iletişimin niteliği ebeveyn tutumlarının özelliklerini belirler (Gülırmak, 2019:20). Genellikle olumsuz ebeveyn tutumları

aşırı baskıcı ve otoriter, serbest, aşırı izin verici, ilgisiz ve kayıtsız, dengesiz ve kararsız, reddedici ve mükemmeliyetçi tutumlar; olumlu ebeveyn tutumları ise güven verici ve destekleyici tutumlar olarak ele alınır (Babaroğlu, 2013 Akt. Gülırmak, 2019:20). Aşırı baskıcı ve otoriter tutumda ebeveynin koyduğu kurallar vardır ve çocuk bu kurallara uymak zorundadır, çocuğun istekleri önemli değildir (Şendil, 2003:176). Mükemmelliyetçi tutumda çocuk ne yaparsa yapsın ebeveyni için yeterli değildir; takdir görmek, sevilmek için başarılı ve iyi olmalıdır (Durmuş, 2006:37). Aşırı koruyucu anne baba tutumunda ebeveynler çocuğunun her şeyiyle kendileri ilgilenerek çocuğun bireysel ve bağımsız olmasına izin vermezler (Özgüven, 2010:213). Ebeveynlerin sergilediği dengesiz ve kararsız tutumda kuralların bir çerçevesi yoktur (Dursun, 2010:36) bu durumda çocuk nasıl davranacağını bilemez. Reddedici tutumda çocuklar sevgi ve ilgiden yoksun, istenmediği duygusu hissedilerek büyürler (Durmuş, 2006:37).

YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemleri başlığı altında yer alan sistematik derleme yöntemi kullanılarak çocuklukta duygusal ihmale yol açan ebeveyn tutumları incelenmiştir. Sistematik derleme, belirli bir konuda hazırlanmış araştırma problemine cevap bulmak amacıyla belirli kriterlere uygun olarak aynı konuda yapılmış çalışmaların sistemli ve tarafsız bir şekilde taranması, bulunan çalışmaların geçerliliğinin değerlendirilmesi ve sentezlenerek birleştirilmesidir (Çınar, 2021:1). Bu doğrultuda ebeveyn tutumları ile çocukluk çağı ihmal/istismarı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar araştırmaya dahil edilmiştir. Çalışmaların belirlenmesi için Google Akademikte "ebeveyn tutumu", "duygusal ihmal", "parental attitude", "emotional neglect", "emotional abuse" kavramları; YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından "ebeveyn tutumu", "duygusal ihmal" kavramları, Researchgate veri tabanından "ebeveyn tutumu", "duygusal ihmal", "parental attitude", "emotional neglect", kavramları aratılarak 15 çalışmaya erişilmiştir. Erişilen çalışmalardan 12'si makale 3'ü yüksek lisans tezidir. 1999-2023 yılları arasında yapılmış çalışmalar ele alınmıştır. Çalışmanın kapsamını sınırlandırmak ve amaca uygunluğunu sağlamak adına belirli dahil etme ve dışlama kriterleri uygulanmıştır. Bu bağlamda ebeveyn tutumlarını temel değişken olarak alan, duygusal ihmal/istismar ilişkisini bilimsel veriyle sunan, Türkçe veya İngilizce dilinde yayınlanmış araştırmalar dahil edilme kriteri olarak belirlenmiştir. Buna karşılık odak noktası ebeveyn tutumu olmayan veya sadece diğer istismar türlerine yoğunlaşan literatür verileri dışlama kriteri kapsamında değerlendirilerek çalışma dışında tutulmuştur.

BULGULAR

Ebeveyn tutumları ile duygusal ihmal arasındaki ilişkiyi inceleyen ve çalışmaya dahil edilen araştırmalar Tablo 1'de sınıflandırılarak analiz edilip raporlaştırılmıştır. İlgili tabloda araştırmaların ismi, yazar(lar)ı, yılı, örneklem grubu, değişkenleri, veri toplama araçları, yöntemi ve sonucu gösterilmektedir. Bu sistematik döküm ilerleyen bölümlerde tartışılacak olan bulguların bilimsel dayanaklarını topluca analiz etme imkanı sağlamaktadır.

Tablo 1. *Çocuklukta Duygusal İhmale Yol Açan Ebeveyn Tutumlarını Konu Alan Çalışmalar*

Araştırma Kodu/İsmi	Yazar(lar) ve Yıl	Çalışma Grubu	Değişkenler	Veri Toplama Araçları	Araştırma ve Veri Analiz Yöntemi	Araştırmanın Sonucu
A1/ Anne Baba Tutumlarından Kaynaklanan, İhmal ve İstismara Maruz Kalmış Çocukların En Çok Kullandığı Savunma Mekanizmaları Üzerine Bir Literatür Taraması	Toker, Çapan (2018)	İlk çocukluk yıllarını kapsayan okul öncesi dönem (0-6 yaş grubu)	Anne baba tutumları, duygusal ihmal ve istismar, çocukların bilinçdışı olarak kullandıkları savunma mekanizmaları	Literatür tarama	Nitel araştırma yöntemi	Olumsuz tutum, duygusal ihmal ve istismara maruz kalan çocukların bilinçdışı olarak kullandıkları savunma mekanizmaları üzerinde olumsuz yönde etkili olduğu görülmüştür.
A2/ Suça İtilmiş Ergenlerde Ebeveyn Tutumu ve Çocukluk Çağı Travmalarının Belirlenmesi	Beşer, Arabacı, Uzunoğlu, Bilaç, Ozan (2018)	Çocuk ve ergen psikiyatri polikliniğine ebeveyni ile gelen, suça itilmiş, 13-18 yaş arası ergen	Ebeveyn tutumu, çocukluk çağı travmaları, suça sürüklenme	Tanıtıcı Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği	Tanımlayıcı-kesitsel tip, Mann-Whitney-U, Kruskall Wallis varyans analizi ve Pearson korelasyon analizi	Ergenlerin orta seviyede duygusal istismar yaşadığı, düşük seviyede duygusal ihmale maruz kaldığı görülmüştür.
A3/ Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Tutumları ile Çocuk İstismarı ve İhmali Hakkında Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Yüzügüldü, Ülküer (2023)	İlk çocukluk döneminde (3-6 yaş) çocuğu olan ebeveynler	Çocuk yetiştirme tutumları, çocuk istismarı ve ihmali hakkında bilgi ve farkındalık düzeyleri	Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği ve Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Ölçeği	İlişkisel araştırma yöntemi, Pearson korelasyon analizi	Ebeveynlerin demokratik tutum sergileme oranları arttıkça duygusal istismar ve ihmal alt boyutlardaki farkındalık düzeylerinin de arttığı; baskıcı ebeveyn tutumu ve aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumu arttıkça duygusal istismara yönelik farkındalık düzeylerinin azaldığı görülmüştür.
A4/ Üniversite Öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Psikolojik Dayanıklık Üzerindeki Etkisinde Anne Baba Tutumlarının Aracılık Rolü	Ateş, Ercen (2023)	Üniversite öğrencileri	Çocukluk çağı travması, psikolojik dayanıklılık, anne baba tutumları, cinsiyet, sosyoekonomik düzey	Anne Baba Tutum Ölçeği, Çocukluk Çağı Travma Ölçeği, Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği, Kişisel Bilgi Formu	Yapısal eşitlik modeli, T Test, ANOVA ve yol analizleri	Demokratik anne baba tutumunun çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa etkisinde aracılık ettiği, otoriter ve koruyucu anne baba tutumlarının çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa etkisinde çok önemli bir aracılık etkisi olmadığı görülmüştür.
A5/ Erken Dönem Olumsuz Çocukluk Yaşantılarının Ayrılma-Bireyleşme Düzeyi ve Yaşam Doyumuna Etkisi: Üniversite Öğrencileri Örneği	Işık (2023)	Üniversite öğrencileri	Erken dönem olumsuz çocukluk yaşantıları, ayrılma bireyleşme düzeyi, yaşam doyumu, sosyo-demografik özellikler, cinsiyet	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği, Ayrılma Bireyleşme Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği, Kişisel Bilgi Formu	Nicel araştırma, İlişkisel tarama modeli, tanımlayıcı istatistikler, Ki-kare testi, MannWhitney U testi, Bağımsız, Kruskal-Wallis testi, Spearman korelasyan analizi	Katılımcıların olumsuz çocukluk deneyimleri arasında duygusal istismarın en yüksek yaygınlık oranına sahip olduğu, olumsuz çocukluk yaşantılarıyla ayrılma bireyleşme patolojisi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.
A6/Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Duygu Düzenlemelerinde Çocukluk Örselenmeleri ve Otomatik Düşüncelerin Yordayıcı Rolü	Sarıcı, Tagan (2019)	Üniversite öğrencileri	Bilişsel duygu düzenleme, çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, otomatik düşünceler	Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği, Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu, Otomatik Düşünceler Ölçeği	İlişkisel tarama modeli, Regresyon analizi	Çocukluk çağı örselenme yaşantılarının uyumsuz bilişsel duygu düzenlemenin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür.
A7/ İsviçre'de Ebeveyn Tükenmişliği ve Çocuk İstismar ve İhmali: Çocuk İstismar ve İhmali Önlemek için Ebeveyn Tükenmişliğini Taramalı Mıyız?	Schmitz, Krüger (2023)	Ebeveynler	Ebeveyn tükenmişliği, çocuk istismar ve ihmali	Kısa Ebeveyn Tükenmişliği Ölçeği	Keşifsel Çalışma, PLS yol modelleri, SmartPLS 4	İsviçreli ebeveynlerin önemli bir kısmının ebeveyn tükenmişliği riski altında olduğu, bu riskin ebeveynler tarafından ihmal edici davranış sıklığını artırdığı ancak ihmal üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı görülmüştür.
A8/ Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismar Yaşantısının Psikolojik Sağlamlık Üzerindeki Etkisinde Ebeveyn Duygusal Erişilebilirliğinin Aracı Rolü	Özsoy, Çelikkaleli (2021)	Üniversite öğrencileri	Çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantısı, psikolojik sağlamlık, ebeveyn duygusal erişilebilirliği	Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu, Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği ve Ebeveyn Duygusal Erişilebirliği Ölçeği	İlişkisel tarama yöntemi, Aracılık analizi	Çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantısıyla anne-baba duygusal erişilebilirliği üzerindeki doğrudan etkisinin negatif yönde anlamlı olduğu ifade görülmüştür.
A9/ Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin İstismar Farkındalık Düzeylerinin Örselenmiş Çocukluk Yaşantıları Açısından İncelenmesi	Kaytez, Deleş (2020)	Anneler	Okul öncesi dönemde çocuğu olan anneler, istismar farkındalık düzeyleri, örselenmiş çocukluk yaşantıları, yaş, öğrenim durumu, eş öğrenim durumu, çocuğun doğum sırası, anaokuluna devam etme süresi	Kişisel Bilgi Formu, İstismar Farkındalık Ölçeği Ebeveyn Formu, Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği	Tarama modeli, Mann Whitney U testi, Kruskal Wallis H testi, Spearman korelasyon testi	Çocukluğunda istismar ve ihmale maruz kalan annelerin çocuklarını istismar etme potansiyelinin daha yüksek olduğu görülmüştür.
A10/ Ebeveyn Reddetme Davranışları: Ebeveyn Duygusal İstismarının Davranışa Dayalı Gençlik Bildirimi Ölçümünün Doğrulanması	Kosson, Schraft, Brieman, McBride, Knight (2020)	Tutuklu ergenler	Ebeveyn reddetme davranışı, çocukluk çağı travması, içselleştirme ve dışsallaştırma psikopatolojisi	Çocukluk Çağı Travması Anketi Kısa Form, Ebeveyn Reddetme Davranışı Ölçeği, Ebeveyn Kabul İhmali	Tanımlayıcı istatistikler, Korelasyon analizi,	Ebeveyn reddetme davranışları ile çocukluk çağı istismarı endeksleri arasında tutarlı ilişkiler olduğunu öne sürmüşlerdir

				Ölçeği, Toplum Deneyimleri Anketi, Çocukluk Depresyonu Anketi, Belirgin Kaygı Ölçeği		
A11/ Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler	Güler, Uzun, Boztaş, Aydoğan (2002)	Anneler	Sosyodemografik özellikler, çocuğa yönelik uygulanan fiziksel ve duygusal ihmal davranışları	Soru formu	Tanımlayıcı araştırma, ki-kare, Fisher kesin ki-kare	Annelerin öğrenim durumu, yaşı, aile yapısı, ekonomik durumu fark etmeksizin çocuklarına duygusal ihmal/istismar davranışı uyguladıkları görülmüştür.
A12/ Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumları İle Yetişkinlikte Algılanan Duygusal İstismarın Aleksitimi İle İlişkisi	Kavas (2021)	Yetişkin bireyler	Algılanan duygusal istismar düzeyi, çocuklukta algılanan ebeveyn tutumları, aleksitimi seviyesi, cinsiyet, ebeveynlerinin medeni durumları, ebeveynlerinin eğitim seviyeleri, kendi eğitim seviyeleri	Kişisel Bilgi Formu, Algılanan Duygusal İstismar Ölçeği, 'Kısaltılmış Algılanan Ebeveynlik Tutumları Ölçeği – Çocuk Formu, Toronto Aleksitimi Ölçeği	İlişkisel Tarama Modeli, Pearson korelasyon, T testi, Kruskal Wallis H-Testi, tek yönlü varyans analizi	Aile içerisinde kendini ifade edemeyen kişilerde duygusal istismar düzeyinin ve duygu iletişiminde zorluk puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.
A13/ Web Tabanlı Uygulanan Duygusal İhmal ve İstismarı Önleme Ebeveyn Eğitim Programının Duygusal İstismar Farkındalık Düzeyine ve Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi	Gülırmak (2019)	Ebeveynler	Duygusal istismar farkındalık düzeyi, çocuk yetiştirme tutumları	Kişisel Bilgi Formu, Duygusal İstismar Farkındalık Ölçeği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği	Randomize kontrollü yarı deneysel tip, tanımlayıcı istatistikleri, kikare analizi, independent t testi, paired sample t testi	Uygulanan web tabanlı program sonrasında duygusal istismar kapsamına giren uygunsuz beklentiler, duyarsızlık, korkutma, red/izolasyon ve olumlu tutumlara yönelik ebeveynlerin farkındalığının arttığı; Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği'nin aşırı annelik ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarının düştüğü görülmüştür.
A14/ İstismara Yatkın Ebeveyn Tutumlarını ve Disiplin Uygulamalarını Tahmin Etme: Ulusal Temsili Bir Örneklem Üzerine	Jackson, Thompson, Christiansen, Colman, Wyatt, Buckendahl, Peterson (1999)	Ebeveynler	Ebeveyn tutumları, geçmişi, kişilik özellikleri, din ve ideoloji, sosyal izolasyon, çocuk yaşı	Çatışma Taktikleri Ölçeği	Çoklu regresyon analizi	Ebeveyn tutumlarının istismara yatkınlığı tahmin etmede önemli olduğu görülmüştür.
A15/ 6., 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinde, Ailelerin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile İstismar Arasındaki Bağlantının İncelenmesi	Öztürk (2017)	Ortaokul öğrencileri ve ebeveynleri	Aile tutumları, çocuk istismarı, cinsiyet	Çocuk İstismar Tanılama Anketi - Form3 (ÇİTA), Anne Tutum Envanteri - PARI, Baba Tutum Envanteri - BADEP	Betimsel tarama	Tutarsız anne tutumu ile ihmal arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Tablo 1'de duygusal ihmal ve istismara yol açan ebeveyn tutumları ile ilgili araştırmaların isim, yazar(lar), yıl, çalışma grubu, değişkenler, veri toplama araçları, araştırma ve veri analiz yöntemi ve araştırma sonucuna göre dağılımları gösterilmektedir. A1 kodlu çalışmada Toker ve Çapan (2018) nitel araştırma yöntemi ile 0-6 yaş dönemi çocuklar üzerinde ihmal ve duygusal istismara yol açan anne baba tutumlarının ve çocukların kullandığı savunma mekanizmalarını konu alan çalışmaları incelemişlerdir. Araştırmalarında olumsuz tutum, duygusal ihmal ve istismara maruz kalan çocukların bilinçdışı olarak kullandıkları savunma mekanizmaları üzerinde olumsuz yönde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Beşer ve arkadaşları (2018) A2 kodlu çalışmada suça itilmiş 13-18 yaş arası ergenlerde ebeveyn tutumu ve çocukluk çağı travmalarını incelemişlerdir ve araştırmaya katılan çocukların orta seviyede duygusal istismar yaşadığını, düşük seviyede duygusal ihmale maruz kaldığını ortaya koymuşlardır. A3 kodlu çalışmada Yüzügüldü ve Ülküer'in (2023) 3-6 yaş arası çocuğu olan ebeveynlerin çocuk yetiştirirken benimsedikleri tutumlar ile çocuk istismarı ve ihmaline yönelik farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırma sonucunda ebeveynlerin demokratik tutum sergileme oranları arttıkça duygusal istismar ve ihmal alt boyutlardaki farkındalık düzeylerinin de arttığı; baskıcı ebeveyn tutumu ve aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumu arttıkça duygusal istismara yönelik farkındalık düzeylerinin azaldığı bulunmuştur. Ateş ve Ercen (2023) A4 kodlu çalışmada üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmatik yaşantılarının psikolojik dayanıklık üzerindeki etkisinde anne baba tutumlarının aracılık rolünü incelemişlerdir ve sonucunda demokratik anne baba tutumunun çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa etkisinde aracılık ettiğini, otoriter ve koruyucu anne baba tutumlarının çocukluk çağı travmalarının psikolojik dayanıklılığa etkisinde çok önemli bir aracılık etkisi olmadığını bulmuşlardır. A5 kodlu çalışmada Işık (2023) üniversite öğrencilerinin erken dönem olumsuz çocukluk yaşantılarının ayrılma-bireyleşme düzeyi ve yaşam doyumuna etkisini incelemiştir ve araştırmaya katılanların yarısından fazlasının 18 yaşından önce en az bir olumsuz çocukluk deneyimine maruz kaldığı, tüm olumsuz çocukluk deneyimleri arasında duygusal istismarın en yüksek yaygınlık oranına sahip olduğu, olumsuz çocukluk yaşantılarıyla ayrılma bireyleşme patolojisi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Sarıcı ve Tagan'ın (2019) yürüttüğü A6 kodlu çalışmada üniversite öğrencilerinin bilişsel duygu düzenlemelerinde çocukluk örselenmeleri ve otomatik düşüncelerin yordayıcı rolü incelenmiş ve çocukluk çağı örselenme yaşantılarının uyumsuz bilişsel duygu düzenlemenin anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. A7 kodlu çalışmada Schmitz ve Krüger (2023) ebeveyn tükenmişliği ile çocuk istismar ve ihmali arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir ve İsviçreli ebeveynlerin önemli bir kısmının ebeveyn tükenmişliği riski altında olduğu, bu riskin ebeveynler tarafından ihmal edici davranış sıklığını artırdığı ancak ihmal üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı görülmüştür. A8 kodlu çalışmada Özsoy ve Çelikkaleli (2021) üniversite öğrencileri örnekleminde çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantısının psikolojik sağlamlık üzerindeki etkisinde ebeveyn duygusal erişilebilirliğinin aracı rolünü incelemişlerdir ve çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantısıyla anne-baba duygusal erişilebilirliği üzerindeki doğrudan etkisinin negatif yönde anlamlı olduğu ifade edilmiştir. A9 kodlu çalışmada Kaytez ve Deleş (2020) okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin istismar farkındalık düzeylerinin örselenmiş çocukluk yaşantıları açısından inceledikleri araştırmanın sonucunda çocukluğunda istismar ve ihmale maruz kalan annelerin çocuklarını istismar etme potansiyelinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Kosson ve arkadaşları (2010) A10 kodlu çalışmada tutuklu ergen örneklemi üzerinde ebeveyn reddetme davranışı ve duygusal istismar davranışını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda ebeveyn reddetme davranışları ile çocukluk çağı istismarı endeksleri arasında tutarlı ilişkiler olduğunu öne sürmüşlerdir. A11 kodlu çalışmada Güler, Uzun, Boztaş ve Aydoğan (2002) anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörleri inceledikleri araştırmanın sonucunda annelerin öğrenim durumu, yaşı, aile yapısı, ekonomik durumu fark

etmeksizin çocuklarına duygusal ihmal/istismar davranışı uyguladıkları görülmüştür. Kavas (2021), A12 kodlu çalışmada çocuklukta algılanan ebeveyn tutumları ile yetişkinlikte algılanan duygusal istismarın aleksitimi ile ilişkisini incelemiştir ve aile içerisinde kendini ifade edemeyen kişilerde duygusal istismar düzeyinin ve duygu iletişiminde zorluk puanlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. A13 kodlu çalışmada Gülırmak (2019) web tabanlı uygulanan duygusal ihmal ve istismarı önleme ebeveyn eğitim programının duygusal istismar farkındalık düzeyine ve çocuk yetiştirme tutumuna etkisini incelemiştir ve uygulanan web tabanlı program sonrasında duygusal istismar kapsamına giren uygunsuz beklentiler, duyarsızlık, korkutma, red/izolasyon ve olumlu tutumlara yönelik ebeveynlerin farkındalığının arttığı; Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği'nin aşırı annelik ve sıkı disiplin alt boyut puan ortalamalarında düşme olduğu görülmüştür. A14 kodlu çalışmada Jackson ve arkadaşları (1999) istismara yatkın ebeveyn tutumlarını ve disiplin uygulamalarını incelemişler; ebeveyn tutumlarının istismara yatkınlığı tahmin etmede önemli olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Öztürk (2017) A15 kodlu çalışmada ortaokul öğrencilerinin ailelerinin çocuk yetiştirme tutumu ile istismar arasındaki ilişkiyi incelemiştir ve tutarsız anne tutumu ile ihmal arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Araştırmalar incelendiğinde ortak olarak "ebeveyn tutumları", "çocukluk çağı travması", "duygusal ihmal" ve "duygusal istismar" kavramlarının kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca araştırmalarda ölçme aracı olarak genellikle "Çocukluk Travmaları Ölçeği", "Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği", "Ebeveynlerin Çocuk İhmali ve İstismarı Farkındalık Ölçeği" ölçekleri kullanılmıştır.

Tablo 2. Çalışmaların Yurt İçi/Yurt Dışı Alan Yazın Dağılımı

	N*
Yurt içi alan yazın	12
Yurt dışı alan yazın	3

* Araştırma sayısı

Tablo 2'de duygusal ihmale yol açan ebeveyn tutumlarına ilişkin araştırmaların yurt içi ve yurt dışı alan yazına göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaların 12'si yurt içi alan yazın, 3'ü yurt dışı alan yazın içerisinde yer almaktadır.

Tablo 3. Araştırmaların İçeriklerinin Dağılımı

Araştırma içeriği	N*
Ebeveyn tutumunun duygusal ihmal ve istismara etkisini ele alan çalışmalar	6
Ebeveyn tutumu ve çocukluk çağı travmalarını ele alan çalışmalar	4
Ebeveyn tutumlarının duygusal ihmal ve istismar farkındalığını ele alan çalışmalar	2
Ebeveyn tükenmişliği ve duygusal ihmali ele alan çalışmalar	1
Ebeveyn erişilebilirliği ve duygusal ihmali ele alan çalışmalar	1
Aile içerisinde kendini ifade etme ve duygusal ihmal arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar	1

* Araştırma Sayısı

Tablo 3'te araştırmaların içeriğinin dağılımı yer almaktadır. Tabloya göre ebeveyn tutumlarının duygusal ihmal ve istismara etkisini ele alan 6 araştırma, ebeveyn tutumlarının ihmal ve istismar farkındalık düzeylerini ele alan 2 araştırma, ebeveyn tutumları ve çocukluk çağı travmalarını ele alan 4 araştırma, ebeveyn tükenmişliği ve duygusal ihmali ele alan 1 araştırma, ebeveyn erişilebilirliği ve duygusal ihmali ele alan 1 araştırma, aile içerisinde kendini ifade etme ve duygusal ihmal arasındaki ilişkiyi ele alan 1 araştırma bulunmaktadır.

Tablo 4. Çalışmaların Hedef Kitlelerine Göre Dağılımı

Çalışmaların hedef kitlesi	N*
Ebeveynler	7
Üniversite öğrencileri	4
Ergenler	3
Yetişkin bireyler	1
Çocuklar	1

* Araştırma sayısı

Tablo 4'te çalışmaların hedef kitlesine göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaların 7'si ebeveynleri, 4'ü üniversite öğrencilerini, 3'ü ergenleri, 1'i çocukları ve 1'i yetişkin bireyleri hedef alan çalışmalardır.

Tablo 5. Çalışma Türlerine Göre Dağılım

Çalışma türü	N*
Makale	12
Tez	3

* Araştırma sayısı

Tablo 5'te duygusal ihmale yol açan ebeveyn tutumlarıyla ilgili çalışmaların türleri bulunmaktadır. Çalışmada yer alan 15 araştırmanın 12'si makale, 3'ü yüksek lisans tezidir.

Tablo 6. Çalışmaların Yapıldıkları Yıllara Göre Dağılımı

Çalışmaların yapıldığı yıl aralığı	N*
1999-2016	2
2017-2023	13

* Araştırma sayısı

Tablo 6'da çocuklukta duygusal ihmale yol açan ebeveyn tutumlarını inceleyen araştırmaların yapıldıkları yıl aralıkları verilmiştir. Bu çalışma kapsamında 1999-2023 yılları arasında yapılan çalışmalar değerlendirilmektedir. Tabloya göre son yıllarda bu konuyla ilgili daha fazla araştırma yapıldığı görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Beşer ve arkadaşlarının (2019:224) çalışmasında babası ilgisiz kayıtsız bir tutum sergileyen ergenlerin duygusal istismar, annesi dengesiz ve tutarsız tutum sergileyen ergenlerin duygusal ihmal puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmektedir. Tablo1'de yer alan A10 kodlu çalışmanın sonucu da ebeveyn reddeciliği ve çocukluk çağı kötü muamelesi (istismar/ihmal) arasında anlamlı ilişki olduğunu göstermektedir (Kosson vd., 2020:11). Çocukluğunda cinsel istismara maruz kalan anneler çocuklarına karşı sınır koyma, davranışları yönlendirme ve kuralları uygulama konusunda daha izin verici bir tutum gösterebilmektedir (DiLillo ve Damashek, 2003:323). Pears ve Capaldi (2001:1454), çocukluk döneminde maruz kalınan istismarın etkilerinin yaşam boyu sürdüğünü ve bireyin gelecekteki yaşantısı üzerinde de belirleyici olduğunu söylemektedir. Tablo1'de yer alan A9 kodlu çalışmada çocukluk döneminde istismar ve ihmale maruz kalan annelerin kendi çocuklarını istismar etme olasılıklarının daha yüksek olduğu bulunmuştur (Kaytez ve Deleş, 2020:331).

Aileler kendi disiplin yöntemlerini örneğin tokat atma; istismar olarak değerlendirmemektedir ve bu da istismar farkındalığının eksik olduğunu göstermektedir. Ebeveyn tutumları ve

ebeveynlerin ihmal/istismar hakkında farkındalık düzeylerinin incelendiği bir araştırmada ebeveynlerin demokratik tutum sergileme oranları arttıkça fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmal hakkındaki farkındalık düzeylerinin arttığı; baskıcı ebeveyn tutumu arttıkça fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar ve ihmale yönelik farkındalık düzeylerinin azaldığı, aşırı hoşgörülü ebeveyn tutumu arttıkça fiziksel istismar, duygusal istismar ve ihmale yönelik farkındalık düzeylerinin azaldığı görülmektedir (Yüzügüldü ve Ülküer, 2023:13). Ebeveyn tutumlarının ve istismar farkındalıklarının belirlenmesi üzerine yapılan bir diğer araştırmada da benzer şekilde otoriter tutum sergileyen ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmali hakkında farkındalıklarının azaldığı görülmektedir (Akgün ve Çetin, 2020:57). Ebeveynlerin istismar farkındalık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceleyen Kaytez ve Deleş (2020:330) kendisi ve eşi üniversite mezunu olan annelerin istismar farkındalık düzeylerinin kendisi ve eşi ilkokul/ortaokul mezunu olanlara göre daha yüksek olduğunu göstermişlerdir. Araştırmalarda lise mezunu annelerin ilkokul mezunu olan annelere kıyasla istismar farkındalıklarının daha yüksek olduğu (Akgün ve Çetin, 2020:58), annelerin öğrenim düzeyinin azaldıkça çocuklarına karşı fiziksel ihmal ve istismar davranışının arttığı (Güler vd., 2002:133) görülmektedir. Gülırmak (2019:45), ebeveynlere yönelik hazırladığı web tabanlı duygusal ihmal ve istismarı önleme programının ebeveynlerin duygusal istismar farkındalık düzeylerinde ve çocuk yetiştirme tutumları üzerinde olumlu yönde etkisi olduğunu göstermektedir.

Ebeveyn tükenmişliğinin ihmal davranışlarının sıklığı üzerinde orta düzeyde doğrudan bir etkiye sahip olduğu görülmektedir (Schmitz ve Krüger, 2023:1). Araştırmalar, ebeveyn tükenmişliğinin yalnızca ihmal değil, aynı zamanda çocuk istismarı üzerinde de anlamlı etkisi olduğunu göstermiştir (Mikolajczak vd., 2019:19). Özsoy ve Çelikkaleli'nin (2021:322) yaptığı araştırmada çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantısı ile ebeveyn duygusal erişilebilirliği arasında negatif yönde anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Literatürdeki araştırmalara bakıldığında aile uyumunun çocuk istismar düzeyini etkilediği (Higgins ve McCabe, 2003 akt. Özsoy ve Çelikkaleli, 2021:322) görülmektedir.

Çocuklar üzerinde annelerin etkisinin olduğu kadar babaların da etkisi vardır. İncelenen araştırmaların çoğu annelerin tutumlarını ve farkındalık düzeylerini ölçmektedir. Hem annelerin hem babaların tutumlarını ve farkındalık düzeylerini ölçen araştırmalarda ise genellikle babaların katılım oranı daha azdır. Sonraki araştırmalar için her iki ebeveynin tutumları, farklı yaş grubundaki çocukların algıladıkları ebeveyn tutumları ve istismar farkındalık düzeyleri araştırılabilir.

Duygusal ihmali görünür kılmak ve ebeveynler tarafından uygulanan duygusal ihmali azaltmak için ebeveynlere, ebeveyn adaylarına ve eğitimcilere yönelik eğitim programlarının oluşturulması ve yaygınlaştırılması, çocukların bulunduğu kurumlarda çalışanlara yönelik çocuk istismarı ve ihmali farkındalık eğitimlerinin düzenlenmesi, istismar ve ihmal davranışlarını tetikleyen nedenlerin ailelerle paylaşılması, baş etme becerilerini geliştirmeye yönelik psikolojik danışmanlık ve sosyal destek hizmetlerinin sağlanması, risk altındaki aileler için psikososyal destek merkezleri oluşturulması ve ücretsiz danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması önerilebilir. Yetişkinlerin bilinçlendirilmesi kadar çocukların bu konuda farkındalık kazanması ve bilinçlenmesi de önem taşımaktadır. Bu nedenle okullarda çocuklara yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi, rehberlik servisinin bu konudaki çalışmalara yer vermesi önerilebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.
Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.
Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.
Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Akgün, R. ve Çetin, H. (2020). 4-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveyn Tutumlarının ve İstismar Farkındalıklarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma, *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (5), 42-61.

Ateş, B. ve Ercen, Ç. R. (2023). Üniversite öğrencilerinde Çocukluk Çağı Travmatik Yaşantılarının Psikolojik Dayanıklılık Üzerindeki Etkisinde Anne Baba Tutumlarının Aracılık Rolü, *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi,* 6(12), 43-58.

Babaroğlu, A. (2013). *Çocuk Psikolojisi ve Ruh Sağlığı.* Ankara: Vize Basın Yayın.

Baskak, İ. (2023). Çocuğa Yönelik Duygusal İstismar, *Uluslararası Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 61-72.

Beşer, N. G., Arabacı, L. B., Uzunoğlu, G., Bilaç, Ö. ve Ozan, E. (2019). Suça İtilmiş Ergenlerde Ebeveyn Tutumu ve Çocukluk Çağı Travmalarının Belirlenmesi, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 219-227.

Çınar N. (2021). İyi Bir Sistematik Derleme Nasıl Yazılmalı?, *OTJHS*. 6(2):310-314.

DiLillo, D., and Damashek, A. (2003). Parenting Characteristics of Women Reporting a History of Childhood Sexual Abuse. *Child maltreatment*, *8*(4), 319–333.

Durmuş, R. (2006). *3-6 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Kişilik Özellikleri ile Anne-Baba Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Dursun, A. (2010). *Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Gör, N., Yiğit, İ., Kömürcü, B. ve Şenkal Ertürk, İ. (2017). Geçmişin Mirası ve Geleceğin Haritası: Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, *Nesne,* 5(10), 197-217.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, Z., ve Aydoğan, S. (2002). Anneleri Tarafından Çocuklara Uygulanan Duygusal ve Fiziksel İstismar/İhmal Davranışı ve Bunu Etkileyen Faktörler, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 24(3), 128-134.

Gülırmak, K. (2019). *Web Tabanlı Uygulanan Duygusal İhmal ve İstismarı Önleme Ebeveyn Eğitim Programının Duygusal İstismar Düzeyine ve Çocuk Yetiştirme Tutumuna Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

Higgins, D. J., and McCabe, M. P. (2003). Maltreatment and Family Dysfunction in Childhood and the Subsequent Adjustment of Children and Adults, *Journal of Family Violence*, 18(2), 107-120.

Işık, N. A. (2023). Erken Dönem Olumsuz Çocukluk Yaşantılarının Ayrılma-Bireyleşme Düzeyi ve Yaşam Doyumuna Etkisi: Üniversite Öğrencileri Örneği, *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 12(1), 240-249.

Jackson, S., Thompson, R. A., Christiansen, E. H., Colman, R. A., Wyatt, J., Buckendahl, C. W., ... and Peterson, R. (1999). Predicting Abuse-Prone Parental Attitudes and Discipline Practices in A Nationally Representative Sample, *Child Abuse & Neglect*, 23(1), 15-29.

Kavas, G. (2021). *Çocuklukta Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Yetişkinlikte Algılanan Duygusal İstismarın Aleksitimi ile İlişkisi,* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.

Kaytez, N. ve Deleş, B. (2020). Okul Öncesi Dönemde Çocuğu Olan Annelerin İstismar Farkındalık Düzeylerinin Örselenmiş Çocukluk Yaşantıları Açısından İncelenmesi, *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 8(2), 321-335.

Kosson, D. S., Schraft, H., Brieman, C. L., McBride, C. K., and Knight, R. A. (2020). Parental Rejection Behaviors: Validation of a Behavior-Based Youth Report Measure of Parental Emotional Abuse, *Journal of Interpersonal Violence,* 35(19-20), 3791–3815.

Mikolajczak, M., Gross, J. J., and Roskam, I. (2019). Parental Burnout: What Is It, and Why Does It Matter?, *Clinical Psychology Science*, 7(6), 1319-1329.

Özgüven, İ.E. (2010). *Ailede İletişim ve Yaşam.* Ankara: PDREM Yayınları

Özsoy, G. ve Çelikkaleli, Ö. (2021). Çocukluk Dönemi İhmal ve İstismar Yaşantısının Psikolojik Sağlamlık Üzerindeki Etkisinde Ebeveyn Duygusal Erişilebilirliğinin Aracılık Rolü, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (58), 312-333.

Öztürk, N. (2017). *6., 7. ve 8.Sınıf Öğrencilerinde, Ailelerin Çocuk Yetiştirme Tutumu ile İstismar Arasındaki Bağlantının İncelenmesi,* Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Pears, K. C., and Capaldi, D. M. (2001). Intergenerational Transmission of Abuse: A Two-Generational Prospective Study of an At-Risk Sample. *Child Abuse and Neglect, 25*, 1439-1461.

Sarıcı, H. ve Tagay, Ö. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Duygu Düzenlemelerinde Çocukluk Örselenmeleri Ve Otomatik Düşüncelerin Yordayıcı Rolü, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 49, 46-66.

Schmitz, S., and Krüger, S. (2023). Parental Burnout and Child Abuse and Neglect in Switzerland: Should We Screen for Parental Burnout to Prevent Child Maltreatment? *Child Abuse & Neglect,* 140, 106112

Stoltenborgh, M., Bakermans-Kranenburg, M. J., and van Ijzendoorn, M. H. (2013). The neglect of child neglect: a meta-analytic review of the prevalence of neglect. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, *48*(3), 345–355. https://doi.org/10.1007/s00127-012-0549-y

Şendil, Gül. (2003). *Çocuk, Ergen ve Anne Baba.* İstanbul: Çantay Yayınları.

Toker, G. A. ve Çapan, A. S. (2018). Anne Baba Tutumlarından Kaynaklanan, İhmal ve Duygusal İstismara Maruz Kalmış Çocukların En Çok Kullandığı Savunma Mekanizmaları Üzerine Bir Literatür Taraması, *OPUS International Journal of Society Researches*, 9(16), 1794-1816.

Türk Dil Kurumu. *Türk Dil Kurumu sözlükleri.* Kasım 2024 tarihinde https://sozluk.gov.tr/ adresinden edinilmiştir.

Yüzügüldü, M. ve Ülküer, N. (2023). Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirmeye Yönelik Tutumları ile Çocuk İstismarı ve İhmali Hakkında Bilgi ve Farkındalık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi,* 231, 1-21.

Webb, J. (2022). *Çocuklukta İhmalin İzi: Boşluk Hissi*. İstanbul: Solo Unitas.

World Health Organization. (2022). *Child Maltreatment* [Online]

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi
2026, 9(8): 444-464.
https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1673
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Siyasal Katılım Çalışmalarında Bibliyometrik Yaklaşım

Dr. Elif YILMAZ, Bağımsız Araştırmacı, e-posta: elifyilmaz3836@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9903-8946

Doç. Dr. Rıfat KARAKOÇ, Samsun Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Samsun, e-posta: rifat.karakoc@samsun.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3942-7426

Öz

Siyasi katılım, demokratik süreçlerin etkinliği ve vatandaşlık bilincinin değerlendirilmesinde temel bir role sahiptir. Bu katılım, bireylerin yalnızca oy verme yoluyla değil, aynı zamanda görüş bildirme, örgütlenme ve karar alma süreçlerine dahil olma yollarıyla da gerçekleşmektedir. Bu çalışma kapsamında, Web of Science veri tabanında yer alan yayınlar üzerinden siyasal katılım literatürünün bibliyometrik analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz, yayın sayılarındaki yıllık trendler, en üretken yazarlar ve kurumlar, dergi dağılımları, anahtar kelime yoğunlukları ve araştırma odakları gibi birçok farklı değişkeni kapsamaktadır. Bibliometrix ve VOSviewer paketleri kullanılarak yapılan görselleştirmeler, literatürdeki işbirliği ağlarını, öne çıkan araştırma temalarını ve mevcut bilgi boşluklarını detaylı biçimde ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, siyasal katılım alanındaki küresel eğilimleri ve araştırma yoğunluklarını açıkça gösterirken, gelecekte yapılacak çalışmalar için hem teorik hem de metodolojik açıdan yönlendirici bir temel sunmaktadır. Bu sayede, literatürün mevcut durumu görülmekte ve araştırmacılar için yeni odak noktaları, işbirliği fırsatlarına dair önemli ipuçları sağlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Katılım, Bibliyometrik Analiz, Araştırma Trendleri, Bilimsel Haritalama, İşbirliği Ağları.
Makale Gönderme Tarihi: 02.05.2026
Makale Kabul Tarihi: 03.08.2026

Önerilen Atıf:
Yılmaz, E. ve Karakoç, R. (2026). Siyasal Katılım Çalışmalarında Bibliyometrik Yaklaşım, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(8): 444-464.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences
2026, 9(8): 444-464. https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1673
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

A Bibliometric Analysis of Political Participation Studies

Dr. Elif YILMAZ, Independent Researcher, e-mail: elifyilmaz3836@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-9903-8946

Associate Prof. Dr. Rıfat KARAKOÇ, Samsun University, Faculty of Political Science, Samsun, e-mail: rifat.karakoc@samsun.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3942-7426

Abstract

Political participation plays a fundamental role in evaluating the effectiveness of democratic processes and the development of civic consciousness. This participation occurs not only through voting, but also through expressing opinions, organizing, and engaging in decision-making processes. Within the scope of this study, a bibliometric analysis of the political participation literature was conducted based on publications indexed in the Web of Science database. The analysis covers multiple dimensions, including annual trends in publication output, the most productive authors and institutions, journal distributions, keyword densities, and research foci. Visualizations generated using the Bibliometrix and VOSviewer packages reveal collaboration networks, prominent research themes, and existing knowledge gaps in the literature in detail. The findings clearly demonstrate global trends and research intensities in the field of political participation, while also providing a guiding foundation for future studies in both theoretical and methodological terms. In this way, the current state of the literature is made visible, offering researchers valuable insights into new focal areas and potential opportunities for collaboration.

Keywords: Political Participation, Bibliometric Analysis, Research Trends, Scientific Mapping, Collaboration Networks.
Received: 02.05.2026
Accepted: 03.08.2026

Suggested Citation:
Yılmaz, E. and Karakoç, R. (2026). A Bibliometric Analysis of Political Participation Studies, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(8): 444-464.

GİRİŞ

Siyasal katılma, bireylerin ve toplulukların demokratik süreçlere katılım düzeyini ve vatandaşlık bilincini yansıtan temel bir göstergedir; seçimlere katılım, sivil toplum faaliyetleri, protestolar ve diğer siyasi etkinlikler, bireylerin politikaya dahil olma biçimlerini temsil etmektedir. Bu nedenle siyasal katılım, hem sosyal bilimler literatüründe hem de politika yapım süreçlerinde merkezi bir araştırma konusu olmuştur. Siyasal katılma üzerine gerçekleştirilen çalışmalar çoğunlukla sosyolojik, politik ve psikolojik boyutlara odaklanmaktadır. Bununla birlikte literatürde, araştırmaların coğrafi dağılımı, yazar ve kurumlar arasındaki iş birlikleri, tercih edilen dergiler ile anahtar kelime yoğunlukları gibi bibliyometrik göstergeleri sistematik biçimde ortaya koyan analizlerin sınırlı olduğu görülmektedir. Oysa bibliyometrik yöntemler, bir araştırma alanındaki gelişim eğilimlerini, potansiyel araştırma boşluklarını ve akademik iş birliği ağlarını görünür kılarak literatürün daha bütüncül ve sistematik bir şekilde haritalandırılmasına imkân tanımaktadır.

Bibliyometrik analiz, belirli bir alandaki bilimsel üretimin yapısını ve zaman içerisindeki gelişimini incelemek açısından önemli araç olarak öne çıkmaktadır. Bibliyometrik analizin gelişim seyri incelendiğinde bu alanın temellerinin ilk olarak 1922 yılında Wyndham Hulme tarafından kullanılan "istatistiksel bibliyografya" kavramına dayandığı görülmektedir. Hulme (1923), bu kavramı bilimsel süreçlerin işleyişini nicel yöntemlerle incelemek amacıyla kullanmış ve bilim ile teknoloji alanındaki gelişmelerin yazılı belgelerin sayılması ve değerlendirilmesi yoluyla açıklanabileceğini ifade etmiştir. Daha sonraki döneminde ise bibliyometri terimi ilk kez Alan Pritchard tarafından ortaya konmuştur. Pritchard (1969), bibliyometriyi yazılı iletişimin farklı yönlerinin sayılması ve analiz edilmesi aracılığıyla hem yazılı iletişim süreçlerinin hem de bir disiplinin doğası ile gelişim yönünün incelenmesine olanak sağlayan bir yöntem olarak tanımlamıştır (Pritchard, 1969: 348-349). Günümüzde bibliyometri; matematik, sosyal bilimler, doğa bilimleri, mühendislik ve yaşam bilimleri gibi farklı disiplinlerin bazı unsurlarını bünyesinde barındırarak çok geniş bir araştırma alanına yayılmıştır. Bu özelliği sayesinde bibliyometri, pek çok bilim alanını kapsayan nadir gerçek disiplinler arası araştırma alanlarından biri haline gelmiştir (Glanzel, 2003:5).

Bibliyometrik çalışmalar aracılığıyla belirli bir araştırma alanının mevcut yapısı ortaya konulabilmekte, o alanda öne çıkan çalışmalar belirlenebilmekte ve geliştirilen teori ile yaklaşımlar arasındaki ilişkiler analiz edilebilmektedir. Bunun yanında, alanın gelişimine yön veren araştırmacılar ile dergiler arasındaki bağlantılar da bibliyometrik yöntemler kullanılarak tespit edilebilmektedir (Zucip ve Cater, 2015: 436). Bu yöntem sayesinde araştırma alanına ilişkin bilimsel üretimin nicel göstergeleri ortaya konulabilmekte, çalışmaların zaman içerisindeki gelişim eğilimleri sistematik biçimde izlenebilmektedir. Ayrıca bibliyometrik analiz, araştırmacılar, kurumlar ve yayın organları arasındaki ilişkileri inceleyerek alan içindeki bilgi üretim sürecinin nasıl şekillendiğini ve bilimsel etkileşim ağlarının nasıl oluştuğunu anlamaya da katkı sağlamaktadır. Bu yönüyle bibliyometrik yöntemler, bir araştırma alanının yapısını bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmeye olanak tanımaktadır. Bu yöntem aracılığıyla çalışmalar, yazarlar, anahtar kelimeler, dergiler, kurumlar ve ülkeler gibi farklı bilimsel unsurların ürettiği akademik çıktılar nicel olarak analiz edilebilmektedir. Ayrıca söz konusu unsurlar arasındaki ilişki ve etkileşimler incelenerek, ele alınan araştırma alanının entelektüel, sosyal ve kavramsal yapısının zaman içerisindeki gelişimi ve dönüşümü ortaya konulabilmektedir (Aria ve Cuccurullo, 2017, Gutierrez- Salcedo vd., 2018). Ortaya konulan bu çalışmada, siyasal katılım literatürünü sistematik bir biçimde haritalandırarak hem akademisyenler hem de araştırmacılar için araştırma eğilimleri, işbirliği ağları ve literatürdeki boşluklar hakkında bilgi sunulması, ayrıca alanın gelişim yönünü görselleştirme ve gelecekteki

araştırmalar için stratejik öneriler geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç ve kapsam doğrultusunda çalışma belirli bir sistematik akış içinde bölümlendirilmiştir: Giriş bölümünü takiben "Siyasal Katılımın Kavramsal Çerçevesi ve Sosyal Bilimlerdeki Önemi" başlığı altında konunun teorik arka planı ile tarihsel gelişimi ele alınmıştır. Ardından yer alan "Yöntem" bölümünde, araştırmanın veri seti, kapsamı ve sınırlılıkları ile analiz sürecinde kullanılan yöntemler ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bir sonraki bölümde, "Siyasal Katılım Literatürünün Bibliyometrik İncelemesi ve Bulgular" başlığı altında, Web of Science (WoS) veri tabanından elde edilen veriler ağ analizleri, haritalandırmalar ve çeşitli görselleştirme teknikleri aracılığıyla ayrıntılı biçimde sunulmuş ve değerlendirilmiştir. Son olarak "Tartışma, Sonuç ve Öneriler" bölümünde, elde edilen bibliyometrik bulgular giriş bölümünde ortaya konulan temel savlar çerçevesinde değerlendirilmiş olup, bu savların desteklenme düzeyi incelenmiş ve literatürün geleceğine ilişkin çıkarımlar ile ileride gerçekleştirilecek araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

SİYASAL KATILIMIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE SOSYAL BİLİMLERDEKİ ÖNEMİ

Siyasal katılım, sosyal bilimler alanında demokratik toplumların temel unsurlarından biri olarak görülmekte ve vatandaşların siyasal sistem üzerindeki etkisini belirleyen en önemli süreçlerden biri olarak tanımlanmaktadır (Bülbül, 2020; Baykara, 2025). Siyasal katılım kavramı literatürde farklı yaklaşımlar ve perspektifler çerçevesinde ele alınmakla birlikte, genel olarak vatandaşların siyasal süreçleri, hükümetleri ve kamu politikalarını etkilemek amacıyla gönüllü olarak gerçekleştirdikleri faaliyet ve davranışların bütünü şeklinde ifade edilmektedir.

Siyasal katılım kavramı literatürde farklı biçimlerde tanımlansa da genel olarak vatandaşların ulusal ya da yerel düzeydeki siyasal karar alma süreçlerine doğrudan veya dolaylı yollarla dâhil olarak siyasal otoritelerin kararlarını etkilemeyi amaçladıkları bilinçli ve planlı faaliyetler bütünü olarak değerlendirilmektedir. Bu katılım, yasal ya da yasal olmayan yöntemlerle, örgütlü veya bireysel biçimlerde ve sürekli ya da dönemsel faaliyetler şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Seçimlere katılma, kamu otoritelerini denetleme, protesto ve gösterilere katılma, dilekçe verme ya da siyasal kampanyalara destek sağlama gibi eylemler aracılığıyla bireyler hükümet politikalarını etkilemeye, desteklemeye veya değiştirmeye çalışabilirler. Bu yönüyle siyasal katılım yalnızca mevcut siyasal düzeni destekleme ya da ona karşı çıkma davranışıyla sınırlı olmayıp, aynı zamanda alınan kararların içeriğini biçimlendirme, uygulanmasını geciktirme ya da tamamen ortadan kaldırma gibi farklı amaçları da içerebilen, bireyin özgür iradesine dayanan çok boyutlu bir toplumsal ve siyasal etkinlik niteliği taşımaktadır (Weiner, 1971; Verba vd., 1972; Huntington ve Nelson, 1976; Milbrath ve Goel, 1977; Kalaycıoğlu, 2013).

Literatürde siyasal katılım çoğunlukla iki temel başlık altında ele alınmaktadır. İlk olarak konvansiyonel (geleneksel) katılım, seçimlerde oy kullanma, bir siyasi partiye ya da sendikaya üye olma, seçim kampanyalarında görev alma veya adaylara maddi destek sağlama gibi siyasal sistemin yasal ve kurumsal kanalları aracılığıyla gerçekleşen faaliyetleri kapsamaktadır. Buna karşılık konvansiyonel olmayan (alternatif) katılım ise seçim süreçleri dışında ortaya çıkan ve daha doğrudan eylem biçimlerini içeren faaliyetleri ifade eder. Dilekçe kampanyaları, boykotlar, yasal protestolar, grevler ve sivil itaatsizlik gibi eylemler bu tür katılımın örnekleri arasında yer almaktadır. Özellikle dijitalleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte sosyal medya platformlarında siyasal içerik üretme, paylaşma ve çevrim içi kampanyalara katılma gibi davranışlar da alternatif katılım biçimlerine yeni

bir boyut kazandırmıştır. Öte yandan bireylerin siyasal süreçlere katılım biçimi, üstlendikleri rolün niteliğini de belirlemektedir. Resmî siyasal örgütlenmeler içinde yer alan bireyler çoğu zaman daha sınırlı ve pasif roller üstlenirken; aktivizm, gönüllülük faaliyetleri veya çeşitli toplumsal hareketler aracılığıyla siyasal süreçlere dâhil olan bireyler daha aktif katılımcılar olarak değerlendirilmektedir (Bülbül, 2020: 3; Baykara, 2025: 16; Öz Döm, 2020:2).

Siyasal katılım, siyaset bilimi, sosyoloji ve psikoloji gibi sosyal bilim disiplinleri açısından önemli bir inceleme alanı olarak kabul edilmektedir; çünkü bu olgu, devlet ile toplum arasındaki ilişkinin niteliğini ve işleyişini belirleyen temel unsurlardan biri olarak görülmektedir (Korkut, 2025; 12-13). Buradan hareketle siyasal katılımın önemini belirleyen temel unsurları şu şekilde sıralayabilmek mümkündür. Siyasal katılım, demokratik sistemlerin işleyişinde merkezi bir rol oynayan ve demokratik vatandaşlığın temel unsurlarından biri olarak kabul edilen bir olgudur. Vatandaşların özellikle seçim süreçlerine katılması, siyasal iktidarın aldığı kararlara yönelik toplumsal rızayı ortaya koyarak siyasal sistemin meşruiyet kazanmasına katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, toplumun farklı kesimlerinin ve özellikle genç nüfusun siyasal süreçlere aktif biçimde dâhil olması, halk egemenliğinin daha etkin biçimde kullanılmasına olanak tanımakta ve siyasal aktörlerin toplumsal destek elde etmesini kolaylaştırmaktadır. Siyasal katılım aynı zamanda vatandaşların talep ve beklentilerini yönetime iletebildikleri önemli bir iletişim kanalı niteliği taşımakta; bu sayede bireysel ve toplumsal tercihlerin kamu politikalarına yansımasına ve hükümetlerin toplumun ihtiyaçlarına daha duyarlı politikalar geliştirmesine zemin hazırlamaktadır. Bununla birlikte siyasal katılım yalnızca belirli eylemlerden ibaret olmayıp, bireylerin demokratik değerleri benimsemelerini, sorumluluk bilinci geliştirmelerini ve siyasal farkındalıklarının artmasını sağlayan bir öğrenme ve sosyalleşme sürecini de içermektedir. Aynı zamanda çevre, işsizlik, eğitim ve sosyal adalet gibi çeşitli toplumsal sorunlara yönelik taleplerin dile getirilmesinde önemli bir araç işlevi görmektedir. Bu yönleriyle siyasal katılım, bir siyasal rejimin istikrarını, demokratikleşme düzeyini ve vatandaşların sistem içindeki etkinliğini değerlendirmede sosyal bilimlerde kullanılan temel göstergelerden biri olarak kabul edilmektedir (Öz Döm, 2020: 100; Bülbül, 2020: 3; Bıncouf, 2021: 33; Eroğlu, 2023: Dalton, 2008; Lınus, 2020: 31; Çiftçi, 2023: van Deth, 2016:4).

YÖNTEM

Bu çalışma, siyasal katılım konusundaki akademik literatürü bibliyometrik yöntemler kullanarak incelemiştir. Araştırmada, Web of Science (WoS) veri tabanında yer alan yayınlar temel alınmıştır. Analiz, alanın güncel gelişim trendlerini, araştırma yoğunluğunu, işbirliği ağlarını ve literatürdeki mevcut boşlukları kapsamlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

Veri toplama sürecinde, "political parties" and "political movements" and "democratic participation" and "political representation" gibi konu kapsamını içeren anahtar kelimeler seçilmiştir. 2022–2025 yılları arasında yayımlanan makaleler taranmıştır. Bu tarih aralığı, çalışmanın günümüze yakın literatürü analiz etmesini ve siyasal katılım alanındaki en güncel eğilimleri, yeni işbirliği ağlarını ve ortaya çıkan araştırma konularını kapsamasını sağlamak amacıyla seçilmiştir. Çalışmaya yalnızca Q1, Q2 ve Q3 kategorisindeki dergilerde yayımlanan, SSCI indeksli, Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi ve Uluslararası İlişkiler alanına ait makaleler dahil edilmiştir. Konferans bildirileri ve kitap bölümleri analiz dışında bırakılmıştır. Elde edilen veriler, yazar, kurum, ülke, yayın yılı, dergi, anahtar kelimeler ve atıf sayısı gibi bibliyometrik göstergeleri içerecek şekilde derlenmiştir. Veri analizi sürecinde, Bibliometrix (R paketi) kullanılmıştır. Analiz kapsamında; yayın

sayılarının yıllara göre dağılımı ve trend analizi, en üretken yazarlar, kurumlar ve dergilerin belirlenmesi, ülke ve kurumlar arası iş birliği ağlarının görselleştirilmesi ile anahtar kelime eşleştirme ve yoğunluk analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analizler, araştırma temalarının haritalanması ve literatürde yoğunlaşan ile eksik kalmış araştırma alanlarının tespit edilmesi açısından önem taşımaktadır.

SİYASAL KATILIM LİTERATÜRÜNÜN BİBLİYOMETRİK İNCELEMESİ VE BULGULAR

Siyasal katılım, demokratik süreçlerin etkinliği ve vatandaşlık bilincinin değerlendirilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde, siyasal katılım literatürü bibliyometrik yöntemlerle incelenmiş; Web of Science (WoS) veri tabanındaki yayınlar üzerinden elde edilen bulgular ışığında alanın genel yapısı, araştırma eğilimleri ve işbirliği ağları ortaya konmuştur. Aşağıda, bu kapsamda elde edilen bulguların temel göstergeleri, siyasal katılım yayınlarının ana bibliyometrik göstergeleri sunulmaktadır.

Tablo 1. WoS'da Yayımlanan Siyasal Katılım Yayınlarının Ana Bibliyometrik Göstergeleri

Açıklama	**Sonuç**
Veri Setine İlişkin Temel Bilgiler	
İncelenen Dönem	2022:2026
Kaynaklar (Dergiler, Kitaplar, vb.)	58
Döküman Sayısı	215
Yıllık Büyüme Oranı %	79.29
Dökümanların Ortalaması	1.08
Yayın Başına Ortalama Atıf Sayısı	1.391
Kaynakça	12245
Döküman İçeriği	
Anahtar Kelimeler	596
Yazar Anahtar Kelimeleri	831
Yazarlar	
Yazar Sayısı	520
Tek Yazarlı Yayınların Yazar Sayısı	61
Yazar İşbirliği	
Tek Yazarlı Yayın Sayısı	63
Yayın Başına Ortak Yazar Sayısı	2.56
Uluslararası Ortak Yazarlık Oranı %	32.56
Yayın Türleri	
Makale; açık erişim	215

Çalışma kapsamında, 2022–2026 yılları arasında siyasal katılım alanında Web of Science veri tabanında yer alan 215 belge incelenmiştir. Analiz edilen belgeler, yıllık ortalama %79,29'luk bir büyüme oranı ile hızla artan bir yayın trendine işaret etmektedir; belgelerin ortalama yaşı 1,08 yıl olarak hesaplanmış ve literatürün güncelliğini yansıtmaktadır. Belgelerin ortalama atıf sayısı 1,391 olup, toplamda 12.245 referans kullanılmıştır. Bu durum, araştırma alanının hızla gelişmekte olduğunu ancak literatürde bulunan atıf yoğunluğunun sınırlı kaldığını göstermektedir. Belgelerde yer alan Keywords Plus (ID) sayısı 596, yazar anahtar kelimeleri (DE) sayısı ise 831 olarak tespit edilmiştir; bu da çalışmalarda çeşitli konuların ve araştırma temalarının ele alındığını ortaya koymaktadır. Çalışmada toplam 520 yazar yer almakta olup, tek yazarlı belgeler 61 olarak

belirlenmiştir. Belgelerin ortalama yazar sayısı 2,56 olup, uluslararası işbirliği oranı %32,56 olarak hesaplanmıştır. Bu durum, alanda hem tek yazarlı hem de çok yazarlı işbirliklerinin sürdüğünü ve araştırmaların belirli bir kısmının uluslararası düzeyde yürütüldüğünü göstermektedir. İncelenen tüm belgeler "article" ve "early access" türünde olup, araştırmanın akademik yayınlar üzerinden yürütüldüğünü doğrulamaktadır. Bu veriler, siyasal katılım alanının yeni, hızla büyüyen ve giderek uluslararası işbirliklerini içeren dinamik bir araştırma alanı olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Yıllık Üretilen Bilimsel Makaleler

Yıl	Makale
2022	3
2023	11
2024	18
2025	152
2026	31

2022–2026 yılları arasında siyasal katılım alanında yayımlanan makalelerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, alandaki yayın artışının özellikle 2025 yılında belirgin bir şekilde yükseldiği görülmektedir. 2022 yılında yalnızca 3 makale yayımlanırken, 2023'te bu sayı 11'e, 2024'te 18'e çıkmıştır. 2025 yılında ise 152 makale yayımlanarak, literatürde önemli bir artış ve yoğunlaşma gözlemlenmiştir. 2026 yılı için 31 makale kaydedilmiştir; bu rakamın yılın tamamlanmamış olması veya veri güncellemeleri nedeniyle kısmen düşük kaldığı düşünülmektedir. Bu trend, siyasal katılım araştırmalarının son yıllarda hızla artan bir ilgiye sahip olduğunu ve alanın güncel literatürde önemli bir çalışma konusu haline geldiği şeklinde yorumlanabilmektedir. Özellikle 2025 yılındaki ani ivmelenme; araştırmacılar arasında artan akademik ilginin ve muhtemelen küresel ya da bölgesel politik gelişmelerin bir sonucu olarak literatürdeki yayın yoğunluğuna yansımıştır. Bu durum, çalışmanın hem alanın büyüme trendlerini hem de araştırma yoğunluğunu ortaya koymak açısından önemli bir bulgu olarak değerlendirilebilir.

Tablo 3. Yıllık Ortalama Atıf Sayısı

Yıl	Makale Başına Ortalama Yapısı	Yayın Sayısı (N)	Yıllık Ortalama Atıf Sayısı	Atıf Alınan Yıl Sayısı
2022	12.33	3	2.47	5
2023	11.82	11	2.96	4
2024	2.28	18	0.76	3
2025	0.59	152	0.30	2
2026	0.06	31	0.06	1

2022–2026 yılları arasında siyasal katılım alanında yayımlanan makalelerin atıf performansı incelendiğinde, yıllara göre önemli farklılıklar gözlemlenmektedir. 2022 yılında yayımlanan 3 makale, ortalama toplam atıf sayısı (MeanTCperArt) 12,33 ve yılda ortalama atıf sayısı 2,47 ile literatürde güçlü bir etki göstermiştir. 2023'te 11 makale yayımlanmış ve ortalama toplam atıf sayısı 11,82, yıllık ortalama atıf sayısı ise 2,96 olarak tespit edilmiştir; bu durum, 2023 yayınlarının da akademik anlamda hızlı şekilde atıf aldığını göstermektedir. 2024 yılı için yayımlanan 18 makale, ortalama toplam atıf sayısı 2,28 ve yıllık ortalama atıf sayısı 0,76 ile daha düşük bir atıf yoğunluğu sergilemiştir. 2025'te yayımlanan 152 makale, büyük bir yayın artışına rağmen ortalama toplam atıf sayısı 0,59 ve yıllık ortalama atıf sayısı 0,30 ile sınırlı kalmıştır. Benzer şekilde 2026 yılı için 31 makale

yayımlanmış ve yıllık ortalama atıf sayısı 0,06 olarak hesaplanmıştır. Bu düşük değer, söz konusu makalelerin yeni yayımlanmış olması ve atıf alma sürecinin henüz başlangıç aşamasında olmasından kaynaklanmaktadır.

Genel olarak, yıllara göre atıf verileri, siyasal katılım alanındaki yayın sayısı ile atıf yoğunluğu arasında ters bir ilişki olduğunu göstermektedir: erken yıllarda yayımlanan daha az sayıda makale, yüksek yıllık atıf alırken; son yıllarda artan yayın sayısı, henüz atıf almadığı için ortalama atıf değerini düşürmektedir. Bu durum, alanın hızla büyüyen ve güncel literatürün atıf alma sürecinde zamana ihtiyaç duyduğu dinamik bir araştırma alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Siyasal Katılıma İlişkin Yayın Yoğunluğu

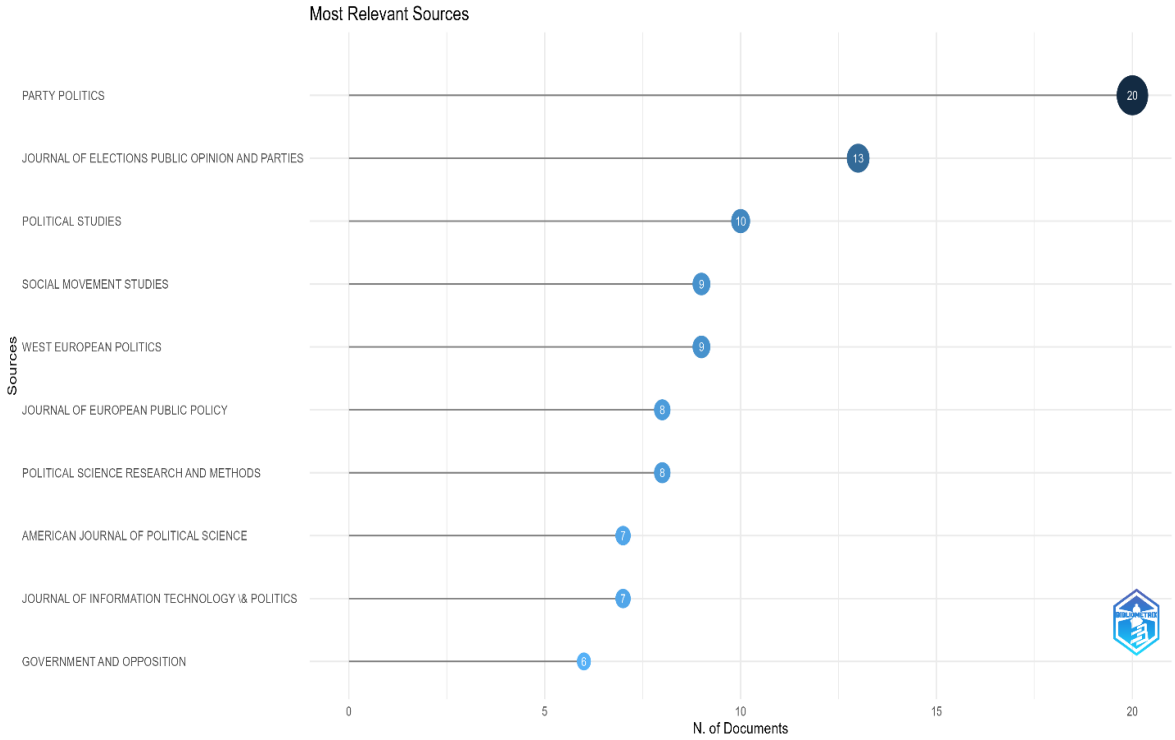

Yayınların dergilere göre dağılımı incelendiğinde, literatürün büyük ölçüde belirli sayıda önde gelen siyaset bilimi dergisinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu bağlamda, 20 yayın ile *Party Politics* dergisi en fazla yayına sahip kaynak olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, literatürde özellikle parti sistemleri, parti rekabeti ve siyasi partilerin örgütsel yapıları gibi konuların önemli bir araştırma alanı oluşturduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* (13 yayın) ve *Political Studies* (10 yayın) seçim davranışı, kamuoyu ve siyaset biliminin temel teorik tartışmaları üzerine yapılan çalışmaların yoğunlaştığı önemli akademik platformlar arasında yer almaktadır. Literatürde ayrıca sosyal hareketler, Avrupa siyaseti ve kamu politikaları üzerine odaklanan dergilerin de önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu kapsamda *Social Movement Studies* ve *West European Politics* dergileri 9'ar yayın ile dikkat çekerken, *Journal of European Public Policy* 8 yayın ile Avrupa bağlamında yönetişim, politika yapım süreçleri ve kurumsal dinamiklere yönelik çalışmaların önemli bir yayın mecrası olarak öne çıkmaktadır. *Political Science Research and Methods* (8 yayın) ve *American Journal of Political Science* (7 yayın) gibi dergilerde yayımlanan çalışmalar, alanın

metodolojik çeşitliliğini ve özellikle nicel araştırma yöntemlerinin kullanımını göstermektedir. Ayrıca *Journal of Information Technology & Politics* (7 yayın) dergisinin listede yer alması, dijital teknolojiler ile siyaset arasındaki ilişkiye yönelik akademik ilginin giderek arttığını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra *Government and Opposition*, *Perspectives on Politics*, *Political Psychology* ve *Politics & Gender* dergileri (her biri 6 yayın) literatüre önemli katkılar sağlayarak karşılaştırmalı siyaset, siyasal davranış, siyasi psikoloji ve toplumsal cinsiyet perspektiflerinin araştırma alanına dahil edildiğini göstermektedir. Son olarak, *German Politics*, *International Journal of Press-Politics*, *International Political Science Review* ve *Politics* (5'er yayın) ile *Acta Politica*, *European Political Science Review*, *Journal of Politics*, *Nations and Nationalism*, *Policy Studies Journal*, *Political Behavior* ve *Politische Vierteljahresschrift* (4'er yayın) gibi dergiler literatürde farklı alt alanlardan katkılar sunmaktadır. Ayrıca *Canadian Journal of Political Science* (3 yayın) gibi dergiler de uluslararası akademik toplulukların konuya olan ilgisini göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, literatürün özellikle parti siyaseti, seçimler, kamuoyu araştırmaları ve Avrupa siyaseti üzerine odaklanan önde gelen siyaset bilimi dergilerinde yoğunlaştığı; bununla birlikte dijital siyaset, siyasi psikoloji ve kamu politikası gibi disiplinler arası alanların da giderek daha fazla önem kazandığı görülmektedir.

Tablo 5. En Fazla Üretim Yapan Yazarlar

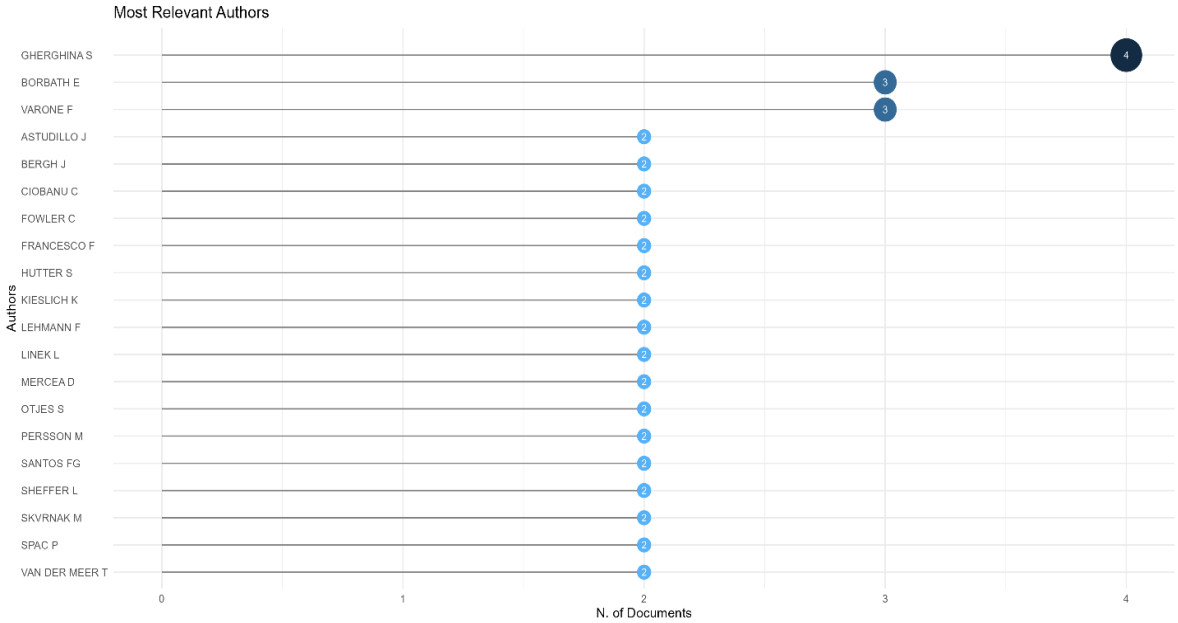

Verilen tabloya göre en fazla yayın üretim yapan yazarlar incelendiğinde, literatüre katkı sağlayan araştırmacıların farklı ülkelerden ve akademik geleneklerden geldiği görülmektedir. Bu yazarlar, araştırma alanının gelişimine hem bireysel hem de ortak yazarlı çalışmalar aracılığıyla katkıda bulunmaktadır.Tabloda en fazla makale sayısına sahip yazar Sergiu Gherghina olup toplam 4 makale ile ilk sırada yer almaktadır. Bununla birlikte, makale sayısı (articles fractionalized) 1.75'tir. Bu durum, yazarın çalışmalarının önemli bir kısmının ortak yazarlı olduğunu göstermektedir. Onu 3 makale ile Edgar Borbáth ve Frédéric Varone takip etmektedir. Ancak makale sayıları incelendiğinde Borbáth'ın 1.83 ile daha yüksek bir bireysel katkıya sahip olduğu, Varone'un ise 0.43 ile daha çok çok yazarlı çalışmalar içerisinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Listede yer alan diğer yazarlar genellikle 2

makale ile literatüre katkı sağlamıştır. Bu grupta José Astudillo, Jo Saglie Bergh, Cristina Ciobanu, Christopher Fowler, Fabio Francesco, Swen Hutter, Klaus Kieslich, Florian Lehmann, Ladislav Linek, Daniel Mercea, Simon Otjes, Mikael Persson, Filipe G. Santos, Lior Sheffer, Marek Skvrnak ve Petr Spáč gibi araştırmacılar bulunmaktadır. Makale sayıları dikkate alındığında bazı yazarların bireysel katkılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Özellikle Christopher Fowler ve Florian Lehmann 2 makale ile birlikte 2.00 makale değerine sahiptir. Bu durum, bu çalışmaların büyük ölçüde tek yazarlı veya sınırlı ortak yazarlı olduğunu göstermektedir. Buna karşılık bazı yazarların makale sayıları daha düşük olup, bu durum çalışmaların daha geniş araştırma ekipleri tarafından üretildiğini göstermektedir.

Tablo 6. En Çok Atıf Alan Yazarlar

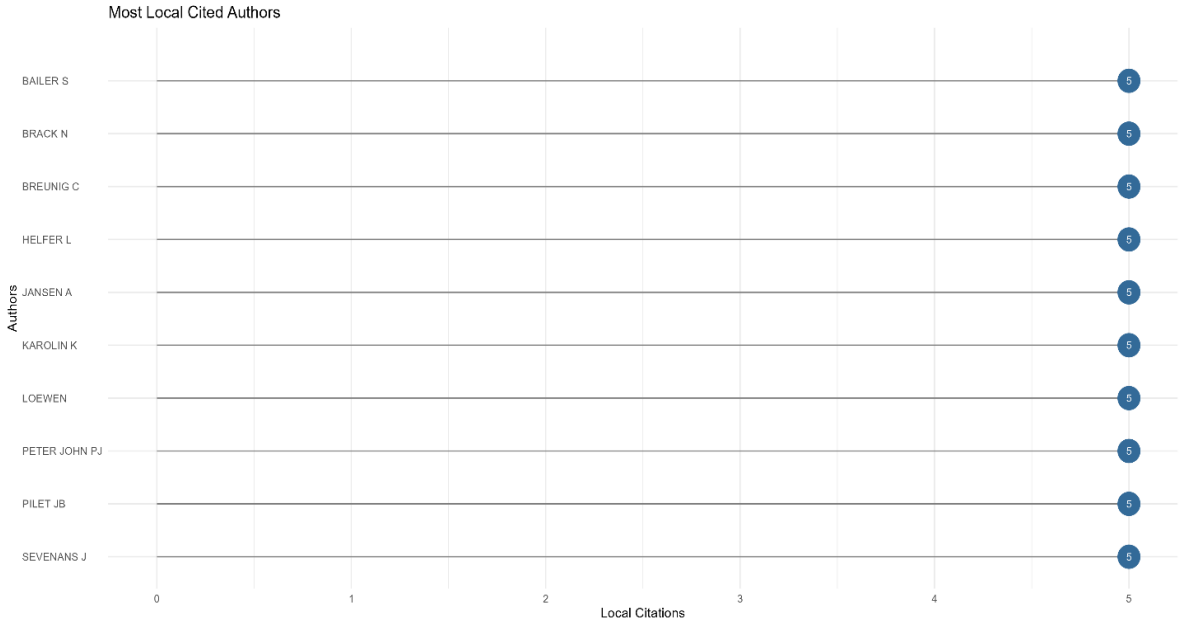

En fazla atıf alan yazarlar incelendiğinde, araştırma alanında belirli akademisyenlerin çalışmalarının literatür üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. Atıf sayıları, bir yazarın çalışmalarının akademik literatürde ne ölçüde kullanıldığını ve diğer araştırmacılar tarafından ne kadar referans alındığını göstermesi açısından önemli bir göstergedir.Tabloya göre Sabine Bailer, Nathalie Brack, Christoffer Breunig, Laurence Helfer, Anke Jansen, Karolin K., Loewen, Peter John, Jean-Benoit Pilet ve Joost Sevenans en fazla atıf alan yazarlar arasında yer almakta olup her biri 5 atıf ile listede bulunmaktadır. Bu durum, söz konusu araştırmacıların çalışmalarının literatürde belirli bir görünürlüğe ve etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, en fazla atıf alan yazarların farklı akademik kurumlardan ve araştırma geleneklerinden gelmesi, araştırma alanının uluslararası bir nitelik taşıdığını göstermektedir. Ayrıca bu yazarların çalışmalarının literatürde sıkça referans verilmesi, ilgili konuların akademik tartışmalarda önemli bir yer tuttuğunu ve bu araştırmacıların alanın gelişimine kayda değer katkılar sunduğu şeklinde yorumlanabilmektedir.

Tablo 7. Zaman İçinde Yazarların Üretkenlik Oranları

Yazar	Yıl	Frekans	Toplam Atıf Sayısı	Yıl Başına Atıf Sayısı
ASTUDILL O J	2023	1	2	0.5
ASTUDILLO J	2025	1	0	0
BERGH J	2025	1	0	0
BERGH J	2026	1	0	0
BORBATH E	2025	2	0	0
BORBATH E	2026	1	1	1
CIOBANU C	2024	1	0	0
CIOBANU C	2025	1	0	0
FOWLER C	2024	1	1	0.333
FOWLER C	2025	1	0	0

Tabloda yer alan veriler, yazarların yıllara göre akademik üretkenliğini ve bu çalışmaların aldığı atıf düzeylerini göstermektedir. Bu tür analizler, belirli araştırmacıların zaman içerisindeki yayın faaliyetlerini ve çalışmalarının literatürdeki etkisini değerlendirmek açısından önemli bir göstergedir.Veriler incelendiğinde, bazı yazarların son yıllarda düzenli olarak yayın yaptığı görülmektedir. Örneğin José Astudillo, 2023 ve 2025 yıllarında birer makale yayımlamıştır. 2023 yılında yayımlanan çalışması toplam 2 atıf almış olup yıllık ortalama atıf değeri (TCpY) 0.50 olarak hesaplanmıştır. Buna karşılık 2025 yılında yayımlanan çalışmasının henüz atıf almadığı görülmektedir. Bu durum, yeni yayımlanan çalışmaların literatürde atıf almasının belirli bir zaman gerektirdiğini göstermektedir. Benzer şekilde Jo Saglie Bergh 2025 ve 2026 yıllarında birer yayın gerçekleştirmiştir. Ancak bu çalışmaların henüz atıf almadığı görülmektedir. Bunun temel nedeni, çalışmaların oldukça yeni olması ve akademik literatürde atıf döngüsünün genellikle birkaç yıl içinde oluşmasıdır. Edgar Borbáth ise 2025 yılında iki makale yayımlamış, 2026 yılında ise bir makale daha üretmiştir. 2026 yılında yayımlanan çalışmasının 1 atıf aldığı ve yıllık ortalama atıf değerinin 1.00 olduğu görülmektedir. Bu durum, söz konusu çalışmanın literatürde erken dönemde dikkat çektiğini göstermektedir. Cristina Ciobanu 2024 ve 2025 yıllarında birer makale yayımlamış olup bu çalışmaların henüz atıf almadığı görülmektedir. Christopher Fowler ise 2024 yılında yayımladığı çalışmasıyla 1 atıf almış ve yıllık ortalama atıf değeri 0.33 olarak hesaplanmıştır. 2025 yılında yayımlanan çalışması ise henüz atıf almamıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde, tabloda yer alan çalışmaların büyük bir kısmının oldukça yeni olduğu ve bu nedenle atıf sayılarının henüz sınırlı kaldığı görülmektedir. Bununla birlikte bazı çalışmaların kısa süre içerisinde atıf almaya başlaması, ilgili araştırma konusunun literatürde ilgi gördüğünü göstermektedir. Bu durum, araştırma alanının dinamik bir yapıya sahip olduğunu ve önümüzdeki yıllarda bu çalışmaların atıf sayılarında artış olabileceğini düşündürmektedir.

Tablo 8. En Fazla Atıf Alan Çalışmalar

Makale	DOI	Toplam Atıf Sayısı	Yıl Başına Atıf Sayısı	Normalize Edilmiş Atıf Sayısı
Walgrave S, 2023, J Polit	10.1086/722042	65	16.25	5.50
Hansen Ma, 2022, Ger Polit	10.1080/09644008.2022.2087871	27	5.40	2.19
Eichenberger S, 2023, Policy Stud J	10.1111/psj.12494	23	5.75	1.95
Tornberg P, 2025, Int J Press-Polit	10.1177/19401612241311886	21	10.50	35.87
Ellinas Aa, 2023, Am Polit Sci Rev	10.1017/S0003055423000588	13	3.25	1.10
Duell D, 2023, J Polit	10.1086/720645	11	2.75	0.93
Mahl D, 2024, Int J Press-Polit	10.1177/19401612241270004	10	3.33	4.39
Begum N, 2024, Polit Gend	10.1017/S1743923X24000047	9	3.00	3.95
Woller A, 2023, J Polit	10.1086/722047	7	1.75	0.59
Shiran M, 2024, Polit Gend	10.1017/S1743923X24000011	7	2.33	3.07

En fazla atıf alan çalışmalar incelendiğinde, literatürde belirli makalelerin kısa sürede yüksek düzeyde akademik etki yarattığı görülmektedir. Atıf sayıları, bir çalışmanın akademik tartışmalarda ne ölçüde referans alındığını ve ilgili araştırma alanına yaptığı katkının düzeyini göstermesi açısından önemli bir göstergedir. Tablodaki verilere göre en fazla atıf alan çalışma Walgrave (2023) tarafından *Journal of Politics* dergisinde yayımlanan makaledir. Bu çalışma toplam 65 atıf ile diğer çalışmalara kıyasla açık ara öne çıkmaktadır. Yıllık ortalama atıf değeri de oldukça yüksek olup 16.25 seviyesindedir. Bu durum, söz konusu çalışmanın literatürde geniş bir etki yarattığını ve araştırmacılar tarafından yoğun biçimde referans alındığını göstermektedir. İkinci sırada Hansen (2022) tarafından *German Politics* dergisinde yayımlanan çalışma yer almakta olup 27 atıf almıştır. Bunu Eichenberger (2023) tarafından *Policy Studies Journal*'da yayımlanan ve 23 atıf alan çalışma takip etmektedir. Bu çalışmaların siyasal kurumlar, politika süreçleri ve siyasal davranış gibi konulara yönelik önemli katkılar sunduğu anlaşılmaktadır. Dikkat çeken bir diğer çalışma ise Tornberg (2025) tarafından *International Journal of Press-Politics* dergisinde yayımlanan makaledir. Bu çalışma toplam 21 atıf almış olmakla birlikte yıllık ortalama atıf değerinin oldukça yüksek (10.50) olması, kısa sürede literatürde güçlü bir etki yarattığını göstermektedir. Ayrıca normalize edilmiş atıf değerinin de yüksek olması, çalışmanın alan içerisinde hızlı bir şekilde görünürlük kazandığını ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra Ellinas (2023) tarafından *American Political Science Review*'da yayımlanan çalışma 13 atıf, Duell (2023) tarafından *Journal of Politics*'te yayımlanan çalışma ise 11 atıf alarak literatürde önemli bir etki yaratmıştır. Daha yakın tarihlerde yayımlanan Mahl (2024) (*International Journal of Press-Politics*) ve Begum (2024) (*Politics & Gender*) çalışmalarının sırasıyla 10 ve 9 atıf alması, bu çalışmaların da kısa sürede akademik literatürde dikkat çektiğini göstermektedir.Son olarak Woller (2023) (*Journal of Politics*) ve Shiran (2024) (*Politics & Gender*) tarafından yayımlanan çalışmaların da 7'şer atıf aldığı görülmektedir. Bu çalışmaların da ilgili araştırma alanında akademik tartışmalara katkı sağlayan önemli yayınlar arasında yer aldığı söylenebilir. Genel olarak değerlendirildiğinde, en fazla atıf alan çalışmaların büyük ölçüde siyaset biliminin önde gelen uluslararası dergilerinde yayımlandığı ve özellikle siyasal davranış, medya ve siyaset ilişkisi, kamu politikaları ve demokratik süreçler gibi konulara odaklandığı görülmektedir. Ayrıca son yıllarda yayımlanan bazı çalışmaların kısa sürede yüksek atıf alması, araştırma alanının güncel ve akademik açıdan yüksek ilgi gören bir konu olduğunu göstermektedir.

Tablo 9. En Sık Kullanılan Kelimeler

Kelimeler	**Kullanım Sıklığı**
Siyasal Partiler	24
Temsil	20
Siyaset	19
Tutumlar	18
Etki	18
Siyasi Partiler	18
Demokrasi	17
Seçimler	17
Parti	17
Rekabet	15

En sık kullanılan kelimeler incelendiğinde, literatürde öne çıkan temel temaların ve araştırma odaklarının belirgin olduğu görülmektedir. Bu kelimeler, çalışmalarda hangi kavramların daha fazla tartışıldığını ve araştırma alanının hangi teorik çerçeveler etrafında şekillendiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır. Tablodaki verilere göre en sık kullanılan anahtar kelime siyasal partiler (political parties) olup toplam 24 kez geçmektedir. Bu durum, araştırma alanının büyük ölçüde

siyasal partiler, parti sistemleri ve partilerin siyasal süreçlerdeki rolü üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Benzer şekilde temsil (representation) kavramının 20 kez kullanılması, siyasal temsil olgusunun literatürde önemli bir tartışma konusu olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanında siyaset (politics) (19 kez) ve tutumlar (attitudes) (18 kez) kavramları da dikkat çekmektedir. Bu kavramlar, siyasal davranış, seçmen tutumları ve bireylerin siyasal süreçlere yönelik algıları gibi konuların araştırmalarda önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Ayrıca etki (impact) kavramının 18 kez kullanılması, çalışmaların belirli siyasal aktörlerin, kurumların veya süreçlerin siyasal sonuçlar üzerindeki etkisini incelemeye odaklandığını düşündürmektedir. Literatürde siyasal partilere yapılan vurgu, partiler (parties) (17 kez) kavramının yüksek kullanım sıklığıyla da desteklenmektedir. Bu durum, parti siyaseti ve partiler arası rekabet gibi konuların araştırma alanının merkezinde yer aldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra demokrasi (democracy) (17 kez) ve seçimler (elections) (17 kez) kavramlarının sık kullanılması, demokratik süreçler ve seçim mekanizmalarının literatürde temel araştırma alanları arasında yer aldığını ortaya koymaktadır. Son olarak rekabet (competition) kavramının 15 kez kullanılması, siyasal partiler arasındaki rekabetin, seçim rekabetinin ve siyasal sistem içerisindeki güç mücadelelerinin araştırmalarda önemli temalar arasında bulunduğunu göstermektedir. Tablo değerlendirildiğinde, en sık kullanılan kelimeler araştırma alanının ağırlıklı olarak siyasi partiler, temsil, seçimler, demokratik süreçler ve siyasal davranış gibi siyaset biliminin temel konuları etrafında şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, literatürün özellikle parti siyaseti ve demokratik temsil mekanizmaları üzerine yoğunlaştığını göstermektedir.

Şekil 1. Kelime Bulutu

Bu kelime bulutu, siyasal katılım alanındaki akademik çalışmaların ağırlıklı olarak belirli temel kavramlar etrafında yoğunlaştığını göstermektedir; özellikle "siyasal partiler", "temsil", "siyaset" ve "demokrasi" gibi kavramların öne çıkması, literatürün klasik siyaset bilimi konularına dayandığını ortaya koyarken, "seçimler", "oy verme" ve "seçmenler" gibi ifadeler siyasal katılımın daha çok geleneksel ve seçim odaklı boyutunun incelendiğini göstermektedir; bununla birlikte "tutumlar", "davranış" ve "tercihler" gibi kavramlar bireysel düzeyde siyasal katılımın psikolojik ve davranışsal yönlerine işaret ederken, "cinsiyet", "eşitsizlik" ve "göç" gibi unsurlar toplumsal belirleyicilerin de önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır; ayrıca "sosyal medya", "protesto" ve "toplumsal hareketler" gibi kavramların varlığı, geleneksel olmayan katılım biçimlerinin de literatürde giderek daha fazla incelendiğini gösterirken, "kutuplaşma", "politika", "rekabet" ve "etki" gibi kavramlar ise siyasal katılımın siyasal sistem ve süreçler üzerindeki sonuçlarına odaklanıldığını göstermekte ve

genel olarak alanın hem geleneksel hem de modern boyutları kapsayan çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

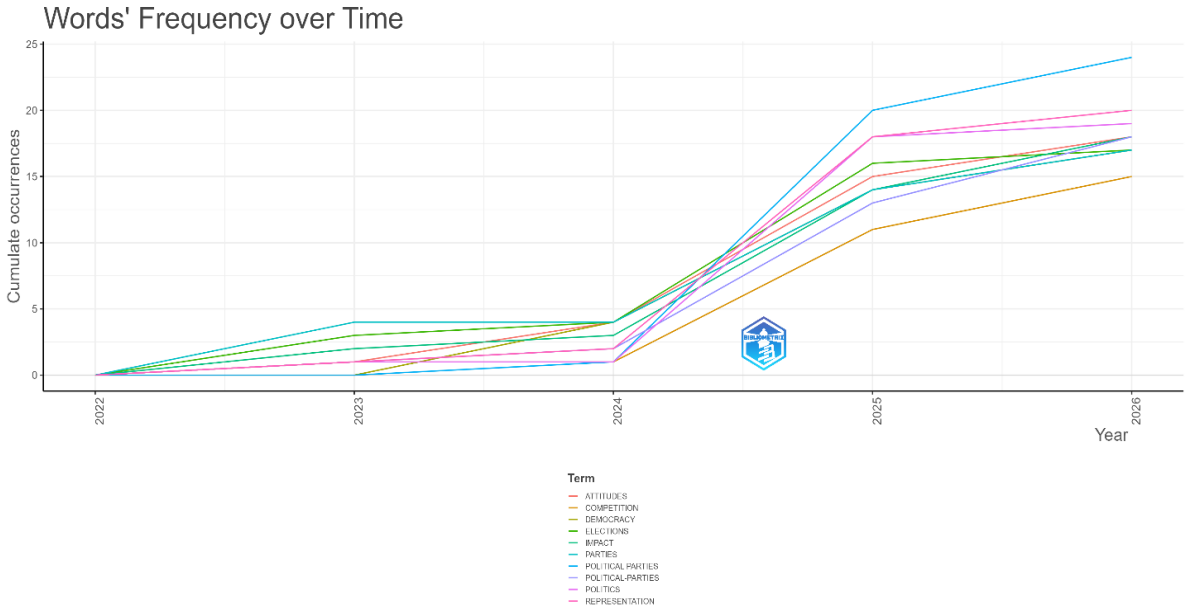

Şekil 2. Sözcüklerin Zaman İçinde Kullanım Sayısı

Sözcüklerin yıllara göre kullanım sıklığı incelendiğinde, araştırma alanındaki kavramsal eğilimlerin zaman içinde önemli ölçüde değiştiği görülmektedir. Bu analiz, literatürde hangi kavramların hangi dönemlerde daha fazla ön plana çıktığını göstermesi açısından önemlidir. Tablodaki verilere göre 2022 yılında analiz edilen anahtar kelimelerin kullanımına rastlanmamaktadır. Bu durum, veri setinde yer alan çalışmaların büyük ölçüde daha sonraki yıllarda yoğunlaştığını göstermektedir. 2023 yılında ise bazı temel kavramların literatürde kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Bu yılda özellikle partiler (parties) (4) ve seçimler (elections) (3) kavramları öne çıkarken, temsil (representation), siyaset (politics), tutumlar (attitudes), etki (impact), siyasal partiler (political parties) ve rekabet (competition) gibi kavramların da sınırlı sayıda kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, araştırma alanında özellikle seçimler ve siyasal partiler üzerine yapılan çalışmaların giderek artmaya başladığını göstermektedir. 2024 yılında kelime kullanım sıklıklarında belirgin bir artış yaşandığı görülmektedir. Özellikle tutumlar (attitudes) (4), demokrasi (democracy) (4), seçimler (elections) (4) ve partiler (parties) (4) kavramlarının daha fazla kullanılması, çalışmaların seçmen davranışları, demokratik süreçler ve seçim mekanizmalarına daha fazla odaklandığını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda temsil (representation) (2) ve siyasal partiler (political parties) (2) kavramlarının da kullanımında artış görülmektedir. 2025 yılı, literatürde kavram kullanımının en yoğun olduğu dönemlerden biri olarak dikkat çekmektedir. Bu yılda özellikle siyasal partiler (political parties) (20), temsil (representation) (18) ve siyaset (politics) (18) kavramlarının yoğun biçimde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca seçimler (elections) (16), tutumlar (attitudes) (15), demokrasi (democracy) (14) ve partiler (parties) (14) gibi kavramlar da yüksek kullanım oranlarına ulaşmıştır. Bu durum, literatürde siyasal partiler, demokratik temsil ve seçim süreçleri üzerine yapılan çalışmaların önemli ölçüde arttığını göstermektedir. 2026 yılında ise bu kavramların kullanımının daha da arttığı görülmektedir. Özellikle siyasal partiler (political parties) (24), temsil

(representation) (20) ve siyaset (politics) (19) en sık kullanılan kavramlar arasında yer almaktadır. Bunun yanında tutumlar (attitudes) (18), etki (impact) (18), demokrasi (democracy) (17), seçimler (elections) (17) ve partiler (parties) (17) kavramlarının da literatürde yoğun biçimde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca rekabet (competition) (15) kavramının da artan bir kullanım eğilimi sergilediği dikkat çekmektedir.

Tablo 10. Alanın Öne Çıkan Trend Kavramları

Anahtar Kelimeler	***Kullanım Sıklığı***	***Birinci Çeyrek Yıl* (Q1)**	***Ortanca Yıl* (Median)**	***Üçüncü Çeyrek Yıl* (Q3)**
Siyasal Partiler	24	2025	2025	2025
Temsil	20	2025	2025	2025
Siyaset	19	2025	2025	2025
Gündem	6	2025	2026	2026
Belirginlik	6	2025	2026	2026

Trend konular incelendiğinde, araştırma alanında belirli kavramların son yıllarda daha fazla ön plana çıktığı görülmektedir. Bu tür analizler, literatürde hangi temaların yükseliş eğiliminde olduğunu ve akademik çalışmaların hangi konular etrafında yoğunlaştığını ortaya koyması açısından önemlidir. Tablodaki verilere göre siyasal partiler (political parties) kavramı 24 kullanım ile en yüksek frekansa sahip trend konudur. Bu kavramın birinci çeyrek (Q1), ortanca ve üçüncü çeyrek (Q3) yıllarının tamamının 2025 olması, bu konunun özellikle 2025 yılı civarında yoğun biçimde çalışıldığını ve literatürde merkezi bir tema haline geldiğini göstermektedir. Benzer şekilde temsil (representation) (20) ve siyaset (politics) (19) kavramları da aynı zaman aralığında yoğunlaşmakta olup araştırma alanının temel kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır. Bu durum, çalışmaların büyük ölçüde siyasal temsil, parti siyaseti ve genel siyasal süreçler etrafında şekillendiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra gündem ve belirginlik kavramları, kullanım sıklıkları görece daha düşük olmasına rağmen son dönemde öne çıkan ve araştırmacıların giderek daha fazla ilgi gösterdiği dikkat çekici eğilim konuları arasında yer almaktadır. Her iki kavramın da frekansı 6 olup Q1 değerlerinin 2025**,** ortanca ve Q3 değerlerinin ise 2026 olması, bu konuların özellikle son dönemde yükselen araştırma temaları olduğunu göstermektedir. Bu durum, literatürde siyasi aktörlerin gündem belirleme süreçleri ve belirli konuların siyasal sistem içerisinde ne ölçüde öne çıktığını ifade eden konu önemliliği gibi konulara yönelik akademik ilginin artmaya başladığını ortaya koymaktadır. Trend konular analizine göre araştırma alanının temel odağının siyasi partiler, siyasal temsil ve siyaset kavramları etrafında yoğunlaştığı; buna ek olarak gündem belirleme ve konu önemliliği gibi kavramların ise son yıllarda yükselen yeni araştırma eğilimleri olarak literatürde giderek daha fazla yer bulmaya başladığı söylenebilir. Bu durum, araştırma alanının hem geleneksel siyaset bilimi konularını sürdürdüğünü hem de yeni teorik yaklaşımlar ve analiz çerçeveleriyle gelişmeye devam ettiğini göstermektedir.

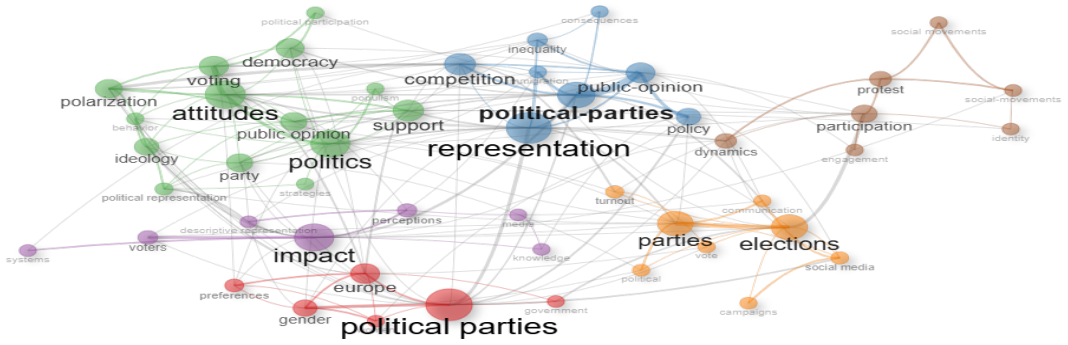

Şekil 3. Eş zamanlılık Ağı (Birliktelik Ağı)

Görselde farklı renklerle temsil edilen düğümler (node'lar), literatürdeki kavramları temsil etmektedir. Düğümlerin büyüklüğü, o kavramın kullanım sıklığını veya ağırlığını göstermektedir; Düğümler arasındaki çizgiler (edges) ise kavramlar arasındaki ilişkileri veya ortak kullanım bağlantılarını göstermektedir. Çizgilerin yoğunluğu ve sayısı arttıkça, kavramlar arasındaki ilişki daha güçlü olmaktadır. Görselin genel yapısına bakıldığında, literatürde bazı kavramların merkezde yer alarak diğer kavramlarla yoğun bir bağlantı ağı oluşturduğu, bazı alt temaların ise daha bağımsız kümeler şeklinde organize olduğu görülmektedir. Bu durum, araştırma alanının hem merkezi temalar etrafında yoğunlaştığını hem de yan alanlarda çeşitli alt odakların geliştiğini göstermektedir.

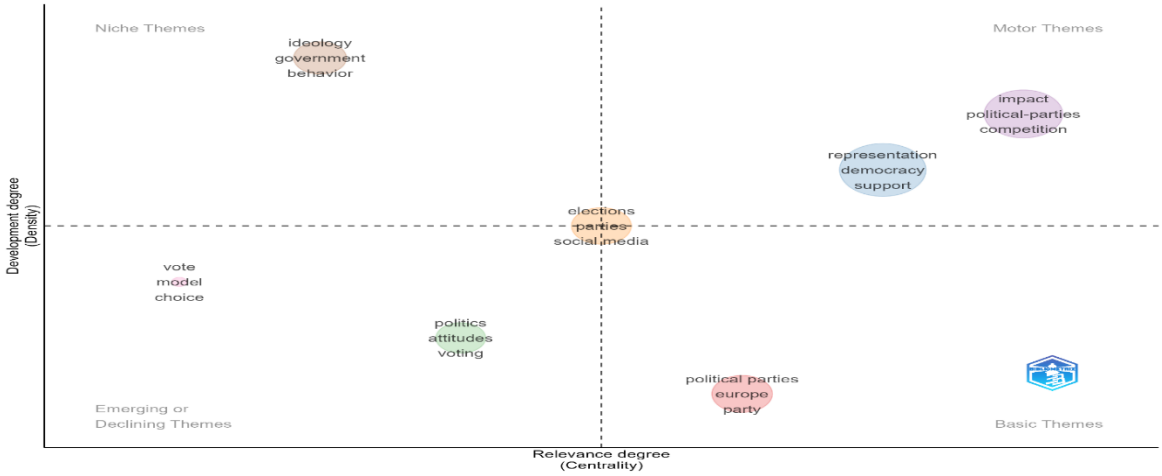

Şekil 4. Tematik Harita

Görselde yer alan tematik harita (Thematic Map**),** bibliyometrik analiz kapsamında anahtar kelimelerin merkezilik (centrality) ve yoğunluk (density) değerlerine göre araştırma alanındaki tematik konumlarını göstermektedir. Haritanın sağ üst bölümünde yer alan etki (impact)**,** siyasal partiler (political parties) ve rekabet (competition) kavramları, yüksek merkezilik ve yoğunluk değerlerine sahip olduklarından literatürde hem iyi gelişmiş hem de araştırma alanını yönlendiren motor temalar (motor themes) olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, siyasal partiler, politik rekabet ve bunların siyasal süreçler üzerindeki etkisinin araştırma alanında önemli ve güçlü bir çalışma odağı

olduğunu göstermektedir. Aynı bölgede yer alan temsil (representation), demokrasi (democracy) ve destek (support) kavramları da görece yüksek merkezilik değerleriyle literatürde merkezi bir rol üstlenen ve gelişmiş temalar arasında yer almaktadır. Haritanın sağ alt bölümünde bulunan siyasal partiler (political parties), parti (party) **ve** Avrupa (Europe) kavramları ise yüksek merkezilik ancak düşük yoğunluk değerlerine sahip olduklarından alanın temelini oluşturan, fakat henüz yeterince derinleşmemiş temel temalar (basic themes) olarak değerlendirilmektedir.Sol üst bölümde yer alan ideoloji (ideology), hükümet (government) ve davranış (behavior) kavramları, yüksek yoğunluk ancak düşük merkezilik değerleriyle daha çok belirli bir araştırma alanında gelişmiş, ancak literatürün geneliyle sınırlı ilişkiye sahip niş temalar (niche themes) olarak öne çıkmaktadır. Sol alt bölümde bulunan oy verme (vote), model (model), tercih (choice), siyaset (politics), tutumlar (attitudes) ve oy kullanma (voting) kavramları ise düşük merkezilik ve yoğunluk değerleri nedeniyle literatürde ya yeni gelişmekte olan ya da zamanla önemini kaybetme eğiliminde bulunan gelişen veya gerileyen temalar (emerging or declining themes) arasında değerlendirilmektedir. Haritanın merkezine yakın konumda yer alan seçimler (elections), partiler (parties) ve sosyal medya (social media) kavramları ise farklı temalarla bağlantı kurabilen, gelişim potansiyeli taşıyan ve literatürde giderek daha fazla önem kazanan araştırma alanları olarak dikkat çekmektedir.

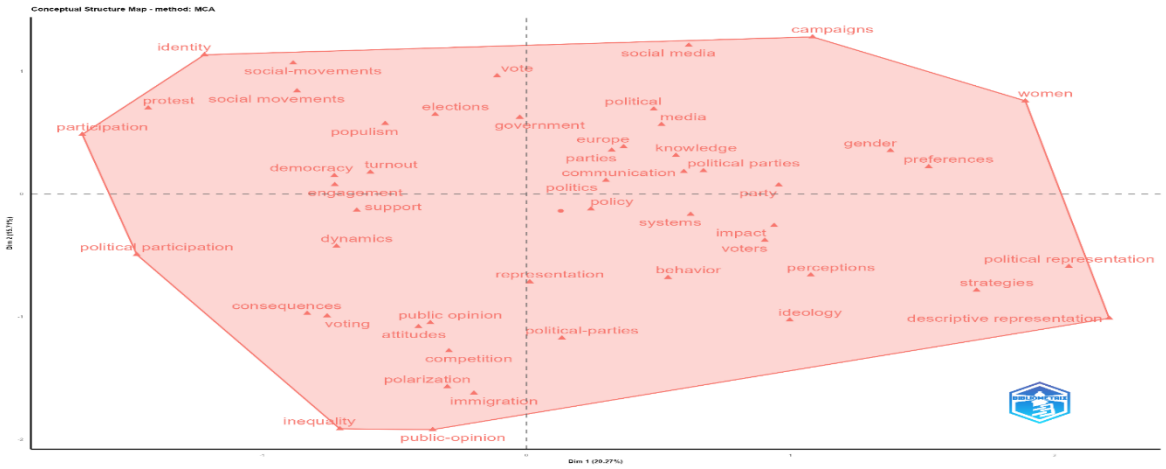

Şekil 5. Kavramsal Yapı Haritası

Görselde yer alan kavramsal yapı haritası (Conceptual Structure Map – MCA yöntemi), siyasal katılma literatüründe kullanılan anahtar kelimeler arasındaki ilişkileri ve alanın kavramsal yapısını ortaya koymaktadır. Haritada birbirine yakın konumlanan kavramlar, literatürde birlikte ele alınan araştırma temalarını göstermektedir. Haritanın merkezinde yer alan demokrasi (democracy), katılım (participation), siyasal katılım (political participation), seçime katılım (turnout), katılım ve angajman (engagement) ile destek (support) gibi kavramlar, siyasal katılma çalışmalarının büyük ölçüde demokrasi, seçmen katılımı ve vatandaşların siyasal sürece dâhil olması gibi temel konular etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. Sol üst bölümde protesto (protest), kimlik (identity) ve toplumsal hareketler (social movements) kavramlarının bir arada bulunması, siyasal katılmanın toplumsal hareketler ve protesto eylemleriyle ilişkili olarak incelendiğini ortaya koymaktadır. Haritanın orta ve üst kısmında yer alan oy verme (vote), seçimler (elections), hükümet (government), siyaset (political), medya (media), iletişim (communication) ve sosyal medya (social media) kavramları ise seçim

süreçleri, siyasal iletişim ve medyanın siyasal katılma üzerindeki etkisinin önemli bir araştırma alanı oluşturduğunu göstermektedir.Haritanın sağ tarafında kadınlar (women), toplumsal cinsiyet (gender), tercihler (preferences), siyasal temsil (political representation) **ve** betimleyici temsil (descriptive representation) kavramlarının yer alması, siyasal katılma literatüründe kadınların siyasete katılımı ve temsil konularının ayrı bir araştırma odağı hâline geldiğini göstermektedir. Alt bölgede yer alan davranış (behavior), seçmenler (voters), algılar (perceptions), ideoloji (ideology), kamuoyu (public opinion), tutumlar (attitudes) **ve** kutuplaşma (polarization) kavramları ise seçmen davranışı, politik tutumlar ve kamuoyu çalışmalarının siyasal katılma araştırmalarında önemli bir yer tuttuğunu ortaya koymaktadır. Bu kavramsal yapı haritası, siyasal katılma literatürünün demokrasi ve katılım, toplumsal hareketler, seçimler ve siyasal iletişim, temsil ve toplumsal cinsiyet çalışmaları ile seçmen davranışı ve kamuoyu gibi birden fazla tematik alan etrafında geliştiğini ve araştırma alanının çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Bu yapı, siyasal katılmanın yalnızca seçimlere katılımı açıklayan dar bir çerçevede ele alınmadığını; aynı zamanda toplumsal kimlikler, iletişim süreçleri, temsil biçimleri ve bireylerin siyasal tutumlarını kapsayan disiplinler arası bir araştırma alanı olarak gelişimini sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Şekil 6. Anahtar Kelimelerin Zaman İçinde Kullanımı

Görselde yer alan Trend Topics grafiği, bibliyometrik analiz kapsamında literatürde öne çıkan anahtar kelimelerin zaman içerisindeki kullanım eğilimlerini ve önem düzeylerini göstermektedir. Grafikte yatay eksen yılları, dikey eksen ise anahtar terimleri ifade ederken baloncukların büyüklüğü ilgili terimlerin literatürdeki kullanım sıklığını göstermektedir. Harita incelendiğinde belirginlik (salience) ve gündem (agenda) kavramlarının en güncel dönemde ortaya çıkan ve literatürde dikkat çekmeye başlayan araştırma konuları olduğu görülmektedir. Buna karşılık siyasal partiler (political parties), temsil (representation) ve siyaset (politics) gibi kavramlar daha önceki dönemlerde yoğun olarak kullanılan ve siyasal katılma literatürünün temel araştırma alanlarını oluşturan konular arasında yer almaktadır. Baloncuk büyüklükleri dikkate alındığında özellikle siyasal partiler

(political parties) kavramının literatürde görece daha yüksek kullanım sıklığına sahip olduğu ve siyasal katılma çalışmalarında önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaktadır. Bu trend anahtar kelimeler grafiği, siyasal katılma literatürünün zaman içerisinde klasik siyaset ve temsil konularından hareketle geliştiğini, ancak son dönemlerde özellikle gündem (agenda) oluşturma ve konuların belirginliği (salience) ya da toplumsal görünürlüğü gibi yeni araştırma temalarının literatürde giderek daha fazla önem kazanmaya başladığını göstermektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bibliyometrik analiz ışığında yapılan kapsamlı incelemeler, siyasal katılma araştırmalarının literatürde oldukça çok boyutlu ve disiplinler arası bir yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Kavramsal yapı haritası, çalışmaların temel olarak demokrasi, siyasal katılma , seçmen davranışı ve vatandaşların siyasal sürece katılımı gibi merkezi temalar etrafında yoğunlaştığını göstermektedir; bununla birlikte toplumsal hareketler, protesto eylemleri, medya ve sosyal medya etkisi, politik temsil mekanizmaları ile cinsiyet ve toplumsal cinsiyet boyutları da araştırmalarda bağımsız ve önemli odak noktaları olarak ön plana çıkmaktadır. Bu durum, alanın sadece klasik siyaset bilimi kavramları çerçevesinde değil, aynı zamanda sosyoloji alanında, iletişim alanında ve toplumsal bağlamlarla da iç içe bir şekilde incelendiğini göstermektedir. Tematik harita analizleri, siyasi partiler, politik rekabet ve bunların siyasal süreçler üzerindeki etkisinin literatürde motor temalar olarak çalışmaların yönünü belirlediğini ortaya koyarken; seçim süreçleri, sosyal medya kullanımı, toplumsal hareketlerin örgütlenme biçimleri ve temsil konularının ise gelişmekte olan veya temel temalar arasında konumlandığını göstermektedir. Bu bağlamda, alanın hem teori üretimi hem de politika ve uygulama bağlamında güncel ve pratik öneme sahip araştırma konularını kapsadığı anlaşılmaktadır. Trend analizleri, literatürde klasik siyaset ve temsil konularının sürekliliğini koruduğunu ve araştırmacılar tarafından düzenli olarak ele alındığını gösterirken, son yıllarda gündem oluşturma süreçleri, toplumsal görünürlük ve medya etkisi gibi konuların artan bir öneme sahip olduğunu, böylece literatürde yeni yönelimlerin ve araştırma boşluklarının oluştuğuna işaret etmektedir. Bu bulgular, siyasal katılma alanındaki araştırmaların hem tarihsel süreç içerisinde evrim geçirdiğini hem de güncel araştırma eğilimleri ışığında disiplinler arası bir karaktere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ortaya çıkan kavramsal ve tematik yapılar, gelecekte yapılacak çalışmalar için hem teorik çerçeve sunmakta hem de metodolojik olarak yönlendirici olabilecek geniş bir altyapı oluşturmaktadır. Literatürdeki bu zengin ve çok boyutlu yapının, araştırmacılara hem derinlemesine analiz yapma hem de farklı disiplinleri bir araya getirerek yenilikçi araştırmalar üretme imkânı sunduğu söylenebilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.
Etik Kurul Onayı Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.
Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Aria, M. and Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics, 11*(4), 959–975.

Baykara, A. M. (2025). *Sosyal medya ve siyasal katılım: Siyasal Katılım Davranışları Üzerine Tanımlayıcı Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Bincouf, M. O. (2021). *The Impact of Corruption on Political Participation and Democratization in Somalia: The Case of Selected Public and Private Employees in Mogadishu*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

Bülbül, A. (2020). *Creating Democratic Citizens: What People Understand From Democracy And How This Understanding Influences Their Political Participation*, Yüksek Lisans Tezi, Middle East Technical University, Graduate School of Social Sciences, Ankara.

Çiftçi, A. E. (2023). *Global Politics and International Relations: Emotional Factors as Determinants of Political Participation: A Qualitative Study of Youth in Antalya*, Yüksek Lisans Tezi, Antalya Bilim Üniversitesi, Antalya.

Döm, Ö. Ö. (2020). *Conventional vs. Nonconventional Forms of Political Participation: Motivations Behind Political Participation of Youth in Turkey*, Doktora Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.

Eroğlu, E. (2023). *Beyond Apathy: Dynamics of Youth Political Participation in Contemporary Europe*, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Glänzel, W. (2003). *Bibliometrics as a research field: A course on theory and application of bibliometric indicators*. Course Handouts, Katholieke Universiteit Leuven.

Gutiérrez-Salcedo, M., Martínez, M. Á., Moral-Muñoz, J. A., Herrera-Viedma, E., and Cobo, M. J. (2018). Some Bibliometric Procedures for Analyzing and Evaluating Research Fields, *Applied Intelligence, 48*(5), 1275–1287.

Hulme, E. W. (1923). *Statistical Bibliography in Relation to the Growth of Modern Civilization: Two Lectures Delivered in The University of Cambridge in May 1922*. Grafton & Co.

Huntington, S. P. and Nelson, J. M. (1976). *No Easy Choice: Political Participation in Developing Countries*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Kalaycıoğlu, E. (2013). *Siyasal katılmanın anatomisi*. Bilim Akademisi Derneği. https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2013/08/Siyasal-Katilmanin-Anatomisi.pdf Erişim Tarihi: 07.05.2026.

Linus, E. G. (2020). *Effects of violence on political participation: An analysis of electoral Nigeria between 2011–2018*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.

Milbrath, L. W. and Goel, M. L. (1977). *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics?* Lanham, MD: University Press of America.

Nuhoğlu Korkut, A. B. (2025). *Political Participation of Turkish Immigrants in France*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

Pritchard, A. (1969). Statistical Bibliography or Bibliometrics. *Journal of Documentation, 25*, 348–349.

Van Deth, J. W. (2016). What ıs Political Participation? *Oxford Research Encyclopedia of Politics*. Oxford University Press. doi:10.1093/Acrefore/9780190228637.013.68.

Weiner, M. (1971). *Political Participation: Crisis of the Political Process*. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Zupic, I., and Čater, T. (2015). Bibliometric Methods in Management and Organization. *Organizational Research Methods, 18*(3), 429–472. doi:10.1177/1094428114562629.

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi
2026, 9(8): 465-486.
https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1674
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Türkiye ve KKTC'de Yaşayan Yetişkinlerde Aleksitimi, Duygusal Zekâ ve Psikolojik Belirtilerin Karşılaştırılması

Neslişah AKDENİZ, Yüksek Lisans Öğrencisi, Yakın Doğu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Lefkoşa, KKTC, e-posta: neslisah_akdeniz@hotmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0002-7819-0142

Yrd. Doç. Dr. Bingül SUBAŞI, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Lefkoşa, KKTC, e-posta: bingul.subasi@neu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3633-622X

Öz
Bu araştırma, 18 yaşına kadar Türkiye'de yaşamış olan ve 18 yaşına kadar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşamış olan bireylerin duygusal zekâ, aleksitimi ve psikolojik belirtilerini karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Nedensel karşılaştırma modeliyle yürütülen çalışmanın evreni, Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan 18 yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Örneklemi, 18 yaşına kadar yalnızca Türkiye'de ve yalnızca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşamış yetişkinler oluşturmaktadır. Araştırmada her iki ülke için amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Türkiye'den 393, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden 388 olmak üzere toplam 781 gönüllü katılımcıdan elde edilen veriler Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Toronto Aleksitimi Ölçeği, Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri ile çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Bulgulara göre Türkiye örnekleminde duygusal zekâ daha yüksek, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti örnekleminde ise Aleksitimi ve Kısa Semptom Envanteri toplam puanları Türkiye örneklemine kıyasla daha yüksek bulunmuştur. Duygusal zekâ her iki grupta aleksitimi ve psikolojik belirtilerle negatif, aleksitimi ise psikolojik belirtilerle pozitif ilişki göstermiştir. Bu sonuçlar, her iki toplumdaki yetişkinlerin ruh sağlığını korumak adına duygusal zekâ becerilerini destekleyen yapılandırılmış psikoeğitim programlarının yaygınlaştırılması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Aleksitimi, Anksiyete, Kültürlerarası, Psikolojik Belirtiler.
Makale Gönderme Tarihi: 07.03.2026
Makale Kabul Tarihi: 04.08.2026

Önerilen Atıf:
Akdeniz, N. ve Subaşı, B. (2026). Türkiye ve KKTC'de Yaşayan Yetişkinlerde Aleksitimi, Duygusal Zekâ ve Psikolojik Belirtilerin Karşılaştırılması, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(8): 465-486.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences
2026, 9(8): 465-486. https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1674
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

Comparison of Alexithymia, Emotional Intelligence, and Psychological Symptoms Among Adults Living in Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus

Neslişah AKDENİZ, MSc. Student, Yakın Doğu University, Institute of Graduate Programs, Nicosia, TRNC, e-mail: neslisah_akdeniz@hotmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0002-7819-0142

Assistant Prof. Dr. Bingül SUBAŞI, Yakın Doğu University, Faculty of Arts and Sciences, Nicosia, TRNC, e-mail: bingul.subasi@neu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3633-622X

Abstract
This study aims to compare the emotional intelligence, alexithymia, and psychological symptoms of individuals who lived in Turkey until the age of 18 and those who lived in the Turkish Republic of Northern Cyprus until the age of 18. The study, conducted using a causal comparative model, includes individuals aged 18 and over living in both Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus. The sample consists of adults who lived only in Turkey and only in the Turkish Republic of Northern Cyprus until the age of 18. Criterion sampling, a type of purposive sampling, was used for both countries. Data were collected online from a total of 781 volunteer participants (393 from Turkey and 388 from the Turkish Republic of Northern Cyprus) using a Socio-Demographic Information Form, the Toronto Alexithymia Scale, the Schutte Emotional Intelligence Scale, and the Brief Symptom Inventory. The findings indicate that emotional intelligence was higher in the Turkish sample, while alexithymia and total scores on the Brief Symptom Inventory were higher in the Turkish Republic of Northern Cyprus sample compared to the Turkish sample. Emotional intelligence showed a negative correlation with alexithymia and psychological symptoms in both groups, while alexithymia showed a positive correlation with psychological symptoms. These results indicate that structured psychoeducational programs that support emotional intelligence skills should be widely implemented to protect the mental health of adults in both societies.

Keywords: Alexithymia, Anxiety, Cross-Cultural, Psychological Symptom
Received: 07.03.2026
Accepted: 04.08.2026

Suggested Citation:
Akdeniz, N. and Subaşı, B. (2026). Comparison of Alexithymia, Emotional Intelligence, and Psychological Symptoms Among Adults Living in Turkey and the Turkish Republic of Northern Cyprus, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(8): 465-486.

GİRİŞ

İnsan doğası gereği sosyal bir varlık olup, duygu temelli iletişim bu sosyal yapının en önemli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Duygular, bireylerin yaşam deneyimlerini algılamasında, anlamlandırmasında ve bu deneyimleri ifade etmesinde temel bir rol oynamaktadır (Uslu ve Gizir, 2019). Ancak bu süreç, her bireyde aynı yeterlilikle işlememekte, bazı bireylerde duyguların tanımlanması ve ifade edilmesinde güçlükler ortaya çıkabilmektedir (Reis da Silva, 2022).

Duyguların algılanması, düzenlenmesi ve psikolojik belirtilerin dışavurumu, yalnızca bireysel yetkinliklerle değil içinde yaşanılan kültürel bağlamın da bir sonucu olarak görülmektedir (Alparslan, 2025; Çetin ve Varma, 2021; Pugh vd., 2021). Bu doğrultuda, çevresel koşullarla etkileşim halinde olan duygusal zekâ (DZ) ve aleksitimi düzeylerinde kültürel temelli farklılıklar ortaya çıkabilmektedir (Huggins vd., 2023; Şenol, 2022; Üzüm, 2022; Yazıcıoğlu, 2018).

Aleksitimi, bireyin duygularını tanıma ve ifade etmede yaşadığı belirgin zorlukları tanımlamayan psikolojik bir kavram iken duygusal zekâ, bu duyguları anlama, düzenleme ve etkin kullanma yetkinliğini ifade eder (Hatipoğlu ve Akduman, 2025; Kerman, 2021; Koçak, 2002). Bireylerin duygusal zekâ gelişimleri ile bu gelişim altındaki becerilerin kültürün örtük perspektifine göre farklılaştığı belirtilmektedir (Pathak ve Muralidharan, 2020). Psikolojik belirtiler, bireyin duygusal ve bilişsel işleyişinde ortaya çıkan sorunların iş ve sosyal yaşantısındaki işlevselliğini olumsuz yönde etkilemesi şeklinde tanımlanmaktadır (Apa, 2022). Belirti, bireyin duyumu ve algısını içeren subjektif deneyim olarak ifade edilmektedir (Ogden, 2003). Psikolojik belirtiler, klinik açıdan duygu düzenleme, davranış ve biliş gibi alanlarda önemli rahatsızlıklar yaşanması durumudur. Bu belirtilerin ortaya çıkışı ve şiddeti, bireylerin duygusal farkındalık düzeyi, duygu düzenleme becerileri ve sosyal-kültürel bağlamlarıyla yakından ilişkilidir (Kuzucu vd., 2020; Bayraktarlı ve Kılıç, 2022). Bu çalışmada psikolojik belirtiler Kısa Semptom Envanterindeki somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişilerarası duyarlılık, depresyon, anksiyete, fobik anksiyete, hostilite, paranoid düşünce ve psikotisizm boyutlarıyla ele alınmaktadır.

Bireyin davranışlarını yönlendirme, iletişim kurma ve duygularını ifade etme biçimini öğrendiği ilk sosyalleşme alanı aile ortamıdır. Sosyokültürel öğrenme modeli de bireylerin duygusal davranışlarını ve ifade biçimlerini, aile ve sosyal çevrede gözlemlenen örüntüleri taklit ederek kazandıklarını savunur (LoBue, 2021). Her ne kadar Erikson gelişimin yaşam boyu sürdüğünü belirtse de bebeklikten ergenliğe uzanan erken dönemler, sosyokültürel öğrenmelerin içselleştirildiği ve duygusal kimlik gelişiminin şekillendiği en önemli dönüm noktalarıdır (Atak, 2011; Özdemir vd., 2012).

Bu doğrultuda, benzer kökenlere sahip olsalar bile farklı kültürel ve sosyoekonomik ortamlarda şekillenen toplumların karşılaştırılması, kültürel bağlamın bireysel psikoloji üzerindeki etkisini anlamak açısından kritiktir çünkü her toplumun kendine özgü değer sistemi ve sosyal yapıları, bireylerin duygu düzenleme becerileri üzerinde belirleyici rol oynayabilmektedir (Aka, 2023). Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti (TC) ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), tarihsel, etnik ve dilsel yakınlıklarına rağmen sosyal, ekonomik ve kültürel açılardan farklılaşan iki yapı sergilemektedir (Melisa, 2024; Cihan, 2025). Türkiye, geniş yüzölçümü, nüfus yoğunluğu ve karmaşık sosyoekonomik yapısıyla bireylerde rekabetçi, performans ve başarı odaklı bir kültürel yapı sunmaktadır (Şah ve Şah, 2022). Buna karşın KKTC, küçük ölçekli toplumsal yapısı ve sınırlı kaynaklara dayalı ekonomisiyle topluluk içi ilişkileri önceleyen bir atmosfer barındırmaktadır (Özmen ve Özmen, 2018). Bu yapısal farklılıklar, bireylerin sosyal çevreye uyum biçimleri, duygu düzenleme stratejileri ve psikolojik zorlanmalara karşı verdikleri tepkiler üzerinde etkili

olabildiği gibi gelecek algısı, ekonomik istikrar beklentisi ve sosyal güven duyguları üzerinde de olumsuz etkilere neden olabilmektedir (Gökçe, 2022; Melisa, 2024).

Alanyazında Türkiye ve KKTC toplumlarının psikolojik yapılarını karşılaştıran sınırlı sayıda araştırma bulunması ve özellikle yetişkinlerde aleksitimi, duygusal zekâ ile psikolojik belirtiler değişkenlerini bir arada ele alan ampirik bir çalışmaya rastlanmamış olması bu araştırmanın özgün değerini ortaya koyarak literatürdeki önemli bir boşluğu doldurmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yaşayan yetişkinlerin duygusal zekâ, aleksitimi ve psikolojik belirti düzeylerini karşılaştırmalı olarak incelenmesidir.

LİTERATÜR

Aleksitimi Kavramı

İlk olarak Sifneos (1973) tarafından ortaya çıkan ve köken olarak Yunanca ele alınan aleksitimi, "duyguları ifade etmede yetersizlik/sözcük eksikliği" anlamına gelmektedir (De Berardis vd., 2020). Aleksitimi terimi ilk olarak psikosomatik hastalar için kullanılmaya başlanmıştır (Yeşilkanat, 2022). Fakat zamanla sağlıklı kişilerde de görülmesi üzerine kişilik özelliği olarak ele alınmaya başlanmıştır (Preece vd., 2023). Aleksitimik bireylerin en belirgin özelliği, duygularının farkında olup bunları dile getirmekte güçlük çekmeleridir (Nam vd., 2020). Aleksitiminin gelişiminde etkili olan etiyolojik faktörler hem biyolojik hem de sosyokültürel boyutlarıyla ele alınabilmektedir (Kulaoğlu, 2025). Aleksitimi düzeyinin artması, bireylerin depresyon, anksiyete, öfke, somatizasyon ve olumsuz benlik algısı gibi çeşitli psikolojik belirtileri daha yoğun yaşamasıyla ilişkilendirilmektedir (Sun vd., 2024). Mevcut bulgular bütüncül olarak değerlendirildiğinde, aleksitiminin psikolojik belirtileri artıran önemli bir duygusal risk faktörü olduğu görülmektedir (Winterstein vd., 2024).

Duygusal Zekâ Kavramı

Duygusal zekâ (DZ), bireyin kendi duygularını ve diğerlerinin duygularını anlama, tanıma, düzenleme ve bu duygusal bilgileri düşünsel süreçlerde etkin biçimde kullanabilme kapasitesidir (Norris-Nicholas vd., 2025). Howard Gardner'in (1983) çoklu zekâ kuramı, zekânın yalnızca bilişsel değil, aynı zamanda sosyal ve duygusal bileşenleri de içerdiğini ortaya koyarak duygusal zekâ kavramının gelişimine öncülük etmiştir (Cavas ve Cavas, 2020). Güncel araştırmalar, duygusal zekânın bireyin yaşam doyumu, sosyal ilişkiler, psikolojik sağlamlık ve ruh sağlığı üzerinde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir (Kartol vd., 2024). Duygusal zekâya sahip bireyler, duygularını etkili biçimde düzenleyebilir, empati kurabilir ve stresli durumlarda daha sağlıklı başa çıkma stratejileri geliştirebilirler. Bu beceriler doğuştan sabit olmayıp, öğrenme yoluyla geliştirilebilen dinamik süreçlerdir (Delhom vd., 2020).

Psikolojik Belirtiler

Çok boyutlu bir yapı olan psikolojik belirtiler, bireyin duygusal, bilişsel ve bedensel işleyişindeki uyumsuzluk örüntülerini içermektedir (Yıldız ve Yüksel, 2024). Bu belirtilerden depresyon çökkün duygu durumu, ilgi kaybı ve enerji azalmasıyla günlük işlevselliği zayıflatmaktadır (Kabadayı, 2024). Anksiyete artmış fizyolojik uyarılmışlık, sürekli kaygı ve güçlü tehdit algısıyla kendini gösterir (Ekici ve Özdel, 2024). Hostilite, kolay öfkelenme, tahammülsüzlük ve çatışmaya yatkınlık gibi tepkisel örüntüleri kapsayıp stresli çevrelerde sık gözlemlenirken somatizasyon duygusal sıkıntının fiziksel yakınmalarla dışa vurulmasıdır ve duygu düzenleme güçlüğü

yaşayanlarda daha belirgin görülebilmektedir (Kuzucu vd., 2020; Taşpınar, 2022). Olumsuz benlik algısı ise yetersizlik ve kusurluluk değerlendirmelerine dayanan bilişsel çarpıtmalarla psikolojik iyi oluşu zayıflatmaktadır (Akın ve Nonnar, 2025). Literatür, bu belirtilerin yalnızca içsel süreçlerden değil sosyal çevre, kültürel normlar ve aile gibi bağlamsal faktörlerin karşılıklı etkileşimiyle şekillenen dinamik birer ruh sağlığı göstergesi olduğunu göstermektedir (Halfon ve Coşkun, 2021; Uskul vd., 2023).

İlgili Araştırmalar

Türkiye'de yetişkinlerle yapılan bir çalışmada, aleksitimi düzeylerinin depresyon, anksiyete ve stres belirtileriyle pozitif ilişkili olduğu; bu ilişkinin duygu düzenleme ile yaşantısal kaçınma süreçleri üzerinden kısmen aracılıkla açıklandığı bulunmuştur. Bulgular, aleksitiminin psikolojik belirtilerin ortaya çıkışı ve sürdürülmesinde temel bir risk faktörü olduğunu göstermektedir (Taşpınar, 2022).

Çin'de yapılan karşılaştırmalı bir araştırmada, karantina sonrası başvuran bireylerin aleksitimi düzeylerinin karantina öncesine kıyasla anlamlı biçimde yükseldiği belirlenmiştir. Bu sonuçlar, maske kullanımı ve sosyal kısıtlamalar gibi durumsal faktörlerin aleksitimi düzeylerini etkileyebileceğine ve kavramın yalnızca kalıtsal bir özellik olmadığına işaret etmektedir (Tang vd., 2020).

Türkiye ve KKTC'de üniversite okuyan öğrencilerin karşılaştırıldığı bir çalışmada Türkiye'deki öğrencilerin işlevsel başa çıkma stratejilerini daha sık kullandığı ve daha düşük psikolojik semptom seviyelerine sahip olduğu belirlenmiştir. KKTC'de okuyan öğrencilerin ise kaçınma stratejisi, depresyon, anksiyete, olumsuz benlik ve somatizasyon puanları daha yüksek bulunmuş olup bu durum yatkınlık ve kültür bağlamında yorumlanmıştır (Aydın, 2011).

Kültürlerarası bir çalışmada, Japon ve Birleşik Krallık kökenli yetişkinlerin duygusal öz-farkındalık düzeyleri karşılaştırılmış ve Japon katılımcıların Toronto Aleksitimi Ölçeği puanları anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Bu durum, duyguların açıkça ifade edilmesini onaylamayan kolektivist toplum yapısının duygusal öz-farkındalığı azaltmasıyla ilişkilendirilmiştir (Huggins vd., 2023).

Boylamsal bir araştırmada, başlangıçta yüksek aleksitimi düzeyine sahip ergenlerin 7 ay sonra duygu düzenleme becerilerinde belirgin bir bozulma sergiledikleri; bu bozulmanın ise anksiyete, depresyon ve stres gibi psikolojik belirtileri artırdığı saptanmıştır. Bulgular, aleksitiminin ergenlikte psikolojik sağlık için önemli bir risk faktörü olduğunu ve müdahale çalışmalarında duygu düzenleme süreçlerinin hedeflenmesi gerektiğini göstermektedir (Brett vd., 2025).

Çok uluslu bir çalışmada, bireyci toplumlarda psikolojik sağlığı olumsuz etkileyen ruminasyon ve ifade bastırma gibi stratejilerin, kolektivist kültürlerde daha iyi ruh sağlığıyla ilişkili olduğu veya olumsuz bir etki yaratmadığı saptanmıştır. Kültürel farklılıkların özellikle ifade bastırma, sürekli düşünme, dikkat dağıtma ve kabullenmede yoğunlaştığı; duygusal destek aramanın ise tüm kültürlerde psikolojik sağlığı benzer şekilde desteklediği bulunmuştur (Tamir vd., 2024).

YÖNTEM

Bu araştırmada veriler, çevrim içi anket formu aracılığıyla Ocak 2025 ile Nisan 2025 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan nedensel karşılaştırma deseni kullanılmıştır. Yakın Doğu Üniversitesi Etik Kurulu'ndan 2024/1929

numarasıyla gerekli onay alınmış olup, katılımcılar bilgilendirilmiş onam formunu onayladıktan sonra çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır.

Örneklem

Çalışmanın örneklemini, çocukluk ve ergenlik dönemini (0–18 yaş) Türkiye'de geçirmiş bireyler ile çocukluk ve ergenlik dönemini (0–18 yaş) KKTC'de geçirmiş bireyler oluşturmuştur. Her iki örneklem grubu için de amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada belirlenen ölçüt, psikososyal gelişim kuramları çerçevesinde değerlendirilerek bireyin çocukluk ve ergenlik dönemini (0–18 yaş) sadece Türkiye'de geçirmiş olması veya bireyin çocukluk ve ergenlik dönemini (0–18 yaş) sadece KKTC'de geçirmiş olması esas alınmıştır. Veriler KKTC örneklemi için %53,61 (n= 208) kadın, %46,39 (n= 180) erkek ve T.C. örneklemi için %65,39 (n= 257) kadın, %34,61 (n= 136) erkek olmak üzere toplamda 781 kişiden elde edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma, yalnızca Türkiye ve KKTC'de yaşayan 18 yaş ve üzeri bireylerle sınırlıdır. Çalışmada kullanılan ölçme araçları öz-bildirim temellidir. Bu durum sosyal istenirlik eğilimi ve öznel değerlendirme yanlılıkları nedeniyle verilerin nesnelliğini kısmen etkileyebilir. Çalışmada psikolojik belirtiler genel düzeyde incelenmiş olup, klinik tanı düzeyindeki ruhsal bozukluklarla doğrudan bir ilişki kurulmamıştır.

Ölçüm Araçları

Sosyo-demografik Bilgi Formu

Katılımcıların kişisel özelliklerini belirlemek için araştırmacı tarafından hazırlanan Sosyo-demografik Bilgi Formu kullanılmıştır.

Kısa Semptom Envanteri (KSE)

Kısa Semptom Envanteri, psikolojik belirtilerin ölçülmesi için ilk olarak Derogatis (1992) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Şahin ve Durak tarafından 1994'te yapılmıştır. Ölçek 53 maddeden oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Depresyon, Anksiyete, Somatizasyon, Olumsuz benlik ve Hostilite olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında ölçeğin tümünden elde edilen iç tutarlılık katsayısı 0,95 olarak bulunurken alt ölçeklerin iç tutarlılıkları; depresyon 0,88, anksiyete 0,87, somatizasyon 0,75, olumsuz benlik 0,87, hostilite 0,76 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 0 ve 212 arasında değişmektedir. Puan artışı yaşanılan semptomun şiddetinin artışını göstermektedir.

Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği

Ölçek Schutte vd., tarafından 1998 yılında geliştirilmiştir. Austin vd., tarafından yapılan revizyon sonrasında ölçek 41 sorudan ve üç alt boyuttan oluşan yeni bir form kazanmıştır. Ölçeğin revize edilen 41 maddelik hali, 2011 yılında Tatar vd., tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Uyarlama çalışması sonucunda ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,82 olarak bulunurken alt boyutları için

İyimserlik/Ruh Halinin Düzenlenmesi 0,75, Duyguların Kullanımı 0,39 ve Duyguların Değerlendirmesi 0,76 olarak bulunmuştur.

Toronto Aleksitimi Ölçeği (TAÖ-20)

Ölçek Bagby vd., tarafından 1994 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe 'ye uyarlama çalışması Güleç vd., tarafından 2009 yılında yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe 'ye uyarlaması 3 alt boyuttan ve 20 soru ve 5'li likert tipinden oluşmaktadır. Uyarlama çalışması sonucunda ölçeğin, ölçek geneli iç tutarlılık katsayısı 0,78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık kat sayıları Duygularını Tanımada Zorluk 0,80, Duyguları Söze Dökmede Zorluk 0,57, Dışa-Dönük Düşünme 0,63 olarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Tablo 1. KKTC ve T.C. Uyruklu Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımları

	KTKC		**T.C.**	
	n	**%**	**n**	**%**
Yaş Ortalaması ($\bar{X}$)	33,79	—	37,99	—
Cinsiyet				
Kadın	208	53,61	257	65,39
Erkek	180	46,39	136	34,61
Yaş grubu				
29 ve altı	198	51,03	139	35,37
30-40 yaş	80	20,62	74	18,83
41 ve üstü	110	28,35	180	45,80
Eğitim durumu				
İlköğretim	37	9,54	28	7,12
Lise	97	25,00	32	8,14
Lisans/Önlisans	254	65,46	333	84,73
Gelir durumu				
Düşük	131	33,76	51	12,98
Orta	192	49,48	295	75,06
Yüksek	64	16,49	47	11,96

Tablo 1.'de KKTC ve T.C. uyruklu katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin dağılımı için frekans analizi uygulanmıştır.

Tablo 1'e göre, KKTC uyruklu katılımcıların %53,61'i kadın, %46,39'u erkek; %51,03'ü 29 yaş ve altı, %20,62'si 30-40 yaş, %28,35'i 41 yaş ve üstü grubundadır. Eğitim düzeyinde %9,54'ü ilköğretim, %25,00'i lise, %65,46'sı lisans/önlisans; gelir düzeyinde ise %33,76'sı düşük, %49,48'i orta ve %16,49'u yüksek grupta yer almaktadır (yaş ortalaması: 33,79).

T.C. uyruklu katılımcıların ise %65,39'u kadın, %34,61'i erkek; %35,37'si 29 yaş ve altı, %18,83'ü 30-40 yaş, %45,80'i 41 yaş ve üstü grubundadır. Bu katılımcıların %7,12'si ilköğretim, %8,14'ü lise, %84,73'ü lisans/önlisans mezunuyken; %12,98'i düşük, %75,06'sı orta ve %11,96'sı yüksek gelir düzeyine sahiptir (yaş ortalaması: 37,99).

Tablo 2. KKTC ve T.C. Uyruklu Katılımcıların Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	Grup	n	$\bar{x}$	s	t	p
DZ-İ	KKTC	388	41,64	6,38	-2,215	0,027*
	TC	393	42,52	4,55		
DZ -DK	KKTC	388	21,82	3,42	1,018	0,309
	TC	393	21,59	2,93		
DZ -DD	KKTC	388	33,40	6,93	-3,210	0,001*
	TC	393	34,76	4,67		
DZ -T	KKTC	387	150,41	21,36	-4,500	0,000*
	TC	393	156,16	13,51		

Not., DZ -İ=İyimserlik/Ruh Halinin Düzenlenmesi, DZ -DK= Duyguların Kullanımı, DZ -DD=Duyguların Değerlendirilmesi, DZ -T=Schutte Duygusal Zeka Ölçeği-Toplam *$*p<0,05$*

Tablo 2'ye göre, T.C. uyruklu katılımcıların Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği toplam puanı ile iyimserlik/ruh halinin düzenlenmesi ve duyguların değerlendirilmesi alt ölçek puanları, KKTC uyruklu katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksektir ($p<0,05$).

Tablo 3. KKTC ve T.C. Uyruklu Katılımcıların Toronto Aleksitimi Ölçeği puanlarının karşılaştırılması

	Grup	n	$\bar{x}$	s	t	p
TAÖ-1	KKTC	387	19,36	4,98	11,852	0,000*
	TC	393	14,96	5,39		
TAÖ-2	KKTC	387	14,42	3,62	11,511	0,000*
	TC	393	11,58	3,28		
TAÖ-3	KKTC	387	23,37	3,42	7,568	0,000*
	TC	393	21,47	3,62		
TAÖ-T	KKTC	385	57,16	9,33	13,361	0,000*
	TC	393	48,00	9,78		

Not. TAÖ-1=Duyguları tanımada zorluğu, TAÖ-2=Duyguları ifade etmekte zorluğu, TAÖ-3=Dışa vuruk düşünce, TAÖ-T=Toronto Aleksitimi Ölçeği-Toplam, *$*p<0,05$*

Tablo 3'e göre, KKTC uyruklu katılımcıların Toronto Aleksitimi Ölçeği toplamından, duygularını tanıma zorluğu, duygularını ifade etme zorluğu ve dışa vuruk düşünce alt ölçeklerinden aldıkları puanlar T.C. uyruklulardan fazladır.

Tablo 4. KKTC ve T.C. Uyruklu Katılımcıların Kısa Semptom Envanteri puanlarının karşılaştırılması

	Grup	n	$\bar{x}$	s	t	p
Ank	KKTC	388	1,72	0,68	16,189	0,000*
	TC	393	0,92	0,70		
Depr	KKTC	388	1,83	0,64	11,448	0,000*
	TC	393	1,23	0,80		
Benlik	KKTC	388	1,70	0,68	14,156	0,000*
	TC	393	0,97	0,75		
Som	KKTC	388	1,53	0,72	15,649	0,000*
	TC	393	0,76	0,65		
Host	KKTC	388	1,73	0,63	9,464	0,000*
	TC	393	1,24	0,78		
KSE-T	KKTC	388	1,70	0,59	15,300	0,000*
	TC	393	1,01	0,67		

Not. Ank=KSE-Anksiyete, Depr=KSE-Depresyon, Benlik=KSE-Olumsuz Benlik, Som=KSE-Somatizasyon, Host=KSE-Hostilite, KSE-T=Kısa Semptom Envanteri-Toplam, *$p<0,05$

Tablo 4.'e göre KKTC uyruklu olan katılımcıların Kısa Semptom Envanteri toplam ve tüm alt ölçek puanları T.C. uyruklulardan fazladır.

Tablo 5. T.C. Uyruklu Katılımcıların Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri Puanlarının Arasındaki İlişkiler

	DZ-İ	DZ -DK	DZ-DD	DZ -T	TAÖ-1	TAÖ-2	TAÖ-3	TAÖ-T	ANK	DEP	Benlik	SOM	HOS	KSE-T
1	1	.194* (.000)	.407* (.000)	.767* (.000)	-.299* (.000)	-.289* (.000)	-.171* (.001)	-.325* (.000)	-.289* (.000)	-.289* (.000)	-.287* (.000)	-.225* (.000)	-.258 (.000)	-.302* (.000)
2		1	.263* (.000)	.518* (.000)	-.183* (.001)	-.122* (.016)	-.094* (.063)	-.121* (.016)	.013 (.799)	.027 (.596)	.063 (.215)	.225 (.544)	-.024 (.629)	.029 (.564)
3			1	.761* (.000)	-.433* (.000)	-.393* (.000)	-.260* (.000)	-.466* (.000)	-.328* (.000)	-.255* (.000)	-.298* (.000)	-.238* (.000)	-.235 (.000)	-.305* (.000)
4				1	-.425* (.000)	-.432* (.000)	-.308* (.000)	-.493* (.000)	-.299* (.000)	-.261* (.000)	-.279* (.000)	-.245 (.000)	-268 (.000)	-.299* (.000)
5					1	.697* (.000)	.261* (.000)	.881* (.000)	.642* (.000)	.633* (.000)	.634* (.000)	.592* (.000)	.583* (.000)	.685* (.000)
6						1	.338* (.000)	.844* (.000)	.438* (.000)	.407* (.000)	.441* (.000)	.383* (.000)	.402* (.000)	.460* (.000)
7							1	.627* (.000)	.118* (.020)	.058 (.252)	.128* (.011)	.091 (.071)	.183* (.000)	.120* (.017)
8								1	.544* (.000)	.507* (.000)	.544* (.000)	.488* (.000)	.524* (.000)	.576* (.000)
9									1	.840* (.000)	.866* (.000)	.780* (.000)	.781* (.000)	.953* (.000)
10										1	.819* (.000)	.720* (.000)	.727* (.000)	.925* (.000)
11											1	.705* (.000)	.740* (.000)	.928* (.000)
12												1	.662* (.000)	.842* (.000)
13													1	.845* (.000)
14														1

Not. Üst satırdaki değerler korelasyon katsayısını (r), parantez içindeki alt satır değerleri ise anlamlılık düzeyini (p) göstermektedir. Tabloda kullanılan kısaltmaların açık adları için sırasıyla bkz. Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4.

Tablo 5. incelendiğinde T.C. uyruklu katılımcıların Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği toplamından ve tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ile Toronto Aleksitimi Ölçeğinin toplamından ve tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanların arasında istatistiki açından anlamlı ve negatif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (p<0,05). T.C. uyruklu katılımcıların Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği toplamından, iyimserlik/ruh halinin düzenlenmesi ve duyguların değerlendirilmesi alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ile Kısa Semptom Envanteri toplamından ve tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif korelasyonlar bulunmuştur. Araştırmada yer alan T.C. uyruklu katılımcıların Kısa Semptom Envanteri toplamından ve tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ile Toronto Aleksitimi Ölçeğinin toplamından ve tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanların arasında istatistiki açından anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (p<0,05).

Tablo 6. KKTC Uyruklu Katılımcıların Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği, Toronto Aleksitimi Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri Puanlarının Arasındaki İlişkiler

	DZ-İ	DZ -DK	DZ-DD	DZ -T	TAÖ-1	TAÖ-2	TAÖ-3	TAÖ-T	ANK	DEP	Benlik	SOM	HOS	KSE-T
1	1	.472* (.000)	.630* (.000)	.866* (.000)	-.286* (.000)	-.350* (.000)	-.179* (.000)	-.355* (.000)	-.053 (.294)	-.120 (.018)	-.150 (.003)	-.001 (.983)	-.058 (.255)	-.095 (.060)
2		1	.629* (.000)	.691* (.000)	-.292* (.000)	-.328* (.000)	-.171* (.001)	-.346* (.000)	.012 (.821)	-.006 (.899)	-.091 (.074)	.152 (.003)	-.001 (.986)	.009 (.867)
3			1	.854* (.000)	-.500* (.000)	-.533* (.000)	-.191* (.000)	-.545* (.000)	-.148 (.003)	-.151 (.003)	-.202* (.000)	.082 (.106)	-.001 (.986)	-.112 (.027)
4				1	-.443* (.000)	-.501* (.000)	-.255* (.000)	-.526* (.000)	-.129 (.011)	-.149 (.003)	-.215* (.000)	.035 (.493)	-.050 (.328)	-.130 (.011)
5					1	.650* (.000)	.225* (.000)	.870* (.000)	.570* (.000)	.539* (.000)	.560* (.000)	.373* (.000)	.416* (.000)	.569* (.000)
6						1	.247* (.000)	.827* (.000)	.398* (.000)	.381* (.000)	.422* (.000)	.207* (.000)	.291* (.000)	.397* (.000)
7							1	.584* (.000)	.178* (.000)	.163* (.001)	.207* (.000)	.148 (.004)	.157* (.002)	.197* (.000)
8								1	.526* (.000)	.497* (.000)	.540* (.000)	.335* (.000)	.393* (.000)	.532* (.000)
9									1	.773* (.000)	.819* (.000)	.719* (.000)	.658* (.000)	.921* (.000)
10										1	.786* (.000)	.683* (.000)	.659* (.000)	.901* (.000)
11											1	.634* (.000)	.692* (.000)	.911* (.000)
12												1	.626* (.000)	.832* (.000)
13													1	.793* (.000)
14														1

Not. Üst satırdaki değerler korelasyon katsayısını (r), parantez içindeki alt satır değerleri ise anlamlılık düzeyini (p) göstermektedir. Tabloda kullanılan kısaltmaların açık adları için sırasıyla bkz. Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4.

Tablo 6. incelendiğinde KKTC uyruklu katılımcıların Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği ile Toronto Aleksitimi Ölçeğinin toplam ve tüm alt ölçek puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü bir ilişki saptanmıştır (p<0,05). Duygusal zekâ toplam puanı ile iyimserlik/ruh halinin düzenlenmesi ve duyguların değerlendirilmesi alt ölçekleri Kısa Semptom Envanterinin depresyon ve anksiyete puanlarıyla negatif yönlü anlamlı korelasyonlar göstermiştir (p<0,05).

KKTC uyruklu katılımcıların Schutte Duygusal Zekâ Ölçeğinin duyguların kullanımı alt ölçeği ile Kısa Semptom Envanterinin somatizasyon alt ölçeği arasında istatistiksel açıdan anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (p<0,05). KKTC uyruklu katılımcıların Schutte Duygusal Zekâ Ölçeğinin duyguların değerlendirilmesi alt ölçeğinden aldıkları puanlar ile Kısa Semptom Envanterinin toplamından anksiyete ve depresyon alt ölçeklerinden aldıkların puanların arasında istatistiki açından anlamlı ve negatif yönlü korelasyonlar bulunmuştur (p<0,05). KKTC uyruklu katılımcıların Kısa Semptom Envanteri toplamından ve tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ile Toronto Aleksitimi Ölçeğinin toplamından ve tüm alt

ölçeklerinden aldıkları puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönlü korelasyonlar bulunmuştur ($p<0,05$).

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen bulgular bütüncül olarak değerlendirildiğinde, duygusal zekâ, aleksitimi ve psikolojik belirtilerin hem T.C. hem de KKTC örneklemlerinde benzer sosyo-demografik örüntüler sergilediği görülmüştür.

Cinsiyete ilişkin bulgular, her iki örneklemde de kadınların duyguların kullanımı alt ölçeğinde erkeklerden daha yüksek puan aldığını göstermektedir. Literatüre bakıldığında DZ ölçek genelinde ve duyguların kullanımı alt boyutlarında kadınların erkeklere göre daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur (Yılmaz, 2020). Erkeklerin ise dışa vuruk düşünce alt ölçeğinde kadınlara kıyasla daha yüksek puanlar alması, erkeklerin duygusal deneyimlere daha çok dışsal, somut ve işlevsel bir bilişsel çerçeveden yaklaşma eğiliminde olduklarını düşündürmektedir. Moriguchi vd., (2007) çalışmasında, erkeklerin aleksitiminin özellikle bilişsel bileşeni olan dışa vuruk düşünce boyutunda daha yüksek düzeyler sergilediği belirtilmiştir.

KKTC uyruklu katılımcılarda olumsuz benlik alt boyutunda erkek katılımcılar kadınlara kıyasla daha yüksek puan almıştır. Türkiye örnekleminde erkek katılımcılar olumsuz benlik, anksiyete, depresyon ve somatizasyon puanlarında kadınlara göre daha yüksek puan almıştır. Bulgular, erkeklerin duygusal sıkıntılarını sözel olarak ifade etmek yerine yoğun içsel gerilim ve somatik belirtiler üzerinden deneyimleme eğiliminde düşündürmektedir. Erkeklerin aleksitimi dışa vuruk düşünce alt boyutundan aldıkları puanların kadınlara göre daha yüksek olduğu düşünüldüğünde aleksitiminin erkeklerde psikolojik belirtileri etkilediği düşünülmektedir. Aleksitimi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmada aleksitiminin depresyon, anksiyete ve somatizasyon ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki gösterdiği saptanmıştır (Bilge ve Bilge, 2021).

T.C. uyruklu katılımcılarda 29 yaş ve altındaki yetişkinlerin DZ puanlarının diğer yaş gruplarına göre daha düşük olduğu belirlenmiş iken KKTC uyruklu katılımcıların DZ puanlarında yaş grubuna göre istatistiki açıdan önemli farklılık bulunamamıştır. Ergin, vd., (1999) tarafından, liseli ergenler üzerinde yapılan araştırmada 15 yaşındakilerin DZ puanlarının 16 ve 17 yaşındaki öğrencilerden daha düşük olduğu, Mayer'in (2001) gerçekleştirdiği bir çalışmada duygusal zeka puanında 18-21 yaş grubundaki öğrencilerin 13-16 yaş grubundaki öğrencilerden daha yüksek puanlar aldıklarını saptamıştır. İsmen tarafından (2001), 255 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmasında ise duygusal zeka puanlarının yaşa göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre DZ puanlarında yaşa göre farklı sonuçlar elde edilebildiği görülmektedir. Candan ve Yalçın'ın (2018) çalışmasında, sosyal-duygusal öğrenme becerilerinin yaşa bağlı biyolojik gelişimden ziyade sosyal ilişki deneyimleri, çevresel etkileşimler ve öğrenilmiş davranışlarla şekillendiği belirtilmiştir. Bu bulgu, duygusal becerilerin yaşa göre otomatik olarak artmadığı aksine sosyal çevre ve deneyimlere bağlı olarak geliştiğini göstermektedir. Bu nedenle araştırmamızda KKTC uyruklu katılımcıların duygusal zekâ puanlarının yaşa göre anlamlı biçimde farklılaşmamasının, sosyal öğrenme temelli bu yaklaşım ile uyumlu olduğu düşünülmektedir.

Aleksitimi bileşenleri yaş grupları arasında farklı örüntüler sergilemiştir. T.C. uyruklu 29 yaş ve altındaki katılımcıların TAÖ toplamından, duygularını tanıma zorluğu ve duygularını ifade etme zorluğu alt ölçeklerinden aldıkları puanlar diğer katılımcılardan fazladır. Ayrıca T.C. uyruklu 30-40 yaş grubundaki katılımcıların TAÖ toplamından ve dışa vuruk düşünce alt ölçeğinden aldıkları puanlar 41 yaş ve üstü grubundaki katılımcılardan fazladır. Taşpınar (2022) tarafından

yapılan bir araştırmada duygularını tanıma zorluğu ile yaş arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, Çalışkan (2025), çalışmasında aleksitimi toplam puanları arasında yaşa göre anlamlı bir fark belirlenmezken duygularını tanıma zorluğu alt boyutunun yaş ile negatif yönde bir ilişki gösterdiği saptanmıştır. Arslantürk (2026) tarafından psikiyatri hemşireleri üzerine yapılan çalışmada yaş arttıkça aleksitimi puanlarının azaldığı belirlenmiştir. Ancak bazı çalışmalarda yaş ile aleksitimi değişkenleri arasında farklı bulgular bulunmuştur. Örneğin; Bilgili (2025) çalışmasında yaygın anksiyete bozukluğu tanısı alan 130 kişilik çalışma grubunda 65 yaş ve üzerinde olan hastaların duygularını tanımada güçlük puanlarının 41-64 yaş grubundaki hastalara göre daha yüksek bulunduğu belirlenmiştir.

KKTC uyruklu katılımcılarda 30–40 yaş grubundaki katılımcıların duyguları tanıma zorluğu düzeylerinin 41 yaş ve üzeri gruba kıyasla daha yüksek olduğu, 41 yaş ve üzeri katılımcıların ise dışa vuruk düşünce puanlarının 29 yaş ve altı gruptan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar, duygusal işleme süreçlerinin yaşla birlikte farklı yönlerde değişebildiğini göstermektedir. Correro vd., (2024), aleksitiminin bazı alt boyutlarının yaşla birlikte farklılaşabildiğini ve özellikle dışa vuruk düşünce eğiliminin ileri yaş gruplarında artış gösterebildiğini belirtmiştir. Bilgili (2025) çalışmasında 65 yaş ve üzerinde olan hastaların dışa vuruk düşünce alt boyutunda daha genç yaş grubundaki hastalara göre daha yüksek puan aldığı belirlenmiştir. Çalışkan (2025), çalışmasında dışa vuruk düşünce alt boyutunda 35–39 yaş grubu puanlarının daha genç yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. Mevcut araştırma bulguları ve literatürde yer alan çalışmalar değerlendirildiğinde yaşanılan deneyimler, toplumsal ve kültürel beklentiler doğrultusunda yaşamın farklı dönemlerinde artma ve azalmaların yaşanabileceği dolayısıyla aleksitiminin yaşa göre farklı bulgular ortaya çıkarabileceği düşünülmektedir.

Yaş değişkenine ilişkin bulgular, T.C. uyruklu katılımcılarda 29 yaş ve altındaki yetişkinlerin KSE toplam ve tüm alt ölçek puanlarında daha yüksek puan aldıkları belirlenmiştir. T.C. uyruklu katılımcılarda genç yetişkinlerin daha yüksek puan almaları Özel vd., (2020) 'nin genç yetişkinlerin KSE puanlarında yüksek ruhsal belirti sıklığı rapor eden araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. Benzer şekilde Taşpınar tarafından 2022 yılında yapılan yaşları 18-79 arasında değişen 453 katılımcıdan oluşan bir araştırma bulgusuna göre, 18-25 yaş aralığında bulunan yetişkinlerin KSE tüm alt ölçek puanlarında diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek puan aldıkları belirtilmiştir. Bu durum, Türkiye'deki genç yetişkin popülasyonunun eğitim, gelecek beklentisi, iş bulma kaygısı ve ekonomik belirsizlikler gibi yoğun psikososyal stresörlere maruz kalmasıyla açıklanabilir. KKTC uyruklu katılımcıların KSE puanlarında yaş grubuna göre istatistiki açıdan önemli farklılık bulunamamıştır. Bu bulgu, literatürde yaşa göre psikolojik belirti düzeylerinde herhangi bir farklılık bulunmadığını rapor eden Çiftçi (2023)'nin çalışma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir. KKTC örnekleminde yaşın bir fark yaratmaması iki toplum arasındaki sosyo-kültürel yapı, yaşam standartları, algılanan gelecek güvencesi veya aile içi destek mekanizmalarının genç yetişkinler üzerindeki etkisinin farklı olmasından kaynaklanıyor olabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, kronolojik yaşın psikolojik semptomlar üzerindeki etkisi homojen olmayıp, bireylerin içinde yaşadıkları sosyo-politik ve coğrafi çevreye göre değişkenlik gösterebilmektedir.

Gelir düzeyine göre elde edilen bulgular, her iki örneklemde de düşük gelir grubundaki bireylerin aleksitimi puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Düşük gelirli katılımcıların daha yüksek aleksitimi düzeyleri sergilemesi, sosyoekonomik dezavantajların duygusal farkındalık ve içsel duyguları ayırt etme becerilerini olumsuz etkileyebileceğini düşündürmektedir. Düşük gelir düzeyinin kronik stres, sınırlı psikososyal kaynaklar ve artan yaşam yükleriyle ilişkili olması, bireylerin duygularını tanıma ve anlamlandırma süreçlerini zorlaştırabilmektedir. Bu bulgu,

sosyoekonomik yoksunluğun aleksitimi düzeylerini artırabildiğini ortaya koyan güncel çalışmalarla uyumludur (Parker vd., 1989; Salminen vd., 1999; Şibka ve Duman, 2022).

T.C. uyruklu düşük gelirli katılımcıların Schutte Duygusal Zekâ Ölçeği toplam puanlarının ve özellikle Duyguların Değerlendirilmesi alt ölçeğinin, yüksek gelir grubuna kıyasla daha düşük olduğu görülmüştür. Bu bulguya göre, literatürde gelir düzeyinin duygusal işleme süreçleri üzerindeki etkisini ortaya koyan çalışmalarla tutarlıdır. Güncel araştırmalar, ekonomik yetersizliklerin bireylerin duygusal farkındalık ve duygu değerlendirme becerilerini olumsuz etkileyebildiğini çünkü düşük gelir grubunun kronik stres, belirsizlik ve yaşam yükleri nedeniyle duygusal düzenleme kaynaklarının daha sınırlı olduğunu belirtmektedir (Akkuzu ve Bilican, 2025). KKTC uyruklu katılımcıların gelir düzeyine göre duygusal zekâ puanları arasında istatistiki açıdan anlamlı biçimde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Literatürdeki bazı araştırmalar bu sonucu destekler niteliktedir (Karademir vd., 2010; Öksüz ve Yaycı, 2024). Karabulut (2014) tarafından yapılan bir araştırmada duygusal zekânın bazı alt boyutlarının aile sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı fakat bazı alt boyutlarının aile sosyo-ekonomik düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. KKTC örnekleminde duygusal zekâ puanlarının gelir düzeyinden etkilenmemesinin duygusal becerilerin bu örneklemde daha çok aile, kültürel yapı ve sosyal çevre tarafından şekillendiğini düşündürmektedir.

Katılımcılarda düşük gelir düzeyine sahip bireylerin KSE toplam ölçek puanları ile anksiyete, depresyon ve hostilite alt ölçeklerinde istatistiki açıdan anlamlı farklılıkların bulunması düşük gelir grubunun daha yüksek psikolojik belirti düzeylerine sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuç, sosyoekonomik dezavantajın ruh sağlığı üzerindeki etkisini vurgulayan güncel araştırmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin, Yılmaz ve Kara (2024) gelir düzeyi arttıkça ruh sağlığının iyileştiğini bildirmiştir. Benzer biçimde Eroğlu (2024), düşük gelir düzeyindeki katılımcıların depresyon ve anksiyete düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Uluslararası literatürde de sosyoekonomik dezavantajın psikolojik belirti düzeylerini artırdığı, düşük gelir grubunda özellikle kaygı, öfke ve depresyonun daha yaygın görüldüğü ifade edilmektedir (Ridley vd., 2020).

Eğitim düzeyi açısından değerlendirildiğinde, aleksitimi puanlarının hem T.C. hem de KKTC örneklemlerinde düşük eğitim düzeyine sahip katılımcılarda daha yüksek olduğu görülmüştür. KKTC uyruklu katılımcılarda ilköğretim mezunlarının TAÖ toplam puanı, duygularını tanıma zorluğu ve dışa vuruk düşünce alt ölçeklerinde lisans/önlisans mezunlarına göre daha yüksek aldıkları belirlenmiştir. T.C. uyruklu katılımcılarda ise lise mezunlarının duyguları tanıma zorluğu puanlarının diğer eğitim düzeylerinden fazla olması, duygusal farkındalık ve duygu düzenleme süreçlerinde eğitimin belirleyici bir etken olduğunu düşündürmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, düşük eğitim düzeyinin duygusal farkındalık ve duygu çözümleme kapasitesini sınırlayabildiğini ortaya koyan çalışmalarla uyumludur (Şibka ve Duman, 2022).

KKTC uyruklu katılımcılarda eğitim seviyesine göre duygusal zeka puanları arasında fark bulunamamıştır. T.C. uyruklu katılımcılarda duygusal zekâ puanları ve eğitim seviyesi arasında istatistiki açıdan anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Lisans/önlisans mezunlarının duyguların kullanımı alt ölçeğinde daha yüksek, iyimserlik/ruh halinin düzenlenmesi alt ölçeğinde ise daha düşük puan alması, eğitimle birlikte duygusal becerilerin niteliğinin değişebileceğine işaret etmektedir. Bu bulgu, Eskidemir (2020) tarafından yürütülen çalışmada, yüksek lisans düzeyindeki bireylerin duygusal zekâ puanlarının lisans öğrencilerinden daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmayla uyumlu olduğu görülmektedir. Buna karşın iyimserlik ve ruh halini düzenleme gibi boyutların eğitimle birlikte her zaman paralel biçimde artmadığı da bildirilmiştir.

T.C. uyruklu katılımcılarda eğitim düzeyine göre KSE puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. KKTC uyruklu katılımcılarda ise ilköğretim mezunlarının KSE toplam ve tüm alt ölçek puanlarının daha yüksek çıkması, eğitimin ruh sağlığı üzerindeki koruyucu rolünü desteklemektedir. Bu durum, yüksek eğitim seviyesinin psikolojik belirtileri azalttığını, bilişsel-duygusal başa çıkma becerilerini güçlendirdiğini göstermektedir (Çakıcı ve Batıgün, 2024). Bulgular, eğitim düzeyinin yükselmesiyle depresyon, kaygı ile genel psikolojik sıkıntı düzeylerinin azaldığını gösteren alanyazınla örtüşmektedir (Cengiz ve Peker, 2023).

KKTC uyruklu ve T.C. uyruklu katılımcıların Toronto Aleksitimi Ölçeği toplamından, duygularını tanıma zorluğu, duygularını ifade etme zorluğu ve dışa vuruk düşünce alt ölçeklerinden aldıkları puanların arasında istatistiki açından önemli farklılıklar vardır. KKTC uyruklu katılımcılarda aleksitimi toplam puanı ile tüm alt ölçek puanlarının T.C. uyruklu katılımcılara kıyasla daha yüksek olması ise küçük toplumlarda sosyal görünürlüğün yüksek olması nedeniyle bireylerin duygu dışavurumunun daha sınırlı olabileceğini gösteren çalışmayla uyumlu olduğu düşünülmektedir (Liu vd., 2025). Sheerha ve Kumbhare 2021 çalışmalarında duyguların ifade edilme biçimlerinde kültürel farklılıklar olduğu belirtilmiştir. Türk kültüründe psikolojik dayanıklılık ve duygu düzenleme süreçlerinde aile yapısı, kolektif değerler ve sosyal uyumun belirleyici olduğunu bildiren araştırmalar bulunmaktadır (Şencan ve Bingöl, 2024). Araştırma bulgusuna göre, KKTC uyruklu katılımcıların aleksitimi toplam puanları ile tüm alt ölçeklerde daha yüksek puanlar alması, bu grupta duygusal işlemleme süreçlerinde daha belirgin zorluklar bulunabileceğini göstermektedir. KKTC, güçlü aile bağları, topluluk temelli sosyal ilişkiler ve küçük ölçekli toplum yapısı nedeniyle kolektivist eğilimli bir toplumsal yapı olarak değerlendirilebilir. Kolektivist yapılı toplumlarda duyguların bastırılması, ifade edilmemesi daha uygun görülürken toplumsal uyum sağlandığında öznel iyi oluşun arttığını gösteren KKTC ve T.C. örneklemlerini ele alan uluslararası çalışmayla uyumlu bulunmuştur (Kirchner-Hausler, 2023). Doğu kültürlerinde bireylerin duygularını bastırma ya da ifade etmekten kaçınma eğilimlerinin daha yüksek olduğu ve bu durumun aleksitimik özelliklerin gelişimine katkı sağladığı belirtilmiştir (Dion, 1996; Le vd., 2002). 2023 yılında Huggins vd., tarafından yapılan bir araştırma sonucuna göre aleksitiminin doğu toplumlarında daha yüksek olmasının nedenlerinden biri olarak duyguların açıklıkla ifade edilmemesi gereken kolektivist yapılı toplumların bireylerin duygusal öz-farkındalığını azaltmasıyla ilgili olabileceğini belirtmişlerdir. T.C. ve KKTC'nin benzer kültürel temellere sahip olması, ancak KKTC'nin küçük ölçekli ve daha ilişkisel bir toplumsal yapıya sahip bulunması bu çalışmada KKTC uyruklu katılımcılarda gözlenen daha yüksek aleksitimi düzeylerinin kültürel bağlamla ilişkili olabileceğini desteklemektedir.

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde, KKTC ve T.C. uyruklu katılımcıların duygusal zekâ puanları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. T.C. uyruklu katılımcılarda duygusal zekâ toplam puanı ile iyimserlik/ruh hâlinin düzenlenmesi ve duyguların değerlendirilmesi alt ölçeklerinin KKTC uyruklu katılımcılara göre daha yüksek olması kültürel yapının duygusal işlemleme becerilerini etkilediği düşünülmektedir. Bireylerin duygusal zekâ gelişimi, duygularını tanıma ve ifade etme becerileri (aleksitimi) ile psikolojik belirtilerle başa çıkma kapasiteleri farklı kültürel çevreye göre farklılaşabilmektedir (Chan vd., 2023; Pathak, 2020). Akdeniz toplumlarında duygu ifadesi ve sosyal destek ilişkilerinin kültürel normlarla şekillendiğini gösteren araştırmalar duygusal zekâ düzeylerinin topluluk yapısı, sosyal ilişkilerin niteliği ve kültürel beklentiler doğrultusunda farklılaşabileceğini vurgulamaktadır (Uskul vd., 2023).

KKTC uyruklu ve T.C. uyruklu katılımcıların Kısa Semptom Envanteri toplam ve tüm alt ölçek puanlarının arasında istatistiki açından önemli farklılıklar vardır. KKTC uyruklu katılımcılarda psikolojik belirti düzeylerinin KSE toplam ve alt ölçeklerinde T.C. uyruklu katılımcılarına kıyasla

daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, KKTC'nin kendine özgü sosyo-politik yapısı ve ekonomik izolasyonlarının bireyler üzerindeki kronik stresör etkisiyle açıklanabilir. Akdeniz bölgesinde yapılan ruh sağlığı araştırmaları, küçük ölçekli toplumlarda ekonomik stres, sosyal baskı, sınırlı kaynaklar ve geniş aile yapılarının psikolojik belirtileri artırabileceğini ortaya koymaktadır. Çakıcı vd., (2017) tarafından yapılan toplum taramasında da KKTC genelinde depresyon prevalansının yüksek olduğu ve bu durumun toplumsal stres faktörleriyle ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bu verileri destekler nitelikte Aydındoğmuş ve Meriç (2022), KKTC'deki ruh sağlığı profilini inceledikleri araştırmalarında siyasi belirsizliklerin, ekonomik izolasyonun ve sınırlı sosyal hareketliliğin bireylerin yaşam kalitesi üzerinde baskılayıcı bir unsur olduğunu, bu durumun ise psikolojik belirti yükünü artırdığını vurgulamaktadırlar. KKTC örnekleminde gözlenen yüksek semptom seviyeleri, adadaki bireylerin maruz kaldığı toplumsal ve makro-ekonomik belirsizliklerin ruhsal bir yansıması olarak değerlendirilebilir

KKTC uyruklu katılımcıların Schutte Duygusal Zeka Ölçeğinin toplamından ve iyimserlik/ruh halinin düzenlenmesi ve duyguların değerlendirilmesi tüm alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ile Kısa Semptom Envanterinin depresyon alt ölçeğinden aldıkları puanların arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif yönlü korelasyonlar saptanmıştır. KKTC uyruklu katılımcılarda Duyguların Kullanımı alt boyutu ile somatizasyon belirtileri arasındaki pozitif ilişki, duygusal süreçlerin bazı bireylerde bilişsel olarak değil, bedensel duyumlar üzerinden işlenebildiğine işaret etmektedir. DSM-5-TR, bedensel belirti bozukluklarında fiziksel duyumlara aşırı dikkat, semptomların tehdit olarak yorumlanması ve duygusal sıkıntının bedensel belirtilerle ifade edilmesi gibi örüntüleri pozitif belirtiler arasında tanımlamaktadır (APA, 2022). Güncel bulgular da duygusal farkındalık ve düzenleme güçlüklerinin somatik yakınmalarla yakından ilişkili olabileceğini gösterebilmektedir (Farhoumandi vd., 2022). Bu bağlamda çalışmamızda görülen pozitif korelasyon, duyguların kullanımına ilişkin yüksek puanların bazı bireylerde duygusal uyarılmanın bedensel olarak deneyimlenmesiyle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Her iki örneklemde de duygusal zekâ ile aleksitimi ve psikolojik belirtiler arasında anlamlı ve negatif yönlü ilişkiler saptanırken, aleksitimi ile psikolojik belirtiler arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişkiler belirlenmiştir. Bulgular, duygusal zekâ düzeyi arttıkça bireylerin duygularını tanıma ve ifade etme güçlüklerinin azaldığını ve buna paralel olarak psikolojik belirti düzeylerinin düştüğünü göstermektedir. Duygusal zekânın stresle baş etme, duygu düzenleme ve sosyal destek kullanımında güçlendirici bir faktör olduğuna dair bulgular bu sonucu doğrulamaktadır (Valenti vd., 2021). Zayed vd., (2025) kültürlerarası çalışması duygusal zekânın, bireylerin yaşadığı psikolojik belirtileri ve ruhsal sıkıntıları anlamlı şekilde azaltan evrensel ve güçlü bir yordayıcı olduğunu ancak bu yordama gücünün ve koruyucu mekanizmaların işleyişinin bireyin içinde yetiştiği kültürel çevreye göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. Preece vd., 2023 yılında yaptıkları bir çalışmada duygusal farkındalık ve duygu düzenleme becerileri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilerin karşılıklı ve anlamlı bir örüntü sergilediğini gösteren ve duygusal işlemleme güçlüklerinin, daha yüksek psikolojik belirti düzeyleriyle birlikte seyrettiğini gösteren güncel literatürle uyumludur. Buna karşılık, aleksitimi düzeyinin yükselmesi, anksiyete, depresyon ve genel psikolojik sıkıntıların artışıyla ilişkili bulunmuştur. 2023 yılında Fas'taki öğrenci örnekleminde yürütülen bir çalışmada, duygusal zekâ ile aleksitimi puanları arasında anlamlı negatif korelasyonlar olduğu rapor edilmiştir (Gartani ve Zarhbouh, 2023). Bu örüntü, aleksitiminin psikopatolojiyle ilişkili bir alan olabileceğini vurgulayan güncel araştırmalarla örtüşmektedir. Epözdemir (2012) çalışmasında, çocukluk döneminde duyguların ifade edilmemesi ve bastırılması gerektiğini öğrenen çocukların ilerleyen yıllarda aleksitimik özellikler geliştirme ihtimalinin arttığı belirtilmektedir. Karaca vd., 2021 yılında yaptıkları bir çalışmada aleksitimi düzeylerinin, KSE ile ölçülen çeşitli psikolojik belirtilerle anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğu ve aleksitiminin çocukluk travmaları ile yetişkin psikopatolojisi arasındaki

ilişkide aracı bir rol üstlendiğini belirtmiştir. Bu doğrultuda, araştırmamızdaki bulgular aleksitiminin yalnızca duygu farkındalığına ilişkin bir güçlük değil, aynı zamanda psikolojik belirtiler açısından da ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Gelecekteki araştırmaların, kültürün duygu işleme süreçlerine etkisini anlamak adına küçük toplumlarda daha heterojen ve geniş örneklemlerle yürütülmesi önerilmektedir. Klinik uygulamalarda, danışanların duygu düzenleme kapasitesini artırmak için aleksitimi bileşenlerini ve duygu-beden bağlantısını hedefleyen kısa süreli, yapılandırılmış bilişsel-davranışçı müdahalelerin kullanılması tavsiye edilmektedir. Son olarak, psikolojik belirti düzeyi yüksek olan genç yetişkin, erkek ve düşük gelirli risk gruplarına yönelik erken müdahale programlarının geliştirilmesinin koruyucu bir işlev göreceği belirtilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.
Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.
Etik Kurul Onayı: Yakın Doğu Üniversitesi Etik Kurulundan 2024/1929 sayılı karar numarası ile izin alınmıştır.
Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır

KAYNAKÇA

Aka, B. T. (2023). Duygu düzenlemenin kültürel boyutları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 15(3), 441-450.

Akdeniz Öksüz, M. ve Yaycı, L. (2024). Duygusal zekâ, umut, öz saygı ve yaşam doyumunun çeşitli sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi. *The Journal of Happiness and Well-Being*, 10(17), 45-64.

Akkuzu, H., ve Bilican, F. I. (2025). Duygu düzenlemenin sosyodemografik değişkenler, depresyon, anksiyete ve stres ile ilişkisi. *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (25), 293-322.

Akın, N., ve Onnar, N. (2025). Çocukluk Çağı Travmaları ve Kendilik Algısının Psikolojik İyi Oluş Üstündeki Etkisi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, *12*(2), 181-195.

Alparslan, K. (2025). Kültürün benlik üzerindeki etkisine yönelik bir değerlendirme. *İçtimaiyat*, 9(1), 145-158.

American Psychiatric Association. (2022). *DSM-5-TR: Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı* (E. Köroğlu, Çev.). Hekimler Yayın Birliği.

Arslantürk, E. (2026). *Psikiyatri hemşirelerinde anksiyete, aleksitimi ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki* (Tez No. 1003529) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Okan Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: Kuramsal bir değerlendirme. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(2), 163-174.

Aydın, K. B. (2011). The Comparison of University Students in Turkey and Cyprus in Terms of Strategies for Coping with Stress and Psychological Symptoms. *TURAN-SAM*, *3*(10), 27-40. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=476558

Aydındoğmuş, A., and Meriç, M. (2022). The development of psychiatry in the Turkish Republic of Northern Cyprus from past to present. *Cyprus J Med Sci*, 7(5), 580-586.

Bagby, R. M., Parker, J. D. A., and Taylor, G. J. (1994). The twenty-item Toronto Alexithymia Scale-I: Item selection and cross-validation of the factor structure. *J. Psychosom Res*, 38, 23-32.

Bagby, R. M., Taylor, G. J., and Parker, J. D. A. (1994). The twenty-item Toronto Alexithymia Scale: II. Convergent, discriminant, and concurrent validity. *J. Psychosom Res*, 38, 33-40.

Bayraktarlı, E. N., ve Kılıç, N. (2022). Toplumsal cinsiyet, duygu düzenleme güçlüğü ve psikolojik belirtiler arası ilişkide benlik kurgularının rolü. *Nesne-Psikoloji Dergisi,* 10(25), 487-506.

Bilge, Y., ve Bilge, Y. (2021). Aleksitimi ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide savunma mekanizmaları ve içgörünün aracı rolü. *Klinik Psikoloji Dergisi*. 5(1), 1-12.

Brett, J. D., Zarei, M., Preece, D. A., Becerra, R., Gross, J. J., and Mazidi, M. (2025). How alexithymia increases mental health symptoms in adolescence: Longitudinal evidence for the mediating role of emotion regulation. *Affective Science,* 6, 428–437. https://doi.org/10.1007/s42761-025-00318-9

Bilgili, B. E. (2025). *Yaygın anksiyete bozukluğu tanılı hastalarda yaşa göre aleksitimi düzeyleri ve sosyodemografik veriler ve klinik özelliklerle ilişkisi* (Tez No. 973906) [Tıpta uzmanlık tezi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Candan, K., ve Yalçın, A. F. (2018). Ergenlerin sosyal duygusal öğrenme becerilerinin sosyal ilişki unsurları ve umut düzeyi ile ilişkisi. *OPUS International Journal of Society Research*, 9(16), 319–348. https://doi.org/10.26466/opus.468698

Cavas, B., ve Cavas, P. (2020). Çoklu zekâ kuramı—Howard Gardner. *Bilim eğitiminde kuram ve pratik: Öğrenme kuramına giriş kılavuzu* (s. 405-418). Cham: Springer International Publishing.

Cengiz, S., ve Peker, A. (2023). Deprem sonrası yetişkin bireylerin depresyon düzeylerinin incelenmesi. *TRT Akademi*, 8(18), 652-668.

Chan, J., Chan, J., Becerra, R., Weinborn, M., and Preece, D (2023). Assessing alexithymia across Asian and western cultures: psychometric properties of the perth alexithymia questionnaire and Toronto alexithymia tas-20 in Singaporean and Australian samples. *Journal of Personality Assessment*, 105(3), 396-412.

Cihan, M. (2025). *Kıbrıs Türklerinde Göçün İzleri*. Net Kitaplık Yayıncılık.

Correro, A. N., Paitel, E. R., Byers, S. J., and Nielson, K. A. (2024). The role of alexithymia in memory and executive functioning across the lifespan. In *No Words for Feelings* (pp. 90-105). London: Routledge.

Çakıcı, H. B., ve Batıgün, A. D. (2024). Yetişkinlerde Psikolojik Belirtilerin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantıları, Bilişsel Birleşme, Yaşantısal Kaçınma ve Algılanan Sosyal Destek Açısından Değerlendirilmesi. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, *13*(2), 122–134.

Çakıcı, M., Gökçe, Ö., Babayiğit, A., Çakıcı, E., ve Eş, A. (2017). Depresyon: Kuzey Kıbrıs'ta hane halkı yetişkinlerinde yapılan kesitsel bir çalışmada nokta yaygınlığı ve risk faktörleri. *BMC Psikiyatri*, 17(1), 387: 1–9. https://doi.org/10.1186/s12888-017-1548-z

Çalışkan, B. (2025). *Yetişkinlerde çevrim içi alışveriş bağımlılığı, aleksitimi ve başa çıkma tutumları arasındaki ilişkiler* (Tez No. 952953) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Çetin, Ş., ve Varma, G. S. (2021). Somatik belirti bozukluğu: Tarihsel süreç ve biyopsikososyal yaklaşım. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 13(4), 790-804.

Çiftçi, O. (2023). Sağlık çalışanlarında tanrı algısı ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akif*, 53(2), 168-196.

De Berardis, D., Fornaro, M., and Orsolini, L. (2020). "No words for feelings, yet!" Exploring alexithymia, disorder of affect regulation, and the "mind-body" connection. *Frontiers in Psychiatry,* 11, 593462. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2020.593462

Delhom, I., Satorres, E., and Meléndez, J. C. (2020). Can we improve emotional skills in older adults? Emotional intelligence, life satisfaction, and resilience. *Psychosocial Intervention,* 29(3), 133-139.

Derogatis, L. R. (1992). *SCL-90-R: Administration, scoring and procedures manual-II.* Towson, MD: Clinical Psychometric Research.

Dion, S. (1996). Why is secession difficult in well-established democracies? Lessons from Quebec. *Br. J. Polit. Sci.*, 26, 269–283. https://doi.org/10.1017/S0007123400000466

Ekici, E., and Özdel, K. (2024). Examination of perception of threat from emotion as mechanisms underlying the relationship between obsessive compulsive symptom dimensions and anxiety symptoms. *BMC Psychology,* 12, Article 700. https://link.springer.com/article/10.1186/s40359-024-02221-7

Epözdemir, H. (2012). Aleksitimi: Psikolojik bir semptom mu, yoksa bir kişilik özelliği mi? *Türk Psikoloji Yazıları*, 15(30), 25-33.

Ergin, D. Y., İşmen, E., and Özabacı, N. (1999). *Eq of Gifted Youths: A Comparative Study*. 13th World Conference on Gifted and Talented: A Challenge for the New Millenium, İstanbul.

Eroğlu, S. B. (2024). *Ruhsal belirtiler, aleksitimi ve bilişsel üçlünün ortoreksiya nervoza eğilimi ile ilişkilerinin incelenmesi* (Tez No. 901075) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Eskidemir, S. (2020). *Hemşirelik lisans ve yüksek lisans öğrencilerinde eleştirel düşünme ve duygusal zeka arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Tez No: 635516) [Yüksek Lisans Tezi]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

Farhoumandi, N., Kaviani, H., and Ghassemzadeh, H. (2022). Relationship between alexithymia and somatization: The mediating role of emotional regulation. *Journal of Psychosomatic Research*, 156, 110779.

Farhoumandi, N., Zarean, M., Nasiri, M., and Jega, M. (2022). Somatization mediates the structural relationship of alexithymia with anxiety and depression. *Iran Journal of Psychiatry*, 17(2), 144–153.

Gartani, W., and Zarhbouh, B. (2023). Relationship between measures of emotional intelligence and alexithymia among Moroccan students. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 38(1), 83–95.

Gökçe, A. (2022). Üniversite mezunu gençlerde uzun süreli işsizliğin psikolojik yansımaları: Nitel bir araştırma. *Emek Araştırma Dergisi*, 13(22), 265-288.

Güleç, H., Köse, S., Güleç, Y. M., Çitak, S., Evren, C., Borckardt, J., and Sayar, K. (2009). Reliability and factorial validity of the Turkish version of the 20-item Toronto Alexithymia Scale (TAS-20). *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 19, 214-220.

Halfon, S., and Coşkun, A. (2021). Zihinselleştirmenin kültürel özellikleri ve psikolojik belirtiler ile ilişkisi üzerine bir derleme. *Nesne (Psikoloji Dergisi)*, *9*(22), 904-924.

Hatipoğlu, Z., and Akduman, G. (2025). The effect of emotional intelligence and social intelligence on psychological resilience in Generation Z. *Global Social Sciences Bulletin*, 2(1), 118-131.

Huggins, C. F., Williams, J. H. G., and Sato, W. (2023). Cross-cultural differences in self-reported and behavioural emotional self-awareness between Japan and the UK. *BMC Research Notes*, 16, 380.

İşmen, A. E. (2001). Duygusal zeka ve problem çözme. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(13), 111-124.

Kabadayı, F. (2024). Beliren yetişkinlerde akılcı olmayan düşünceler, depresyon, anksiyete, stres ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, *14*(3), 1645-1667.

Karabulut, E. (2014). *Psikolojik danışman adaylarının duygusal zekâ düzeyleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişki* [Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

Karaca Dinç, Ş., Küçüker, E., and Gülgez, Ö. (2021). Childhood trauma and adult psychopathology: The mediating role of alexithymia. *Psychiatry Research*, 302, 114037.

Karademir, T., Döşyılmaz, E., Çoban, B., ve Kafkas, M. E. (2010). Beden eğitimi ve spor bölümü özel yetenek sınavına katılan öğrencilerde benlik saygısı ve duygusal zeka. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(2), 653-674.

Kartol, A., Üztemur, S., Griffiths, M. D., and Şahin, D. (2024). Exploring the interplay of emotional intelligence, psychological resilience, perceived stress, and life satisfaction: A cross-sectional study in the Turkish context. *BMC Psychology,* 12, Article 362.

Kerman, B. (2021). *18-24 yaş arası bireylerde aleksitimi ve duygusal zekanın sürekli öfke ve öfke ifade tarzları üzerindeki etkisinin incelenmesi*.

Kirchner-Häusler, A., De Leersnyder, J., Uskul, A. K., Mirzada, F., Vignoles, V. L., Rodríguez-Bailón, R., and Castillo, V. A. (2023). Cultural fit of emotions and subjective well-being: Replicating comparative evidence and extending it to the Mediterranean region. *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 5, 100171.

Koçak, R. (2002). Aleksitimi: Kuramsal çerçeve tedavi yaklaşımları ve ilgili araştırmalar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 35(1), 183-212.

Kulaoğlu, S. (2025). Yaşlılarda aleksitimi ve algılanan sosyal destek düzeyinin yaşlı yaşam kalitesine etkisinin incelenmesi: Çankırı örneği, (Tez No. 946650) [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Kuzucu, Y., Gökalp, F., ve Koruklu, N. (2020). Kişilik ve duygu düzenleme becerisi arasındaki ilişki: Temel psikolojik ihtiyaçların aracı rolü. *The Journal of Social Science*, 4(8), 671-688.

Le, H.-N., Berenbaum, H., and Raghavan, C. (2002). Culture and alexithymia: mean levels, correlates and the role of parental socialization of emotions. *Emotion*, 2, 341–360. https://doi.org/10.1037/1528-3542.2.4.341

Liu, Z., He, S., and Hou, C. (2025). The effect of alexithymia on depression: Evidence from meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 16, 1465286.

LoBue, V. (2021). How the emotional environment shapes the emotional life of the child. *Policy Insights From the Behavioral and Brain Sciences*, *9*(1), 137-144.

Mayer, J. (2001). Emotional intelligence and giftedness. *Roeper Review*, 23(3), 131-137.

Melisa, C. (2024). *Genç yetişkinlerde psikolojik sağlamlık düzeyi ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Biruni Üniversitesi.

Moriguchi, Y., Maeda, M., Igarashi, T., Ishikawa, T., Shoji, M., Kubo, C., and Komaki, G. (2007). Age and gender effect on alexithymia in large, Japanese community and clinical samples: a cross-validation study of the Toronto Alexithymia Scale (TAS-20). *BioPsychoSocial Medicine*, 1(1), 1-15.

Nam, G., Lee, H., Lee, J. H., and Hur, J. W. (2020). Disguised emotion in alexithymia: subjective difficulties in emotion regulation and expression. *Frontiers in Psychiatry,* 11, 698. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2020.00698

Norris-Nicholas, A., Malouff, J. M., and Meynadier, J. (2025). The Association Between Emotional Intelligence and Borderline Personality Disorder: A Meta-Analysis. *International Journal of Psychology,* 60(5), e70092.

Ogden, J. (2004). *Health psychology: A textbook* (3rd ed.). Maidenhead, England: Open University Press.

Özel, Y., Türkleş, S., ve Erdoğan, S. (2020). Üniversite öğrencilerinde ruhsal durumun incelenmesi. *Jaren*, 6(2), 220-8.

Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.

Özmen, S., ve Özmen, S. S. (2018). Kıbrıs Türklerinin kökeni ve sosyo-kültürel özellikleri. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 2(3), 21-33. https://izlik.org/JA87DS95FE

Pathak, S., and Muralidharan, E. (2020). Implications of culturally implicit perspective of emotional intelligence. *Cross-Cultural Research*, 54(5), 502-533.

Preece, D. A., Mehta, A., Petrova, K., Sikka, P., Pemberton, E., and Gross, J. J. (2023). Alexithymia and emotion regulation. *Journal of Affective Disorders,* 324, 232–238. https://doi.org/10.1016/j.jad.2022.12.065

Pugh, Z. H., et al. (2021). Emotion depends on context, culture and their interaction. *Frontiers in Psychology*, 12, 742149.

Reis da Silva, A. (2022). Emotional awareness and emotional intelligence. *British Journal of Community Nursing*, 27(11), 546.

Ridley, M., Rao, G., Schilbach, F., and Patel, V. (2020). Poverty, depression, and anxiety: Causal evidence and mechanisms. *Science*, 370(6522), eaay0214.

Schutte, N. S., Malouff, J. M., Hall, L. E., Haggerty, D. J., Cooper, J. T. and Golden, C. J. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Pers Indiv. Differ*, 25(2), 167-177.

Sheerha, A., and Kumbhare, K. A. (2021). Cross-cultural study on emotion regulation. *Int J Indian Psychol*, 9, 813-822.

Sifneos, P. E. (1973). The prevalence of 'alexithymic' characteristics in psychosomatic patients. *Psychotherapy and Psychosomatics*, *22*(2-6), 255-262.

Şah, U., ve Şah, D. E. (2022). Kültürel bir boyut olarak "bireycilik-toplulukçuluk" ve Türkiye'deki çalışmalar. *Laü Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 108-121. https://izlik.org/JA79RM79MX

Şahin, N. H., ve Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri: Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56.

Şencan, S., ve Bingöl, T. Y. (2024). Psikolojik sağlamlığın iyi oluş, öz-yeterlik, sosyal destek ve demografik değişkenler tarafından yordanması. *Mutluluk ve İyi Oluş Dergisi*, 9(16), 17-28.

Şenol, L. (2022). Örgüt ve duygusal zekâ. B. Üzüm (Ed.), *Güncel Kavramlarla Örgütsel Davranış* içinde (ss. 91-106). Konya: Eğitim Yayınevi.

Şibka, D., ve Duman, H. (2022). Yetişkinlerde bazı demografik değişkenlerle mutluluk korkusu, aleksitimi, depresyon ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler. *International Journal of Economics Administrative and Social Sciences*, 5(1), 40-56.

Sun, M., Piao, M., and Jia, Z. (2024). The impact of alexithymia, anxiety, social pressure, and academic burnout on depression in Chinese university students: an analysis based on SEM. *BMC Psychology*, *12*(1), 757.

Tamir, M. M., Ito, A., Miyamoto, Y., Chentsova-Dutton, Y. Y., Choi, J. H., Cieciuch, J and Nascimento, T. G. (2024). Emotion regulation strategies and psychological health across cultures. *American Psychologist, 79*(5), 748–764. https://doi.org/10.1037/amp0001237

Tang, W., Hu, T., Yang, L., and Xu, J. (2020). The role of alexithymia in the mental health problems of home-quarantined university students during the COVID-19 pandemic in China. *Personality and Individual Differences,* 165, 110131. https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110131

Taşpınar, A. (2022). *Üstbiliş ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: Aleksitiminin rolü* (Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi).

Tatar, A., Tok, S., ve Saltukoğlu, G. (2011). Gözden geçirilmiş Schutte duygusal zekâ ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 21(4), 325-338.

Uskul, A. K., Kirchner-Häusler, A., Vignoles, V. L., Rodriguez-Bailón, R., Castillo, V. A., Cross, S. E., Yalçın, M. G., Harb, C., Husnu, S., Ishii, K., Jin, S., Karamaouna, P., Kafetsios, K., Kateri, E., Matamoros-Lima, J., Liu, D., Miniesy, R., Na, J., Özkan, Z., Pagliaro, S., Psaltis, C., Rabie, D., Teresi, M., and Uchida, Y. (2023). Neither Eastern nor Western: Patterns of independence and interdependence in Mediterranean societies. *Journal of Personality and Social Psychology, 125*(3), 471–495. https://doi.org/10.1037/pspa0000342

Uslu, Y., ve Gizir, C. A. (2019). Duygusal farkındalık boyutlarının üniversite öğrencilerinin benlik saygısı, sosyal kaygı ve depresyon düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 876-890. https://doi.org/10.17679/inuefd.525259

Valenti, G. D., Faraci, P., and Magnano, P. (2021). Emotional intelligence and social support: Two key factors in preventing occupational stress during COVID 19. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(13), 6918.

Winterstein, S., Mazzucchelli, T. G., Gross, J. J., Krueger, R. F., and Preece, D. A. (2024). Alexithymia and personality pathology. *Journal of Personality Disorders*, *38*(5), 435-454.

Yazıcıoğlu, S. S. (2018). Kanadalı ve Türk üniversite öğrencilerinin öz anlayış, merhamet ve duygusal zekalarının karşılaştırılması. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 14-29.

Yeşilkanat, G. (2018). Aleksitimi, duygusal denge ve depresyonun kırılganlığa etkisinin incelenmesi (Tez No. 497318) [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Yıldız, S., ve Yukay Yüksel, M. (2024). Geçmişe dönük aile öngörülemezliği ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 24(1), 563–584. https://doi.org/10.17240/aibuefd.2024..-1170551

Yılmaz, B., ve Kara, O. (2024). Eğitim ve gelir düzeyinin depresyon üzerindeki etkisi: Türkiye Sağlık Araştırmasından kanıtlar. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 5(1), 1-22.

Yılmaz Akbaba, A. (2020). Öğretmen adaylarının mutluluk, duygusal zeka ve psikolojik dayanıklılıklarının incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(6), 179-191. https://izlik.org/JA45KL72JK

Zayed K, Omara E, Al Kitani M, Al-Yaaribi A, Al-Jadidi K, Daroushi AR, Al Busafi M, Gaafar A, El-Ashkar H, Al-Hadabi B and Ali E (2025) Structural relationships between emotional intelligence, well-being, and psychological distress: a multi-group SEM study among undergraduate physical education students in three Arab countries. *Front. Psychol.* 16:1650030. doi: 10.3389/fpsyg.2025.1650030

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi
2026, 9(8): 487-503.
https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1675
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Yapay Zekâ Uygulamalarının Muhasebe Alanında Uygulanabilirliği: ChatGPT ve Claude Örneği

Öğr. Gör. Dr. Özlem YEMİNOĞLU, Harran Üniversitesi, Akçakale Meslek Yüksekokulu, Şanlıurfa, e-posta: ozlemozer@harran.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2349-0703

Öz

Günümüzde her alanda dijitalleşme ve yapay zekâ kullanımı hızla artmaktadır. Uzun yıllar geleneksel yöntemlerle yürütülen muhasebe mesleği de internetin gelişimiyle dijitalleşme sürecine geçmiştir. Elle tutulan defterlerin yerini teknolojinin gelişimiyle bilgisayarlar almıştır. Bu çalışmanın amacı, OpenAI şirketi tarafından geliştirilen ChatGPT'nin ve Antropic şirketi tarafından geliştirilen Claude'un muhasebe bilgi düzeyini değerlendirmek ve verdiği cevapların doğruluğunu incelemektir. Genel Muhasebe, Yönetim Muhasebesi ve Stratejik Yönetim Muhasebesi alanlarında hazırlanan sorular hem ChatGPT'ye hem de Claude'a sorulmuş ve elde edilen cevapların doğruluğu incelenerek karşılaştırmalar yapılmıştır. Sorulara verdikleri cevaplar incelediğinde ChatGPT sözel soru hariç diğer genel muhasebe sorularını doğru cevaplarken Claude bütün genel muhasebe sorularını doğru cevaplamıştır. Maliyet Muhasebesi sorularında ise her iki uygulama için de kesin bir şey söylemek mümkün değildir, her ikisi de sorulan beş sorudan ayrı ayrı birer tanesini yanlış cevaplamıştır. Stratejik yönetim muhasebesi sorularına verdikleri cevaplar sonucunda ise ChatGPT'nin yetersiz olduğu kullanıcıların Claude'u tercih edebilecekleri gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Yapay Zekâ, ChatGPT, Claude.
Makale Gönderme Tarihi: 07.06.2026
Makale Kabul Tarihi: 05.08.2026

Önerilen Atıf:
Yeminoğlu, Ö. (2026). Yapay Zekâ Uygulamalarının Muhasebe Alanında Uygulanabilirliği: ChatGPT ve Claude Örneği, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(8): 487-503.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences
2026, 9(8): 487-503. https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1675
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

The Applicability of Artificial Intelligence Applications in Accounting: The Case of ChatGPT and Claude

Dr. Özlem YEMİNOĞLU, Harran University, Akçakale Vocational School, Şanlıurfa, e-mail: ozlemozer@harran.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-2349-0703

Abstract

Digitalization and the use of artificial intelligence are rapidly increasing in every field today. The accounting profession, which was carried out using traditional methods for many years, has also transitioned to digitalization with the development of the internet. Manual ledgers have been replaced by computers with the advancement of technology. The aim of this study is to evaluate the accounting knowledge level of ChatGPT, developed by OpenAI, and Claude, developed by Antropic, and to examine the accuracy of their answers. Questions prepared in the fields of General Accounting, Management Accounting, and Strategic Management Accounting were asked to both ChatGPT and Claude, and the accuracy of the answers obtained was examined and compared. When their answers were examined, ChatGPT answered all general accounting questions correctly except for the verbal question, while Claude answered all general accounting questions correctly. In the Cost Accounting questions, it is not possible to say anything definitive for both applications; both answered one of the five questions incorrectly. As a result of their answers to the strategic management accounting questions, it is observed that ChatGPT is insufficient, and users may prefer Claude.

Keywords: Accounting, Artificial Intelligence, ChatGPT, Claude.
Received: 07.06.2026
Accepted: 05.08.2026

Suggested Citation:
Yeminoğlu, Ö. (2026). The Applicability of Artificial Intelligence Applications in Accounting: The Case of ChatGPT and Claude, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(8): 487-503.

GİRİŞ

İlkçağdan günümüze hayatımızın her alanında sürekli bir değişim ve gelişim içerisindeyiz. Bu hızlı değişim ve gelişim özellikle 2000'li yıllar sonrası etkisini daha da arttırmıştır. Herkes teknolojinin de gelişimiyle zamanla değişimle birlikte gelen bu yeniliklerin bir parçası olmuştur. Gün geçtikçe bu değişim ihtiyaç değil hayatın bir parçası haline gelmiştir. Kısacası değişim dünyanın kendisidir. Her saniye bir geçmiş olmakta ve geçmiş geride kalmaktadır (Yücel ve Adiloğlu, 2019:48). Yaşanan bu hızlı gelişmelerden etkilenen muhasebe ve muhasebe mesleği dijitalleşmeyle birlikte gelenekselden dijital ortam ve araçlarla desteklenen bir yöne doğru gitmektedir (Kurnaz vd., 2020:82).

İnsanoğlu yaşamının her alanında hesap tutmuş ve kayıt yapmıştır. Hatta hesap tutma ihtiyacından dolayı yazının icat edildiği düşünülmektedir. 7. yüzyılda Avrupa'da roma rakamları kullanılarak yapılan kayıt sistemi zor olduğu için muhasebe sistemi gelişmemiştir. Algoritmanın mucidi Harezmî'nin ondalık sayı sistemini ve ilk defa sıfır sayısını kullanarak yaptığı hesap kaydı ile işi kolaylaşmış ve muhasebe sistemi gelişmiştir. Muhasebede makinaların kullanılmasında bir ilk olarak abaküsün icadı karşımıza çıkmaktadır. Git gide artan ticari faaliyetler neticesinde hesap makinesi ve bilgisayar gibi teknolojik cihazların da kullanımıyla muhasebe gelişmiştir. Önceleri veri eklemek için tamamen insana bağımlı olan bilgisayarların yerini günümüzde internetin – yapay zekanın da gelişimiyle insana ihtiyaç duymayan bilgisayarlar almıştır (Özçelik vd., 2022:277). Geçmişten günümüze gelen makinaların akıllandırılması fikri artık icraata geçmiş ve günümüzde birçok sektörde yapay zekalı ürünler kullanılmaya başlanmıştır (Serçemeli, 2018:373). Tüm bu aşamalı süreçler de göstermektedir ki günümüzde kullanılan muhasebe sistemi ani bir değişimle ortaya çıkmış değildir. İnsanoğlunun varoluşu ile birlikte basit kil tabletlerden elektronik tabletlere kâğıt defter kayıtlarından yazılım programlarına modern sisteme geçilmiştir (Tekbaş vd., 2021:182).

Kesin olarak belirlemek zor olsa da yapay zekanın kökenleri muhtemelen 1940'lara, özellikle de Amerikalı bilim kurgu yazarı Isaac Asimov'un "Runaround" adlı kısa öyküsünü yayınladığı 1942 yılına kadar uzanmaktadır. Mühendisler Gregory Powell ve Mike Donavan tarafından geliştirilen bir robot hakkındaki "Runaround" öyküsünün konusu, Robotik Üç Yasası etrafında şekillenir: (1) Bir robot bir insana zarar veremez veya eylemsizlik yoluyla bir insanın zarar görmesine izin veremez; (2) Bir robot, Birinci Yasa ile çelişmediği sürece insanlar tarafından verilen emirleri yerine getirmelidir ve (3) Bir robot, Birinci veya İkinci Yasa ile çelişmediği sürece kendi varlığını korumalıdır. Asimov'un çalışması robotik, yapay zekâ ve bilgisayar bilimi alanındaki nesiller boyu bilim insanına ilham kaynağı olmuştur; Amerikalı bilişsel bilimci Marvin Minsky (daha sonra MIT Yapay Zekâ laboratuvarının kurucularından biri) de bulunmaktadır (Haenlein and Kaplan, 2019:2).

Literatürde yer alan başka kaynaklara göre ise yapay zekâ, ilk olarak 1956 yılında akıllı makineler yapmanın bilimi ve mühendisliği olarak tanımlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Dartmouth Üniversitesi'nden John McCarthy, Harvard Üniversitesi'nden Marvin Minsky, IBM şirketinden Nathaniel Rochester ve uzman Claude Shannon tarafından 1956 yılında hazırlanan ve "Yapay Zekâ Üzerine Dartmouth Yaz Araştırma Projesi İçin Bir Öneri" isimli bildiride yapay zekâ kavramı ilk olarak kullanılmıştır. Ayrıca, yapay zekâ teriminin kurucusunun John McCarthy olduğu kabul edilmektedir (Arslan, 2020:76; Gacar, 2019:390; Alpaydın, 2013).

Ortaya çıkışı 1940-1950'lere dayanan günümüzde çok ilgi gören yapay zekâ insanlar gibi düşünüp hareket eden akıllı makineler üretebilen bilgisayar programları yapma bilim ve mühendisliğidir (Segato vd., 2020; McCarthy, 2007:2). Literatürde birçok tanımı bulunan yapay zekâ, tanımı bilinmesine rağmen çözüm yolu bilinmeyen bir sorunun doğru çözüm yolunu keşfeden sistemdir. Kısacası algoritma üretebilen otomatik sistemlerdir (Köroğlu, 2017).

Matematik, psikoloji, ekonomi, istatistik, muhasebe gibi birçok alanla kökleri kesişen geniş bir disiplinler arası alandır (Tecuci, 2012:168). Endüstri 4.0'la kullanım alanı genişleyen yapay zekâ teknolojilerinin, insan gibi düşünebilen makinelerin icat edilmesiyle üretim ve mesleki iş süreçlerinde insan kaynaklı kayıpların önüne geçebilme hedefi ile ortaya çıktığını söylemek mümkündür (Gacar, 2019:390). Yapay zekânın muhasebe mesleğine etkisi, sürekli tekrar eden işleri otomatik yapma yeteneğinden ortaya çıkmıştır. Bu sayede muhasebeciler bu rutin işlerden kendilerini soyutlayarak daha stratejik ve analitik işlere yönelme fırsatı elde edeceklerdir (Azaltun vd., 2024:97).

Hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan yapay zekâ teknolojileri her platformda hizmet vermektedir. Birçok insanın ön yargıyla yaklaştığı bu teknolojilerin ardındaki uygulamalar hakkında fikir sahibi olan kişilerin sayısının az olduğu söylenilebilir. Akıllı ev aletleri, otonom arabalar veya akıllı telefon gibi hayatımızın neredeyse her anında kullandığımız bu teknolojilerin, eğitim alanında da kullanılmasının önemli bir gelişme sağlayabileceği düşünülmektedir (İşler ve Kılıç, 2021:2). WhatsApp, Apple siri, Google Bard, ChatGPT ve Claude gibi kullanılan veya henüz tam olarak bilinmeyen birçok yapay zekâ uygulaması bulunmaktadır.

OpenAI şirketi tarafından geliştirilen yapay zekâ tabanlı içerik oluşturma (AIGC) modeli ChatGPT, konuşma biçimindeki zorlu dil anlama ve içerik oluşturma görevleriyle başa çıkma yeteneğiyle dünya çapında ilgi çeken bir yapay zekâ modelidir. ChatGPT, bir komut isteminde verilen talimatlara göre ayrıntılı yanıtlar verebilen akıllı bir sohbet robotudur. AIGC üyesi olan ChatGPT, resmî açıklamaya göre çok dilli makine çevirisi, kod hata ayıklama, hikâye yazma, hataları kabul etme ve hatta uygunsuz istekleri reddetme gibi çeşitli dil anlama ve üretme görevlerinde güçlü işlevler sergilemiştir. Önceki sohbet robotlarından farklı olarak ChatGPT, kullanıcının konuşmada daha önce söylediklerini hatırlayabilmekte ve bu da sürekli diyaloğa yardımcı olmaktadır (Wu vd., 2023:1122). GPT'nin açılımı "Generative Pre-trained Transformer"dır ve Türkçesi "Üretken Ön Eğitimli Dönüştürücü"dür (Haugh, 2023:14). Yapay zekâya dayanan bu sohbet robotu, kendisine sorulan yazılı sorulara verileri hızlı bir şekilde tarayarak yine yazılı olarak aynı dilde cevap vererek ayrıca matematiksel hesaplamalar yaparak önemli eğilimleri belirleyebilmektedir (Azaltun vd., 2024:95; Küçüker, 2023:876).

Claude, 2021 yılında eski OpenAI şirketi çalışanları tarafından ChatGPT'nin piyasaya sürülmesinden önce Antropic şirketi tarafından kurulmuştur. Kurucuları arasında CEO'su Dario Amodei ve başkanı Daniela Amodei kardeşler de bulunmaktadır. Büyük dil modelleri (LLM'ler) ailesi ile bir yapay zekâ asistanı ve diğer yapay zekâ araçlarından oluşmaktadır. Claude 1.1, Claude 1.2, Claude 1.3, Claude 2.1, Claude 3.5, Claude 3.7, Claude 4.1, Claude 4.5 ve Claude 4.6 gibi Claude modelleri, özellikle üçüncü nesilden itibaren, piyasadaki en iyi performans gösteren yapay zekâ modelleridir (www.ibm.com/think/topics/claude-ai).

YÖNTEM

Çalışmanın araştırma bölümünün yöntemi bilgisayar uygulamasıdır. Çalışmada dünyada birçok alanda kullanılan yapay zekâ uygulamalarından yararlanılmıştır. Bu yapay zekâ uygulamaları sesli veya yazılı bir şekilde iletilen sorulara aynı şekilde veri tabanlarından çektikleri cevapları insanlara ileten uygulamalardır. Çalışmada bilinirliği en yüksek olan iki yapay zekâ uygulamasından yararlanılmıştır. Bunlar OpenAI şirketi tarafından kurulan ChatGPT ve Antropic şirketi tarafından kurulan Claude yapay zekâ uygulamalarıdır.

ChatGPT ve Claude'un muhasebe yevmiye kayıtları, fatura işlemleri ve maliyet hesaplamaları gibi konularda yardımcı olabileceği beklenmektedir. Ancak ChatGPT ve Claude'un bu beklentiyi ne kadar karşılayabileceği konusunda tereddütler bulunmaktadır. Bu tereddütlerden hareketle

bu çalışmada, ChatGPT'nin ve Claude'un genel muhasebe, maliyet muhasebesi ve stratejik yönetim muhasebesi konularındaki yetkinliğinin sınanması amaçlanmıştır. Çalışmada öncelikle yapay zekâ teknolojileri, ChatGPT ve Claude hakkında bilgiler verilmiş. Daha sonra genel muhasebe, maliyet muhasebesi ve stratejik yönetim muhasebesi konularında sorulan sorulara, modelin verdiği cevaplar çerçevesinde değerlendirmelerde bulunulmuştur. Her iki programın verdiği cevaplar karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır. Özelikle ChatGPT ile ilgili birçok çalışmaya rastlanılmasına karşın Claude ile ilgili çalışmaya rastlanılmaması bu çalışmaya önemi artırmaktadır. Çalışmada 2022 Kasım ayında piyasaya sürülen ve ücretsiz üyelik kullanım olanağı bulunan ChatGPT 3.5 versiyonu ve 2025 Şubat ayında piyasaya sürülen Claude 4.6 kullanılmıştır. Sorgulamalar Türkçe dilinde yapılmıştır.

BULGULAR

Çalışmada ilk olarak altı adet genel muhasebe sorusu, sonrasında SMMM staja başlama sınavından beş adet maliyet muhasebesi sorusu (www.aktifonline.net) ve son olarak da dört adet stratejik yönetim muhasebesi sorusu olmak üzere toplam on beş soru hem ChatGPT'ye hem de Claude'a sorulmuştur.

Aşağıdaki tablolarda çalışmada sorulan sorular ve her iki yapay zekanın verdiği cevaplar yer almaktadır. Sonrasında da her iki yapay zekâ uygulamasının da verdikleri cevaplar karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Tablo 1: Genel Muhasebe Sorusu 1

Soru 1: Özer işletmesine ait bazı bilgiler aşağıdaki gibidir: Dönem başı varlıkları: 800.000 TL Dönem sonu varlıkları: 525.000 TL Dönem başı borçları: 600.000 TL Dönem sonu borçları: 225.000 TL İşletmenin faaliyetleri sonucu elde ettiği kâr veya zararı hesaplayabilir misin?	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Bu soruyu **genel muhasebe** bakış açısıyla, muhasebenin temel denklemini kullanarak çözelim. **1. Özsermayenin dönem başı ve dönem sonu tutarlarını bulalım** Muhasebenin temel eşitliği: **Varlıklar = Borçlar + Özsermaye** **Dönem başı özsermayesi** Özsermaye = Varlıklar - Borçlar Özsermaye = 800.000 - 600.000 = 200.000 TL **Dönem sonu özsermayesi** Özsermaye = 525.000 - 225.000 = 300.000 TL **2. Kâr veya zararı hesaplayalım** Soruda işletme sahibinin ek sermaye koyduğu ya da işletmeden çekiş yaptığına ilişkin bilgi verilmemiştir. Bu durumda özsermayedeki artışın tamamı dönem kârından kaynaklanmaktadır. Dönem Kârı = Dönem Sonu Özsermaye - Dönem Başı Özsermaye Dönem\ Kârı = 300.000 - 200.000 = 100.000 TL **Sonuç** İşletmenin faaliyetleri sonucunda elde ettiği **dönem kârı 100.000 TL'dir.** **Cevap: 100.000 TL kâr.**	**Çözüm Yöntemi: Özkaynak Farkı** Muhasebede kâr veya zarar; dönem başı ve dönem sonu özkaynak farkından hesaplanır. Özkaynak = Varlıklar − Borçlar Dönem Başı Özkaynak = 800.000 − 600.000 = 200.000 TL Dönem Sonu Özkaynak = 525.000 − 225.000 = 300.000 TL Dönem Kârı/Zararı = Dönem Sonu ÖK − Dönem Başı ÖK = 300.000 − 200.000 = 100.000 TL → KÂR **Özer İşletmesi dönem kârı: 100.000 TL**

İki çözüm de incelediğinde ChatGPT'nin soruyu muhasebenin temel eşitlik denklemine göre daha ayrıntılı bir şekilde çözdüğü ve doğru sonuca ulaştığı görülmektedir. Claude'un ise dönem başı dönem sonu özkaynak farkından daha kısa bir çözüm uygulayarak doğru sonuca ulaştığı anlaşılmaktadır.

Bilançonun pasif toplamını bulmak için ChatGPT ve Claude bilançonun eşitlik denkleminden yararlanmıştır. ChatGPT'nin daha ayrıntılı bir şekilde hatta kontrol çözümü bile yaparak sonuca ulaştığı, Claude'un ise daha kısa çözüm yolu tercih ettiği görülmektedir. İkisi de doğru sonuca ulaşmıştır.

Tablo 2: Genel Muhasebe Sorusu 2

Soru 2: Yemin işletmesinin bilanço kalemleri aşağıdaki gibidir: Kasa: 1.800 TL Binalar: 1.700 TL Makine Tesis ve Cihazlar: 1.900 TL Ticari Mallar: 1.600 TL Alıcılar: 2.000 TL Satıcılar: 3.000 TL Buna göre bilançonun pasif toplamını hesaplayabilir misin?	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Bu soruyu **genel muhasebe** kapsamında bilançonun temel eşitliğini kullanarak çözelim. **Verilen Bilgiler** **Aktif (Varlık) Kalemleri:** ● Kasa: 1.800 TL ● Binalar: 1.700 TL ● Makine, Tesis ve Cihazlar: 1.900 TL ● Ticari Mallar: 1.600 TL ● Alıcılar: 2.000 TL **Pasif Kalemleri:** • Satıcılar: 3.000 TL **1. Aktif Toplamını Hesaplayalım** 1.800 + 1.700 + 1.900 + 1.600 + 2.000 = 9.000 TL **Aktif Toplamı = 9.000 TL** **2. Pasif Toplamını Hesaplayalım** Bilançoda temel eşitlik: Aktif Toplamı = Pasif Toplamı Bu nedenle: Pasif Toplamı = 9.000 TL **Kontrol** Pasif tarafta verilen borç: Satıcılar = 3.000 TL Özkaynak: 9.000 - 3.000 = 6.000 TL Dolayısıyla pasif taraf: ● Satıcılar: 3.000 TL ● Özkaynaklar: 6.000 TL 3.000 + 6.000 = 9.000 TL **Sonuç** **Bilançonun pasif toplamı 9.000 TL'dir.**	Temel muhasebe denklemi gereği: AKTİF = PASİF Aktif toplamı = Tüm varlık kalemlerinin toplamıdır. Aktif Toplamı = Kasa + Binalar + MTC + Ticari Mallar + Alıcılar = 1.800 + 1.700 + 1.900 + 1.600 + 2.000 = 9.000 TL AKTİF = PASİF → Pasif Toplamı = 9.000 TL Pasif kalemleri: Satıcılar (Yabancı Kaynak) = 3.000 TL Özkaynak (Sermaye) = 6.000 TL Pasif Toplam = 9.000 TL **Yemin İşletmesi Pasif Toplamı: 9.000 TL**

Tablo 3: Genel Muhasebe Sorusu 3

Soru 3: Aşağıda bilanço verileri yer alan Ömür işletmenin sermayesini hesaplayabilir misin? Kasa 10.000 TL Bankalar 20.000 TL Ticari Mallar 80.000 TL Demirbaşlar 100.000 TL Birikmiş Amortismanlar 40.000 TL Alacak Senetleri 30.000 TL Satıcılar 40.000 TL Banka Kredileri 30.000 TL	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Bu soruyu **genel muhasebe** açısından bilanço eşitliğini kullanarak çözelim. **Verilen Bilgiler** **Aktif (Varlıklar)** ● Kasa = 10.000 TL ● Bankalar = 20.000 TL ● Ticari Mallar = 80.000 TL ● Demirbaşlar = 100.000 TL ● Alacak Senetleri = 30.000 TL **Aktifi Azaltan Düzenleyici Hesap** ● Birikmiş Amortismanlar = 40.000 TL (Birikmiş amortismanlar aktif hesap değildir; duran varlıkların değerinden indirilir.) **Borçlar (Yabancı Kaynaklar)** ● Satıcılar = 40.000 TL ● Banka Kredileri = 30.000 TL **1. Toplam Varlıkları Hesaplayalım** Brüt varlıklar: 10.000 + 20.000 + 80.000 + 100.000 + 30.000 = 240.000 TL Birikmiş amortisman düşülür: 240.000 - 40.000 = 200.000 TL **Toplam Varlıklar = 200.000 TL** **2. Toplam Borçları Hesaplayalım** 40.000 + 30.000 = 70.000 TL **Toplam Borçlar = 70.000 TL** **3. Sermayeyi (Öz Kaynağı) Hesaplayalım** Muhasebenin temel eşitliği: Varlıklar = Borçlar + Sermaye Buradan: Sermaye = Varlıklar - Borçlar Sermaye = 200.000 - 70.000 Sermaye = 130.000 TL **Sonuç** **İşletmenin sermayesi (öz kaynağı) 130.000 TL'dir.**	Aktif Toplam = Kasa + Bankalar + Ticari Mallar + (Demirbaşlar − Bik. Amor.) + Alacak Senetleri = 10.000 + 20.000 + 80.000 + (100.000 − 40.000) + 30.000 = 10.000 + 20.000 + 80.000 + 60.000 + 30.000 = 200.000 TL Toplam Borç = Satıcılar + Banka Kredileri = 40.000 + 30.000 = 70.000 TL Sermaye = Aktif Toplam − Toplam Borç = 200.000 − 70.000 = 130.000 TL **İşletmenin Sermayesi: 130.000 TL**

Ömür işletmesinin sermayesini bulmak için ChatGPT ve Claude bilançonun eşitlik denkleminden yararlanmıştır. ChatGPT'nin daha ayrıntılı bir şekilde özellikle birikmiş amortismanların kayıt özelliğini de anlatarak sonuca ulaştığı, Claude'un ise daha kısa çözüm yolu tercih ettiği görülmektedir. İkisi de doğru sonuca ulaşmıştır.

Tablo 4: Genel Muhasebe Sorusu 4

Soru 4: Daha önce tespit edilen 1.180 TL kasa noksanının sebebinin daha önce %18 KDV dahil ödenen elektrik faturasının muhasebe kayıtlarına geçirilmemesinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Buna göre yapılması gereken düzeltme kaydını yapabilir misin?	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Bu soruyu **genel muhasebe** açısından değerlendirelim. **Verilen Bilgi** Kasada daha önce **1.180 TL kasa noksanı** tespit edilmiştir. Daha sonra bu noksanlığın, **KDV (%18) dahil ödenmiş elektrik faturasının muhasebe kayıtlarına alınmamasından** kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ödenen toplam tutar: **1.180 TL (KDV dahil)** **1.Elektrik Gideri ve KDV'nin Ayrıştırılması** Toplam tutar: 1.180 = Elektrik Gideri + %18 KDV Matrah: 1.180 / 1,18 = 1.000 TL İndirilecek KDV: 1.180 - 1.000 = 180 TL **2. Yapılacak Düzeltme Kaydı** Elektrik faturası daha önce ödenmiş ancak kaydedilmemiş olduğundan, gider ve KDV kaydedilir; kasa noksanlığı da ortadan kaldırılır. **Sonuç** **Düzeltme kaydı:** 770 Genel Yönetim Giderleri 1.000 191 İndirilecek KDV 180 197 Sayım ve Tesellüm Noksanları 1.180 Bu kayıtla daha önce tespit edilen kasa noksanlığının nedeni açıklanmış ve noksanlık hesabı kapatılmış olur.	Kasa noksanının %18 KDV dahil elektrik faturasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bu durumda KDV dahil tutar üzerinden KDV ayrıştırılarak muhasebe kaydı yapılır: KDV Dahil Tutar = 1.180 TL KDV Oranı = %18 KDV Hariç Matrah = 1.180 / 1,18 = 1.000 TL Hesaplanan KDV = 1.180 − 1.000 = 180 TL **770 Genel Yönetim Giderleri 1.000** **191 İndirilecek KDV 180** **197 Sayım ve Tesellüm Noksanları 1.180** Açıklama: Kasa noksanı olarak kaydedilen 1.180 TL, elektrik faturasının KDV dahil tutarı olduğundan; gider ve KDV hesapları borçlandırılarak, 197 Sayım ve Tesellüm Noksanları hesabı alacaklandırılır.

Düzeltme kaydı istenilen soruda hem ChatGPT'nin hem de Claude'un ayrıntılı bir şekilde cevabı anlatarak gerekli düzeltme muhasebe kaydını yaptığı görülmektedir.

Tablo 5: Genel Muhasebe Sorusu 5

Soru 5: Bir işletmenin dönen varlıkları toplamı 1.200 TL, net işletme sermayesi 500 TL ve aktif toplamı 3.000 TL'dir. Buna göre işletmenin devamlı sermaye toplamını hesaplayabilir misin?	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Bu soruyu **genel muhasebe ve finansal analiz** açısından adım adım çözelim. **Verilen Bilgiler** ● Dönen Varlıklar = **1.200 TL** ● Net İşletme Sermayesi = **500 TL** ● Aktif Toplamı = **3.000 TL** **1. Kısa Vadeli Yabancı Kaynakları Bulalım** Net İşletme Sermayesi formülü: Net İşletme Sermayesi = Dönen Varlıklar – Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar 500 = 1.200 - KVYK KVYK = 1.200 - 500 = 700 TL **2. Devamlı Sermayeyi Hesaplayalım** Devamlı Sermaye şu şekilde bulunur: Devamlı Sermaye = Aktif Toplamı - Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar Devamlı Sermaye = 3.000 - 700 Devamlı Sermaye = 2.300 TL **Kontrol** Alternatif olarak: Duran Varlıklar = 3.000 - 1.200 = 1.800 TL Devamlı Sermaye = Duran Varlıklar + Net İşletme Sermayesi 1.800 + 500 = 2.300 TL Aynı sonuca ulaşılır. **Sonuç** **İşletmenin devamlı sermaye toplamı 2.300 TL'dir.**	Dönen Varlıklar Toplamı 1.200 TL Net İşletme Sermayesi 500 TL Aktif Toplam 3.000 TL Net İşletme Sermayesi = Dönen Varlıklar − Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar 500 = 1.200 − KVYK → KVYK = 700 TL Devamlı Sermaye = Aktif Toplam − Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar = 3.000 − 700 = 2.300 TL Alternatif formülle doğrulama: Devamlı Sermaye = Özkaynak + Uzun Vadeli Yabancı Kaynaklar **Devamlı Sermaye: 2.300 TL**

Devamlı sermayenin istendiği soru da ChatGPT de Claude da doğru sonuçları elde etmiştir. Hatta ChatGPT kontrol amaçlı alternatif bir formül ile de çözüm yapmıştır. Ancak Claude alternatif doğrulama formülü yazmış ama çözüm yapmamıştır.

Tablo 6: Genel Muhasebe Sorusu 6

Soru 6: İşletmenin yaşam süresinin, işletme sahip ya da ortaklarının yaşam süreleriyle ilişkilendirilmemesi muhasebe temel kavramlarından hangisiyle açıklanabilir anlatabilir misin?	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Elbette soruda verilen ifade, muhasebenin temel kavramlarından **Kişilik (İşletme Varlığı) Kavramı** ile açıklanır. **Kişilik (İşletme Varlığı) Kavramı** Bu kavrama göre işletme, sahiplerinden, ortaklarından ve yöneticilerinden **ayrı bir ekonomik birim** olarak kabul edilir. İşletmenin varlıkları, borçları, gelirleri ve giderleri işletme adına değerlendirilir; işletme sahiplerinin şahsi işlemleriyle karıştırılmaz. Bu nedenle: ● İşletmenin ömrü, ortakların veya sahibinin yaşam süresine bağlı değildir. ● Ortak değişse, işletme sahibi vefat etse veya işletmeden ayrılsa bile işletme faaliyetlerine devam edebilir. ● Muhasebe kayıtları işletmenin kişiliği esas alınarak tutulur. **Sorudaki İfadenin Açıklaması** "İşletmenin yaşam süresinin, işletme sahip ya da ortaklarının yaşam süreleriyle ilişkilendirilmemesi" ifadesi işletmenin sahiplerinden bağımsız bir varlık olarak kabul edilmesini ifade eder. Bu nedenle ilgili muhasebe temel kavramı: **Kişilik (İşletme Varlığı) Kavramı'dır.** **Not:** Bazı öğrenciler bu soruyu **Süreklilik Kavramı** ile karıştırabilmektedir. Süreklilik kavramı, işletmenin faaliyetlerini öngörülebilir gelecekte sürdüreceği varsayımını ifade eder. Ancak soruda özellikle işletmenin ömrünün ortakların ömründen bağımsız olması vurgulandığı için doğru cevap **Kişilik (İşletme Varlığı) Kavramı**dır.	**İşletmenin yaşam süresinin sahip ya da ortakların yaşam süreleriyle ilişkilendirilmemesi;** Temel Muhasebe Kavramları arasında yer alan İşletmenin Sürekliliği kavramına göre; işletmelerin sonsuz bir yaşam süresine sahip olduğu ve faaliyetlerini sona erdirmek ya da önemli ölçüde daraltmak niyetinde veya zorunluluğunda bulunmadığı varsayılır. **Bu kavramın pratik sonuçları şunlardır:** • Varlıklar tasfiye değeriyle değil, maliyet bedeli veya net gerçekleşebilir değerle raporlanır. • Uzun vadeli yükümlülükler varlığını korur; işletme sahiplerinin ölümü ya da ayrılması bu yükümlülükleri etkilemez. • Amortisman, dönemsellik ve tahakkuk gibi diğer muhasebe kavramları bu ilke üzerine inşa edilmiştir. • Yasal düzenlemeler (TTK, VUK) işletmeleri tüzel kişilik olarak bağımsız varlıklar şeklinde tanımlar.

İşletmenin yaşam süresinin, işletme sahip ya da ortaklarının yaşam süreleriyle ilişkilendirilmemesi muhasebenin 12 temel kavramlarından süreklilik kavramı ile açıklanır. Ancak ChatGPT soruyu yanlış cevaplamış ve kavramın kişilik kavramı olduğunu belirtmiştir. Kendisinden o kadar emin olarak kişilik kavramını açıklamış ki öğrencilerin bu soruyu süreklilik kavramı ile karıştırdıklarını bile belirterek not yazmıştır. Claude ise soruyu doğru cevaplayarak süreklilik kavramını açıklamıştır. Hatta süreklilik kavramının sonuçlarını bile belirtmiştir.

Tablo 7: Maliyet Muhasebesi Sorusu 1

Soru 7: A üretim işletmesinin yıllık 100.000 birim satış hacmindeki satış ve maliyet bilgileri aşağıdaki gibidir:
Birim Satış Fiyatı: 20 TL Birim Değişken Maliyet: 10 TL Toplam Sabit Maliyetler: 500.000 TL
Bu bilgilere göre toplam sabit maliyetlerin %10 artması durumunda kârda % kaç azalış meydana gelir?

ChatGPT 3.5	Claude 4.6
Elbette. Bu soru **maliyet muhasebesi** ve **maliyet-hacim-kâr (CVP) analizi** kapsamında değerlendirilir. **Verilen Bilgiler** ● Satış miktarı = 100.000 birim ● Birim satış fiyatı = 20 TL ● Birim değişken maliyet = 10 TL Toplam sabit maliyet = 500.000 TL **1.Mevcut Durumdaki Kârı Hesaplayalım** **Toplam Satış Geliri** 100.000 x 20 = 2.000.000 TL **Toplam Değişken Maliyet** 100.000 x 10 = 1.000.000 TL **Katkı Payı** 2.000.000 - 1.000.000 = 1.000.000 TL **Kâr** 1.000.000 - 500.000 = 500.000 TL **Mevcut kâr = 500.000 TL** **2. Sabit Maliyetlerin %10 Artması Durumu** **Yeni Sabit Maliyet** 500.000 x 1,10 = 550.000 TL **Yeni Kâr** 1.000.000 - 550.000 = 450.000 TL **3. Kârdaki Değişim** 500.000 - 450.000 = 50.000 TL Kâr **50.000 TL azalır.** Yüzdesel değişim: 50.000 / 500.000 x 100 = 10% **Sonuç** Sabit maliyetlerin %10 artması halinde işletmenin kârı **500.000 TL'den 450.000 TL'ye düşer.** **Kârda 50.000 TL azalış meydana gelir.** Bu azalış, mevcut kârın **%10'una** karşılık gelmektedir.	Satış Hacmi 100.000 birim Birim Satış Fiyatı 20 TL Birim Değişken Maliyet 10 TL Toplam Sabit Maliyet 500.000 TL **Mevcut Durum Analizi** Birim Katkı Payı = Birim Satış Fiyatı − Birim Değişken Maliyet = 20 − 10 = 10 TL Toplam Katkı Payı = 10 TL × 100.000 birim = 1.000.000 TL Mevcut Kâr = Toplam Katkı Payı − Toplam Sabit Maliyet = 1.000.000 − 500.000 = 500.000 TL **Sabit Maliyet %10 Artarsa** Yeni Sabit Maliyet = 500.000 × 1,10 = 550.000 TL Artış Miktarı = 550.000 − 500.000 = 50.000 TL Yeni Kâr = 1.000.000 − 550.000 = 450.000 TL Kârdaki Değişim = 450.000 − 500.000 = −50.000 TL (AZALMA) **Sabit maliyetlerin %10 artması kârı 50.000 TL azaltır → Yeni kâr: 450.000 TL**

Soruda kârdaki artış % olarak istenmektedir. ChatGPT soruyu doğru bir şekilde çözmüş ve gerekli bilgileri aktarmıştır. Claude ise soruyu doğru çözmüş ancak sonucu % olarak vermemiştir. Miktarı bulmuş ancak %'lik değeri bulmamıştır. Bu durumda sonuç eksik kalmıştır.

Tablo 8: Maliyet Muhasebesi Sorusu 2

Soru 8: Brüt satışları 54.000 TL, satış iskontoları 1.600 TL, üretim kapasitesi 200 birim olan bir işletme dönemde 120 birim üretim yapmış, değişken maliyet yöntemine göre üretim maliyeti 47.000 TL, tam maliyet sistemine göre üretim maliyeti 53.000 TL olarak hesaplanmıştır. Bu bilgilere göre işletme normal maliyet yöntemi uyguladığı varsayılırsa brüt satış kârı kaç TL'dir?

ChatGPT 3.5	Claude 4.6
Elbette. Bu soru **maliyet muhasebesinde maliyetleme yöntemleri (değişken, normal ve tam maliyet)** konusuyla ilgilidir. **Verilen Bilgiler** ● Brüt satışlar = 54.000 TL ● Satış iskontoları = 1.600 TL ● Kapasite = 200 birim ● Fiili üretim = 120 birim ● Değişken maliyet yöntemine göre üretim maliyeti = 47.000 TL ● Tam maliyet yöntemine göre üretim maliyeti = 53.000 TL **1. Sabit Genel Üretim Giderini Bulalım** Tam maliyet ile değişken maliyet arasındaki fark sabit genel üretim gideridir. 53.000 - 47.000 = 6.000 TL Toplam Sabit GÜG = **6.000 TL** **2. Normal Maliyet Yöntemine Göre Sabit GÜG Yüklemesi** Normal maliyet yönteminde sabit genel üretim giderleri **normal kapasiteye göre** yüklenir. Yükleme oranı: 6.000 / 200 = 30 TL/birim 120 birim üretime yüklenecek sabit gider: 120 x 30 = 3.600 TL **3.Normal Maliyet Üretim Maliyetini Hesaplayalım** Değişken maliyet + yüklenen sabit gider: 47.000 + 3.600 = 50.600 TL **Normal maliyet yöntemi üretim maliyeti = 50.600 TL** **4. Net Satışları Hesaplayalım** 54.000 - 1.600 = 52.400 TL **Net satışlar = 52.400 TL** **5. Brüt Satış Kârını Hesaplayalım** Brüt Satış Kârı = Net Satışlar - Satılan Mamul Maliyeti Soruda stok değişimine ilişkin bilgi verilmediğinden üretilen mamullerin satıldığı varsayılır. 52.400 - 50.600 = 1.800 TL **Sonuç** **Normal maliyet yöntemine göre brüt satış kârı 1.800 TL'dir.**	Normal Maliyet Yöntemi — Brüt Satış Kârı Brüt Satışlar 54.000 TL Satış İskontoları 1.600 TL Üretim Kapasitesi 200 birim Dönem Üretimi 120 birim Değişken Maliyet Yöntemine Göre Üretim Maliyeti 47.000 TL Tam Maliyet Sistemine Göre Üretim Maliyeti 53.000 TL **Normal Maliyet Yöntemi Hesaplama Mantığı** Normal maliyet yöntemi; değişken maliyetlerin tamamını, sabit maliyetlerin ise yalnızca normal kapasiteye karşılık gelen kısmını ürün maliyetine dahil eder. Toplam Sabit GÜG = Tam Maliyet − Değişken Maliyet = 53.000 − 47.000 = 6.000 TL (120 birim için) Normal Kapasite Oranı = 120 / 200 = 0,60 (Fiili / Normal Kapasite) Normal kapasite üzerinden yüklenmesi gereken sabit GÜG: 6.000 TL / 0,60 = 10.000 TL (tam kapasiteye göre toplam sabit GÜG) Normal Maliyet Yöntemi → 120 birim için yüklenecek sabit GÜG: **= 10.000 × (120/200) = 6.000 TL (normal kapasite oranıyla aynı üretimde)** Normal Maliyet = Değişken Maliyet + Yüklenen Sabit GÜG = 47.000 + 6.000 = 53.000 TL Net Satışlar = 54.000 − 1.600 = 52.400 TL Brüt Satış Kârı = Net Satışlar − Normal Maliyet = 52.400 − 53.000 = −600 TL → ZARAR **Brüt Satış Zararı: 600 TL (Normal Maliyet Yöntemi)**

Soruda normal maliyet yöntemine göre brüt satış kârı sorulmuştur. ChatGPT gayet ayrıntılı bir şekilde doğru cevabı bulup anlatmaktadır. Ancak Claude brüt satış kârı sorulmasına rağmen soruyu tamamen yanlış çözerek brüt satış zararı bulmuştur. Baştan sona yanlış bir yol izlemiştir.

Tablo 9: Maliyet Muhasebesi Sorusu 3

Soru 9: Perde üretimiyle uğraşmakta olan işletmede yıl içinde 3.000 TL'lik kumaş kullanılmıştır. 7/A seçeneğine göre yapılacak yevmiye kaydı nasıl olur?	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Bu soru **Tekdüzen Hesap Planı (7/A seçeneği)** kapsamında **direkt ilk madde ve malzeme giderlerinin üretime verilmesi** ile ilgilidir. **Olay** Perde üretimi yapan işletmede üretimde kullanılmak üzere **3.000 TL'lik kumaş** tüketilmiştir. Kumaş, perde üretiminde doğrudan mamulün bünyesine girdiği için **Direkt İlk Madde ve Malzeme Gideri** olarak değerlendirilir. 7/A seçeneğinde bu gider önce fonksiyon esasına göre **710 Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri Hesabı**na kaydedilir. **Yevmiye Kaydı** 710 Direkt İlk Madde ve Malzeme Gid. 3.000 150 İLK MADDE VE MALZEME 3.000 **Açıklama** Üretimde kullanılan 3.000 TL tutarındaki kumaşın üretime verilmesi. **Sonuç** **7/A seçeneğine göre doğru yevmiye kaydı:** 710 Direkt İlk Madde ve Malzeme Gid. 3.000 150 İlk Madde ve Malzeme 3.000 Bu kayıtla depodaki kumaş stoku azalırken, üretime yüklenen direkt ilk madde ve malzeme gideri artmış olur.	Perde üretim işletmesinde 3.000 TL'lik kumaş (direkt ilk madde ve malzeme) üretime sevk edilmiştir. **7/A Seçeneğinde İlk Madde Kullanım Kaydı** 710 Direkt İlk Mad. ve Malz. Gid. 3.000 TL 150 İlk Madde ve Malzemeler 3.000 TL Açıklama: 7/A seçeneğinde maliyetler fonksiyonel hesap grubunda (7'li hesaplar) izlenir. Üretimde kullanılan kumaş doğrudan üretim maliyetine dahil edileceğinden 710 Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri hesabı borçlandırılır; stok azalışını göstermek için 150 İlk Madde ve Malzemeler hesabı alacaklandırılır.

Hem ChatGPT hem de Claude kendilerine sorulan soruyu ayrıntılı bir şekilde doğru çözerek aktarmıştır.

Tablo 10: Maliyet Muhasebesi Sorusu 4

Soru 10: Üretim kapasitesi 12.000 birim olan bir işletme dönemde 4.800 birim üretim yapmış ve çeşitli maliyet sistemlerine göre maliyetler aşağıdaki gibi hesaplanmıştır: Tam maliyet sistemine göre: 60.000 TL Değişken maliyet sistemine göre: 52.000 TL Normal maliyet sistemine göre: 55.200 TL Asal maliyet sistemine göre: 43.000 TL Bu bilgilere göre işletmede sabit genel üretim maliyeti kaç TL'dir?	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Bu soru **maliyet muhasebesinde maliyetleme yöntemleri arasındaki farklardan yararlanılarak sabit genel üretim giderinin (Sabit GÜG)** bulunmasına yöneliktir. **Verilen Bilgiler** ● Kapasite = 12.000 birim ● Fiili üretim = 4.800 birim Maliyetler: ● Tam maliyet = 60.000 TL ● Değişken maliyet = 52.000 TL ● Normal maliyet = 55.200 TL ● Asal maliyet = 43.000 TL **Yöntem 1: Tam Maliyet – Değişken Maliyet Farkı** Tam maliyet yönteminde sabit genel üretim giderlerinin tamamı mamule yüklenir. Değişken maliyet yönteminde ise sabit genel üretim giderleri dönem gideri kabul edilir. Bu nedenle: **Sabit Genel Üretim Gideri** 60.000 - 52.000 = 8.000 TL **Kontrol: Normal Maliyet Verisi ile** Normal maliyet yönteminde sabit genel üretim giderlerinin yalnızca kapasite kullanım oranına düşen kısmı yüklenir. Kapasite kullanım oranı: 4.800 / 12.000=0,40 Yüklenen sabit GÜG: 8.000 x 0,40 = 3.200 TL Normal maliyet: 52.000 + 3.200 = 55.200 TL Soruda verilen normal maliyet tutarıyla aynıdır. Hesaplama doğrulanmıştır. **Sonuç** **İşletmenin toplam sabit genel üretim maliyeti (Sabit GÜG) 8.000 TL'dir.**	Sabit Genel Üretim Maliyeti Hesabı Üretim Kapasitesi 12.000 birim Dönem Üretimi 4.800 birim Tam Maliyet Sistemi 60.000 TL Değişken Maliyet Sistemi 52.000 TL Normal Maliyet Sistemi 55.200 TL Asal Maliyet Sistemi 43.000 TL **Sabit GÜG Hesaplama** Tam Maliyet − Değişken Maliyet = Toplam Sabit GÜG (4.800 birim için fiili) **= 60.000 − 52.000 = 8.000 TL** Normal Maliyet Sistemi = Değişken Maliyet + Yüklenen Sabit GÜG 55.200 = 52.000 + Yüklenen Sabit GÜG Yüklenen Sabit GÜG = 3.200 TL Kapasite Kullanım Oranı = 4.800 / 12.000 = 0,40 Toplam (Normal Kapasiteye Göre) Sabit GÜG: **= 3.200 / 0,40 = 8.000 TL** Sabit GÜG (Fiili) = Tam Maliyet − Değişken Maliyet = 8.000 TL Atıl Kapasite Sapması = 8.000 − 3.200 = 4.800 TL (yüklenemeyen sabit GÜG) **Sabit Genel Üretim Maliyeti (Fiili): 8.000 TL | Yüklenen: 3.200 TL**

Sabit genel üretim maliyetini hem ChatGPT hem de Claude doğru bir şekilde çözmüştür. ChatGPT sabit genel üretim giderini bulduktan sonra tekrar kontrol hesaplamaları da yaparak bulduğu hesaplamayı doğrulamıştır. Claude da sabit genel üretim giderini doğru çözüm yoluyla içeriklerini geniş bir şekilde vererek anlatmıştır. Hatta extradan yüklenen değeri de hesaplamıştır.

Tablo 11: Maliyet Muhasebesi Sorusu 5

Soru 11: Direkt ilk madde ve malzeme giderleri: 180.000 TL Direkt işçilik giderleri: 60.000 TL Genel üretim giderleri: 70.000 TL Dönem başı yarı mamul giderleri: 5.000 TL Dönem başı mamul giderleri: 15.000 TL Dönem sonu yarı mamul giderleri: 25.000 TL Dönem sonu mamul giderleri: 10.000 TL İşletmenin Satılan Mamul Maliyeti kaç TL'dir?	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Elbette bu soru **maliyet muhasebesinde "Satılan Mamul Maliyeti (SMM)"** hesaplamasına klasik bir örnektir. **1. Dönem Üretim Maliyeti (Konversiyon + DM)** **Direkt İlk Madde ve Malzeme** 180.000 TL **Direkt İşçilik** 60.000 TL **Genel Üretim Giderleri** 70.000 TL Dönem Üretim Maliyeti = 180.000 + 60.000 + 70.000 = 310.000 TL **2. Tamamlanan Üretimi Bulalım (Yarı Mamuller Etkisi)** Tamamlanan Üretim = Dönem Üretim + Dönem Başı Yarı Mamul - Dönem Sonu Yarı Mamul = 310.000 + 5.000 - 25.000 = 290.000 TL **3. Satışa Hazır Mamul (Dönem Başı Mamul Etkisi)** Satılabilir Mamul = 290.000 + 15.000 - 10.000 = 295.000 TL **4. Satılan Mamul Maliyeti (SMM)** SMM = Satılabilir Mamul - Dönem Sonu Mamul = 295.000 - 10.000 = 285.000 TL **Sonuç** **Satılan Mamul Maliyeti = 285.000 TL**	Satılan Mamul Maliyeti Hesabı Direkt İlk Madde ve Malzeme Giderleri 180.000 TL Direkt İşçilik Giderleri 60.000 TL Genel Üretim Giderleri 70.000 TL Dönem Başı Yarı Mamul 5.000 TL Dönem Başı Mamul 15.000 TL Dönem Sonu Yarı Mamul 25.000 TL Dönem Sonu Mamul 10.000 TL Dönem Üretim Maliyeti = DİMMG + DİG + GÜG = 180.000 + 60.000 + 70.000 = 310.000 TL Mamul Maliyeti = Dönem Başı YM + Dönem Üretim Maliyeti − Dönem Sonu YM = 5.000 + 310.000 − 25.000 = 290.000 TL Satılan Mamul Maliyeti = Dönem Başı Mamul + Mamul Maliyeti − Dönem Sonu Mamul = 15.000 + 290.000 − 10.000 = 295.000 TL **Satılan Mamul Maliyeti: 295.000 TL**

Sorunun çözümünü aşama aşama incelediğimizde hem ChatGPT hem de Claude dönem üretim maliyetini doğru bulmuştur. Sonrasında hem ChatGPT hem de Claude buldukları dönem üretim maliyetine dönem başı yarı mamul ve dönem başı mamul miktarlarını ekleyip dönem sonu yarı mamul ve dönem sonu mamul miktarlarını çıkartarak 295.000 TL sonucuna ulaşmıştır. Zaten soruda istenen satılan mamul maliyeti de bulunan bu tutardır. Ancak ChatGPT sonucu doğru bulmuşken dönem sonu mamul tutarını tekrardan çıkartarak işlemi yanlış sonuçla bitirmiştir.

Tablo 12: Stratejik Yönetim Muhasebesi Sorusu 1

Soru 12: Stratejik yönetim muhasebesi nedir. Kısaca tanımlayabilir misin?	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Stratejik yönetim muhasebesi, işletmenin sadece iç faaliyetlerini raporlayan geleneksel muhasebeden farklı olarak, **işletmenin rekabet ortamındaki konumunu güçlendirmeye yönelik dış çevre verilerini de içeren, strateji odaklı bir muhasebe yaklaşımıdır.** Daha akademik bir ifadeyle: Stratejik yönetim muhasebesi, işletmenin uzun vadeli rekabet avantajı elde etmesini sağlamak amacıyla hem finansal hem de finansal olmayan bilgileri toplayan, analiz eden ve bu bilgileri stratejik karar alma sürecine entegre eden muhasebe disiplinidir. **Klasik Muhasebeden Farkı** Geleneksel maliyet ve yönetim muhasebesi: ● İç odaklıdır ● Geçmişe dönüktür ● Maliyet kontrolüne odaklanır Stratejik yönetim muhasebesi ise: ● Dış çevreyi (rakipler, pazar, müşteri) analiz eder ● Geleceğe yöneliktir ● Rekabet avantajı yaratmayı hedefler **Amaçları** ● Rakiplerin maliyet ve fiyat yapısını analiz etmek ● Müşteri değerini ölçmek ● Pazar payını artıracak stratejiler geliştirmek ● Uzun vadeli kârlılığı artırmak ● Stratejik maliyet yönetimi sağlamak **Kullanılan Araçlar** ● Rakip analizi (benchmarking) ● Değer zinciri analizi ● Stratejik maliyet analizi ● Hedef maliyetleme (target costing) ● Faaliyet tabanlı maliyetleme (ABC) **Kısa Özet** Stratejik yönetim muhasebesi = **"Muhasebe bilgisini sadece kayıt ve raporlama için değil, rekabet avantajı yaratmak için kullanan modern muhasebe yaklaşımıdır."**	Stratejik Yönetim Muhasebesi (SYM); işletmenin uzun vadeli stratejik hedeflerine ulaşmasını desteklemek amacıyla iç ve dış kaynaklı hem finansal hem de finansal olmayan bilgileri üreten, yorumlayan ve yönetime sunan bir yönetim bilgi sistemidir. **SYM'nin Temel Özellikleri:** • Geleneksel muhasebeden farklı olarak dış çevreyi (rakipler, pazar, müşteriler) de kapsar. • Kısa vadeli operasyonel raporlama yerine uzun vadeli stratejik karar desteği sağlar. • Değer zinciri analizi, rakip analizi ve müşteri kârlılık analizi gibi araçları bünyesinde barındırır. • Simmonds (1981) tarafından akademik literatüre kazandırılmış; ilerleyen yıllarda CIMA ve IFAC tarafından kurumsallaştırılmıştır.

Stratejik yönetim muhasebesini kısaca tanımlayınız dediğimiz soruda ChatGPT stratejik yönetim muhasebesinin tanımını doğru bir şekilde yaptıktan sonra ayrıntıya inerek stratejik yönetim

muhasebesinin klasik muhasebeden farklarını, amaçlarını ve kullanılan araçları da anlatmıştır. Claude ise stratejik yönetim muhasebesinin tanımını verdikten sonra kısaca stratejik yönetim muhasebesinin temel özelliklerini de aktarmaktadır. Kısacası her ikisi de doğru cevapları vermiştir. Fakat ChatGPT daha fazla ayrıntı vermiştir.

Tablo 13: Stratejik Yönetim Muhasebesi Sorusu 2

Soru 13: Yönetim muhasebesi ile stratejik yönetim muhasebesinin karşılaştırılmasını yapabilir misin?

ChatGPT 3.5

Bu karşılaştırma, muhasebenin evrimini anlamak açısından oldukça önemlidir.

1. Temel Yaklaşım Farkı

Yönetim Muhasebesi

Yönetim muhasebesi, işletme içi yöneticilere **planlama, kontrol ve karar alma** süreçlerinde yardımcı olmak için finansal bilgileri üreten sistemdir.

- İç odaklıdır
- Operasyonel kararları destekler
- Maliyet kontrolü ve bütçelemeye ağırlık verir

Stratejik Yönetim Muhasebesi

Stratejik yönetim muhasebesi ise işletmenin **rekabet avantajı elde etmesine** odaklanır.

- Hem iç hem dış çevreyi dikkate alır
- Uzun vadeli stratejik kararları destekler

Rakip, müşteri ve piyasa analizini içerir

2. Karşılaştırma Tablosu

Özellik	**Yönetim Muhasebesi**	**Stratejik Yönetim Muhasebesi**
Odak	İç işletme süreçleri	Rekabet ve dış çevre
Zaman boyutu	Kısa–orta vadeli	Uzun vadeli
Amaç	Maliyet kontrolü ve verimlilik	Rekabet avantajı sağlama
Veri türü	Ağırlıklı finansal veriler	Finansal + finansal olmayan veriler
Perspektif	İşletme içi	Sektör ve rakipler
Karar türü	Operasyonel ve taktik	Stratejik

3. Kullanım Alanları

Yönetim Muhasebesi:

- Bütçeleme
- Standart maliyet sistemi
- Sapma analizleri
- Kısa vadeli maliyet kontrolü

Stratejik Yönetim Muhasebesi:

- Rakip maliyet analizi
- Hedef maliyetleme (target costing)
- Değer zinciri analizi
- Stratejik fiyatlandırma kararları

4. Özet

- **Yönetim muhasebesi:** "İşletmeyi içeriden yönetir."
- **Stratejik yönetim muhasebesi:** "İşletmeyi pazarda rekabet ettirir."

Sonuç

Stratejik yönetim muhasebesi, yönetim muhasebesinin gelişmiş ve genişletilmiş hali olarak kabul edilir; temel fark, **rekabet ve dış çevre boyutunun sisteme dahil edilmesidir.**

Claude 4.6

Kriter	Yönetim Muhasebesi	Stratejik Yönetim Muhasebesi
Zaman Boyutu	Kısa ve orta vadeli	Uzun vadeli, stratejik
Odak Noktası	İç süreçler, maliyet kontrolü	İç + dış çevre bütünleşik
Bilgi Kaynağı	Yalnızca iç veriler	İç veriler + rakip, pazar, müşteri
Ölçüm Araçları	Finansal göstergeler	Finansal + finansal olmayan
Rakip Analizi	Genellikle dışarıda bırakılır	Temel bir bileşendir
Karar Destek	Operasyonel kararlar	Stratejik kararlar
Kullanıcı	Orta kademe yöneticiler	Üst yönetim, yönetim kurulu
Anlayış Temeli	Maliyet-hacim-kâr ilişkisi	Rekabetçi avantaj, değer yaratma

Hem ChatGPT hem de Claude yönetim muhasebesi ile stratejik yönetim muhasebesinin farklarını tablolaştırarak anlatmıştır. ChatGPT, Claude'a göre daha fazla ayrıntı vermiştir. Claude biraz daha kısıtlı kalmaktadır.

Tablo 14: Stratejik Yönetim Muhasebesi Sorusu 3

Soru 14: Stratejik yönetim muhasebesi araçları kaç tanedir. Bunların isimleri nedir söyler misin?	
ChatGPT 3.5	**Claude 4.6**
Stratejik yönetim muhasebesi araçları, işletmenin **rekabet avantajı oluşturmasına ve sürdürmesine** yardımcı olan analiz ve maliyetleme tekniklerinden oluşur. Aşağıda bu araçları sistematik bir şekilde sıralayalım: **1. Stratejik Maliyet Analizi (Strategic Cost Analysis)** İşletmenin maliyet yapısını rakiplerle karşılaştırarak **rekabet gücünü analiz eder**. ● Maliyet liderliği stratejisini destekler ● Sabit ve değişken maliyet yapısı incelenir **2. Değer Zinciri Analizi (Value Chain Analysis)** Değer Zinciri Analizi, işletmenin faaliyetlerini **birincil ve destek faaliyetler** olarak ayırır ve her aşamadaki değer yaratımı analiz edilir. ● Maliyet avantajı sağlanan noktalar belirlenir ● Verimsiz süreçler tespit edilir **3. Hedef Maliyetleme (Target Costing)** Hedef Maliyetleme, piyasa fiyatı ve hedef kâr üzerinden **izin verilen maliyeti belirleyen** sistemdir. ● "Önce fiyat, sonra maliyet" yaklaşımı ● Tasarım aşamasında maliyet kontrolü **4. Faaliyet Tabanlı Maliyetleme (ABC)** Faaliyet Tabanlı Maliyetleme, maliyetleri ürünlere değil, **faaliyetlere dayalı olarak dağıtan sistemdir**. ● Maliyetlerin gerçek nedenlerini ortaya çıkarır ● Daha doğru ürün maliyeti sağlar **5. Rakip Analizi (Benchmarking)** Benchmarking, işletmenin performansını sektör liderleriyle karşılaştırır. ● En iyi uygulamaların öğrenilmesi ● Performans boşluklarının tespiti **6. Stratejik Bütçeleme** Stratejik Bütçeleme, uzun vadeli stratejik hedeflere uygun bütçeleme sistemidir. ● Kaynak tahsisi stratejiye göre yapılır ● Esnek ve geleceğe yöneliktir **7. Yaşam Seyri Maliyetleme (Life Cycle Costing)** Yaşam Seyri Maliyetleme, bir ürünün **tasarımından imhasına kadar tüm maliyetlerini** analiz eder. ● Ürün yaşamı boyunca toplam maliyet hesaplanır ● Stratejik ürün kararları desteklenir **8. Müşteri Karlılık Analizi** Müşteri Karlılık Analizi, müşteri bazında gelir ve maliyet analizleri yaparak **hangi müşterinin daha kârlı olduğunu belirler**. **Özet** Stratejik yönetim muhasebesi araçları genel olarak: ● Maliyet analizi ● Rekabet analizi ● Değer yaratma analizi ● Uzun vadeli planlama üzerine kuruludur. **Sonuç** Stratejik yönetim muhasebesi araçları, işletmenin sadece "ne kadar kazandığını" değil, **"nerede ve nasıl rekabet avantajı sağladığını"** ölçmeye yarar.	**1. Maliyet Temelli Araçlar** • Hedef Maliyetleme (Target Costing): Pazar fiyatından başlayarak izin verilebilir maliyeti belirler. • Faaliyet Tabanlı Maliyetleme (ABC): Maliyetleri aktivitelere, aktiviteleri maliyet etkenlerine dağıtır. • Kaizen Maliyetleme: Üretim sürecinde sürekli maliyet iyileştirmesini hedefler. • Yaşam Döngüsü Maliyetlemesi: Ürünün tüm yaşam döngüsündeki maliyetleri analiz eder. **2. Stratejik Analiz Araçları** • Değer Zinciri Analizi (Porter): İşletmenin değer yaratan faaliyetlerini sistematik inceler. • Rakip Maliyet Analizi: Rakiplerin maliyet yapısını tahmin eder ve karşılaştırma yapar. • Müşteri Kârlılık Analizi: Hangi müşteri segmentlerinin kârlı olduğunu ortaya koyar. • Stratejik Maliyet Yönetimi: Maliyet kararlarını rekabetçi konumla ilişkilendirir. **3. Performans Ölçüm Araçları** • Balanced Scorecard (BSC): Finansal, müşteri, süreç ve öğrenme boyutlarıyla bütünleşik ölçüm. • Ekonomik Katma Değer (EVA): Gerçek ekonomik kârlılığı ölçen artık gelir yaklaşımı. • Piyasa Katma Değer (MVA): İşletmenin piyasa değeri ile yatırılan sermaye farkı. • Anahtar Performans Göstergeleri (KPI): Stratejik hedeflerle hizalanmış kritik ölçütler. **4. Entegre Planlama Araçları** • Kıyaslama (Benchmarking): Sektör liderleriyle performans karşılaştırması. • Toplam Kalite Maliyetleri: Önleme, değerlendirme ve başarısızlık maliyetlerinin analizi. • Tedarik Zinciri Maliyet Yönetimi: Tedarikçiden müşteriye uzanan zincirde maliyet optimizasyonu.

Stratejik yönetim muhasebesi araçları; maliyetleme (özellik maliyetleme, yaşam seyri maliyetleme, kalite maliyetleme, hedef maliyetleme, değer zinciri maliyetleme), planlama, kontrol ve performans ölçümü (benchmarking, bütünleşik performans ölçümü), karar verme (stratejik maliyet yönetimi, stratejik fiyatlama, marka değerleme), rakip merkezli muhasebe (rakiplerin maliyet değerlendirilmesi, rakiplerin durumunu izleme, rakiplerin performans değerlendirilmesi), müşteri muhasebesi (müşteri kârlılık analizi, müşteri yaşam boyu kârlılık analizi, müşterileri varlık olarak değerleme) (Arunruangsirilert and Chonglerttham, 2017:88; Juras, 2014:80; Cinquini ve Tenucci, 2010:234-235; Cadez ve Guilding, 2008:839). Soruda stratejik yönetim muhasebesi araçlarının sadece kaç tane oldukları ve bunların isimleri istenmektedir. Ancak ChatGPT sadece 8 tane stratejik yönetim muhasebesi araçlarını saymaktadır. Birçoğuna yer vermemiştir. Soruda sadece isimleri istenilmekte iken ChatGPT ayrıntıya inerek açıklamalar yapmıştır. Ancak verdiği stratejik yönetim muhasebesi araçları eksiktir. Claude ise stratejik yönetim muhasebesi araçlarını 4 gruba ayırmıştır. Birinci, ikinci ve üçüncü grupları da kendi içinde 4'e ayırarak 12 tane; dördüncü grubu da üçe ayırarak 3 tane toplamda 15 tane stratejik yönetim muhasebesi araçlarını vermiştir. Soruda sadece isimleri istenmekte iken yine Claude da

ChatGPT'ye kıyasla daha kısa olsa da tanımlara da yer vermiştir. ChatGPT 8 tane stratejik yönetim muhasebesi olduğunu ifade ederken Claude 15 tane stratejik yönetim muhasebesi araçlarını anlatmıştır. Kısacası Claude verilen soruya daha doğru ve ayrıntılı cevap vermiştir.

Tablo 15: Stratejik Yönetim Muhasebesi Sorusu 4

Soru 15: Stratejik yönetim muhasebesi araçlarında finansal ve finansal olmayan performans ölçüm modelleri arasındaki temel farklar nedir söyler misin?

ChatGPT 3.5

Elbette bu konu, **yönetim muhasebesi ve stratejik yönetim muhasebesinin kesişim noktasında** yer alan temel bir performans ölçüm problemidir.
1. Temel Ayrım
Finansal performans ölçüm modelleri
Bu modeller, işletmenin başarısını **parasal (TL, $, €)** göstergelerle ölçer.
Örnekler: Net kâr, Brüt kâr, Yatırımın getirisi (ROI),

Ekonomik katma değer (EVA), Nakit akışı
Finansal olmayan performans ölçüm modelleri
Bu modeller ise işletmenin başarısını **sayısal ama parasal olmayan göstergelerle** ölçer.
Örnekler: Müşteri memnuniyeti, Pazar payı, Teslimat süresi, Kalite oranı, Çalışan memnuniyeti, Üretim hata oranı
2. Temel Farklar
1. Ölçüm Birimi

Finansal: Para birimi (TL vb.)

Finansal olmayan: Zaman, oran, kalite, skor
2. Zaman Odaklılık

Finansal: Geçmişe dönük (historical)

Finansal olmayan: Hem geçmiş hem geleceğe yönelik (predictive)
3. Stratejik Uyum

Finansal: Kısa vadeli kârlılık odaklı

Finansal olmayan: Uzun vadeli rekabet gücü odaklı
4. Karar Alma Etkisi

Finansal: Sonuçları gösterir (outcome-based)

Finansal olmayan: Süreci yönetir (process-based)
5. Gecikme Etkisi

Finansal: "Sonuç göstergesi" olduğu için gecikmeli bilgi verir

Finansal olmayan: Erken uyarı sistemi gibi çalışır
3. Örnek Karşılaştırma

Alan	Finansal Ölçüm	Finansal Olmayan Ölçüm
Satış	Satış geliri	Müşteri sayısı
Üretim	Üretim maliyeti	Hata oranı
Müşteri	Kâr katkısı	Memnuniyet skoru
Verimlilik	Birim maliyet	İşlem süresi

4. Stratejik Yönetim Açısından Önemi
Modern işletmelerde sadece finansal göstergeler yeterli değildir çünkü: Finansal sonuçlar **gecikmeli ortaya çıkar.** Rekabet avantajı çoğu zaman **finansal olmayan faktörlerden** doğar.
Bu nedenle günümüzde:
Balanced Scorecard (Dengeli Başarı Kartı) yaklaşımı her iki tür ölçümü birlikte kullanır.
Sonuç

Finansal ölçümler: "İşletme ne kazandı?" sorusunu cevaplar.

Finansal olmayan ölçümler: "İşletme bunu nasıl ve ne kadar verimli yaptı?" sorusunu cevaplar.
Etkin performans yönetimi için iki sistem **birlikte ve dengeli** kullanılmalıdır.

Claude 4.6

Geleneksel yönetim anlayışında performans yalnızca finansal göstergelerle ölçülmüştür. Ancak 1990'lardan itibaren finansal olmayan boyutlar da eşit önem kazanmıştır.

Temel Farklar

Kriter	Finansal Modeller	Finansal Olmayan Modeller
Ölçüm Birimi	Para birimi (TL, USD vb.)	Adet, oran, puan, endeks
Zaman Yönelimi	Geçmişe dönük (lagging)	Geleceğe dönük (leading)
Kapsam	Yalnızca sayısal finansal veri	Müşteri, süreç, inovasyon
Kullanım Alanı	Kısa dönem kârlılık izleme	Uzun vadeli strateji takibi
Örnekler	ROI, ROE, EVA, Kâr Marjı	Müşteri Memnuniyeti, NPS, OEE
Esneklik	Standarttır, karşılaştırılabilir	Duruma göre özelleştirilebilir
Sınırlılıkları	Stratejik değer yaratmayı ölçmez	Sayısallaştırma güçlüğü

Balanced Scorecard — Bütünleşik Yaklaşım
Kaplan ve Norton'ın (1992) geliştirdiği Balanced Scorecard (BSC), finansal ve finansal olmayan boyutları tek çatı altında birleştiren en yaygın modeldir:

BSC Boyutu	Örnek Göstergeler
Finansal	Kâr marjı, ROI, nakit akışı, EVA
Müşteri	Müşteri memnuniyeti, pazar payı, elde tutma oranı
İç Süreçler	Döngü süresi, hata oranı, verimlilik
Öğrenme ve Gelişme	Çalışan eğitim saati, inovasyon oranı, devir hızı

Sonuç olarak: Finansal modeller kesinlik ve karşılaştırılabilirlik sunarken; finansal olmayan modeller stratejik uyumu ve sürdürülebilir değer yaratımını destekler. Modern stratejik yönetim muhasebesi, her iki yaklaşımın sinerjik kullanımını esas alır.

ChatGPT finansal ve finansal olmayan ölçüm modelleri arasındaki farkları ayrıntılı bir şekilde özellikle daha net anlaşılması için örneklerle anlatmıştır. Claude ise ChatGPT'ye göre biraz daha kısıtlı bir cevap sunmuştur.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada kullanılan ChatGPT ve Claude yapay zekâ uygulamalarına altı tane genel muhasebe sorusu, beş tane maliyet muhasebesi sorusu ve dört tane stratejik yönetim muhasebe sorusu sorularak iki yapay zekâ uygulamasının sonuçları karşılaştırılmıştır. Bilindiği üzere yapay zekâ uygulamaları hayatımızın her aşamasında yer almaktadır. Birçok meslek dijital dönüşüm ile birlikte değişime uğramaktadır. Yapay zekâ uygulamalarından muhasebe mesleği de etkilenmektedir. Bu çalışmada amaç da bu uygulamaların gerçekte ne kadar doğru sonuçlar

verdiğini ve iki uygulamayı karşılaştırarak muhasebe için hangisinin daha uygun olduğunu araştırmaktır.

ChatGPT ve Claude'un genel muhasebe sorularına verdiği cevaplar incelendiğinde; toplam altı adet soruda Claude'un hepsine doğru cevaplar verdiği ancak ChatGPT'nin beş soruya doğru bir soruya ise yanlış cevap verdiği gözlemlenmektedir. Temel basit düzeydeki sorulara nasıl cevap vereceklerini tespit etmek amacıyla ilk üç soruda muhasebenin bilanço denkliği ile ilgili sorular sorulmuştur. İlk sorudan hareketle ChatGPT'nin muhasebe temel eşitlik denklemini daha etkin bir şekilde kullandığı görülmektedir. ChatGPT kendisine sorulan soruya daha ayrıntılı açıklayıcı uzun cevaplar verirken Claude daha kısa yöntemlerle sonuca ulaşmayı tercih etmiştir. İkinci soruda bilançonun pasif kalemi sorulmuştur. ChatGPT ve Claude Aktif = Pasif denkliğinden doğru sonuca ulaşmıştır. ChatGPT sorgulayıcıyı tatmin etmek adına bir de kontrol sağlama çözümü uygulamıştır. Bilançoda sermaye hesaplamasının sorulduğu üçüncü soruda ise hem ChatGPT hem de Claude bilanço denkliğini kullanarak doğru sonuçlara ulaşmıştır. Özellikle birikmiş amortisman tutarının da duran varlıklardan çıkarıldığını belirterek ayrıntılı bir şekilde doğru çözümlere ulaşmıştır. Yevmiye kaydının sorulduğu dördüncü soruda hem ChatGPT hem de Claude soruyu gayet doğru bir şekilde çözerek anlatmıştır. Yevmiye kaydındaki borç-alacak kayıtlarını doğru nizami bir şekilde yapmışlardır. Buradan her iki yapay zekâ uygulamasının da borç-alacak ilişkisinde iyi oldukları söylenebilir. Beşinci soruda yer alan devamlı sermaye konusu maalesef öğrencilerimizin genelde unuttukları bir konudur. Kolay basit bir formülle sonuca ulaşılmasına rağmen genelde öğrencilerimiz bu formülü unutmaktadırlar. Verilen soruda hem ChatGPT hem de Claude doğru sonuca ulaşmıştır. Hatta ChatGPT yine kontrol amaçlı alternatif bir formül ile tekrar sağlama çözümü yapmıştır. Claude ise sağlama formülünü vermiş fakat bu formül ile çözümü yapmamıştır. Bilanço denkliği ve yevmiye kayıtları ile ilgili sorulan beş sayısal soruya verdikleri cevaplar göstermektedir ki her iki yapay zekâ uygulaması da gayet doğru çözümler sunmuştur. Özellikle bilanço denkliği ile ilgili sorularda hem ChatGPT hem de Claude uygulamalarından yararlanılabileceği söylenebilir. Muhasebenin temel konularından birisi olan on iki temel prensipten birisinin sorulduğu altıncı soruya ChatGPT yanlış cevap verirken Claude doğru cevap vermiştir. Dikkat çeken bir konu ChatGPT kendisinden çok emin bir şekilde yanlış verdiği cevabın doğruluğunu kanıtlamaya sorgulayıcıyı ikna etmeye çalışmaktadır. Claude ise doğru cevap verirken sorulan kavram ile ilgili sonuçları da sorgulayıcıya aktarmıştır. Buradan hareketle sözel muhasebe sorusunda ChatGPT başarısız olurken Claude başarılı olmuştur. Böylece Claude'un genel muhasebe ile ilgili altı soruyu da doğru cevapladığı sonucuna ulaşılmıştır.

ChatGPT ve Claude'un maliyet muhasebesi ile ilgili beş adet soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde; ilk soruda artış tutarının % olarak istenmesine rağmen Claude soruyu doğru cevaplamış ancak sonucu % olarak vermemiştir. Bu da eksik çözüm yaptığını göstermektedir. ChatGPT ise gerekli bilgileri vererek ayrıntılı bir şekilde soruyu doğru çözmüştür. Brüt satış kârının sorulduğu maliyet muhasebesinin ikinci sorusunda ChatGPT ayrıntıları da vererek doğru sonuca ulaşırken Claude tamamen yanlış bir çözüm yolu uygulayarak kâr yerine zarar bulmuştur. Genel muhasebe sorularında olduğu gibi maliyet muhasebesinin yevmiye kaydı ile ilgili sorusunda da hem ChatGPT hem de Claude doğru cevaplar vermiştir. Her iki yapay zekâ uygulamasının da 7/A seçeneğine göre yevmiye kaydını doğru yaptıkları gözlemlenmektedir. Sabit genel üretim giderinin sorulduğu soruda ise hem ChatGPT hem de Claude doğru cevaplar vermiştir. Garantici olan ChatGPT yine kontrol hesaplamaları da yapmıştır. Claude ise sorulan soruya doğru cevap vermekle kalmayıp extra cevaplara da yer vermiştir. Maliyet muhasebesinin en yaygın sorularından biri olan satılan mamul maliyetinin sorulduğu soruda ChatGPT'nin yanlış cevap vermesi çok dikkat çekmektedir. Doğru sonucu bulmasına rağmen tekrardan dönem sonu maliyetini çıkartarak yanlış sonuca ulaşmıştır. Claude ise doğru formül ile doğru sonuca

ulaşmıştır. Bütün bu sorular ve cevaplar neticesinde hem ChatGPT hem de Claude konusunda maliyet muhasebesi açısından kesin bir şeyler söylemek pek de mümkün olmamaktadır. Sorulan beş soru açısından değerlendirilirse her iki yapay zekâ uygulamasının da ayrı ayrı birer soruya yanlış cevap verdikleri gözlemlenmektedir. Claude tamamen çözüm yolu yanlış bir şekilde çözmüştür. ChatGPT ise maliyet muhasebesinde sürekli karşımıza çıkabilecek bir soruyu gidişat doğru ama sonuç yanlış bulmuştur.

Her iki yapay zekâ uygulamasının stratejik yönetim muhasebesi sorularına verdikleri cevaplar incelendiğinde; stratejik yönetim muhasebesinin tanımının sorulduğu ilk soruda ChatGPT tanım vermekle kalmayıp klasik muhasebeden farkını, stratejik yönetim muhasebesinin amaçlarını, kullanılan araçları da anlatmıştır. Bazı sorgulayıcılar için extra bilgiler elde etmek olumlu karşılanırken bazıları ise çok uzatılarak gereksiz yere kendilerinin kafalarının karıştırıldığını düşünebilmektedirler. Claude ise direk net cevap vermiştir. Yönetim muhasebesi ile stratejik yönetim muhasebesinin karşılaştırılmasının istenildiği soruda her iki yapay zekâ uygulaması da doğru cevaplar vermiştir. Özetlemek amacıyla cevapları tablolaştırmaları sorgulayıcının rahat anlayabilmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra ChatGPT yine çok fazla ayrıntı vermiştir. Stratejik yönetim muhasebesinin diğer bir sorusunda stratejik yönetim muhasebesi araçlarının kaç tane olduğu ve bunların isimleri sorulmuştur. ChatGPT isimleri vermiş fakat verdiği cevaplar yeterli değildir. Stratejik yönetim muhasebesi araçlarının çok az bir kısmını vermiştir ve hepsini sayamamıştır. Soruda sadece isimleri sorulup açıklamaları istenmemesine rağmen isimlerini verdiği stratejik yönetim muhasebesi araçlarını açıklamıştır. Claude ise stratejik yönetim muhasebesi araçlarını kendi içerisinde gruplandırarak daha fazla stratejik yönetim muhasebesi araçlarını sayabilmiştir. Yine Claude da stratejik yönetim muhasebesi araçlarının açıklamalarına da yer vermiştir. Fakat ChatGPT gibi uzun uzun değil kısa öz açıklamalar vermiştir. Bazı sorgulayıcılar soruların dışında verilen extra cevapları uzun bulup bunları okumaktan sıkılabilirler ve bunları gereksiz bilgi olarak görebilirler. Özetle bakıldığında ChatGPT stratejik yönetim muhasebesi araçlarından sadece sekiz tanesini sayabilirken Claude on beş tanesini saymıştır. Bu da elbetteki Claude'u ön plana çıkarmıştır. Finansal ve finansal olmayan ölçüm modellerinin sorulduğu son soruda ise ChatGPT yine çok fazla ayrıntı vererek anlatırken Claude daha kısa cevaplar vermiştir. Ayrıca Claude tablolaştırmalar yaparak sorgulayıcının anlamasını kolaylaştırmıştır. Sorulan bu dört adet stratejik yönetim muhasebesine verilen cevaplara bakıldığında genel olarak doğru cevapların verildiği ancak ChatGPT'nin çok fazla ayrıntıya girerek istenilenin dışına çıktığı gözlemlenmektedir. Claude'un ise daha net anlaşılır cevaplar verdiği görülmektedir. Bu sebeplerden dolayı stratejik yönetim muhasebesi açısından değerlendirildiğinde sorgulayıcıların Claude'u tercih edebilecekleri düşünülmektedir.

Bu çalışma sırasında bu iki yapay zekâ uygulaması hakkında dikkat çeken bazı durumları şu şekilde özetlemek mümkündür. ChatGPT'nin daha akışkan bir anlatım şekline sahip olduğu ancak istenilen sorulara cevap verirken geniş bilgi yelpazesinde ana konudan uzaklaştığı görülmektedir. Claude'un ise sorulara sistematik bir şekilde net cevaplar verdiği gözlemlenmektedir. Eğer yeni bir konu araştırılıyorsa veya karmaşık bir konu hakkında bilgi edinilmeye çalışılıyorsa Claude tercih edilmelidir. ChatGPT ise çok fazla bilgi yığını sunmaktadır ve en ilginç olan kısım yanlış olan cevaplarını bile kendinden emin bir şekilde sorgulayıcıya sunmakta ve onu ikna etmeye çalışmaktadır. ChatGPT hızlı ve akışkan bir konuşma tarzı sunarken Claude daha yavaş ve düşünceli bir konuşma tarzı sunmaktadır. Claude ile konuşurken bir bilgisayar ile değil de bir insan ile konuştuğunuzu hissedebiliyorsunuz. ChatGPT kalıplaşmış içerikler sunarken Claude riskler alarak yaratıcı içerikler üretmektedir. Kısacası ChatGPT kullanışlılık konusunda öne çıkarken Claude yaratıcılık konusunda öne çıkmaktadır.

Bilindiği üzere birçok yapay zekâ uygulaması bulunmaktadır. Bu çalışmada sadece ChatGPT ve Claude muhasebe alanında karşılaştırılmıştır. Gelecekte yapılabilecek çalışmalarda diğer yapay zekâ uygulamaları da hem muhasebe hem de başka alanlarda karşılaştırılabilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması yoktur.
Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.
Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.
Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışma tek yazarlı olup katkı oranı %100'dür.

KAYNAKÇA

Alpaydın, E. (2013). *Yapay Öğrenme*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Arslan, K. (2020). Eğitimde Yapay Zekâ ve Uygulamaları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi, 11*(1), 71-88.

Arunruangsirilert, T. and Chonglerttham, S. (2017). Effect of corporate governance characteristics on strategic management accounting in Thailand. *Asian Review of Accounting, 25*(1), 85-105. DOI: 10.1108/ARA-11-2015-0107.

Azaltun, M., Aktaş, A., Tekbaş, İ. ve Turgut Genç, S. (2024). ChatGPT'nin Muhasebe Mesleğine ve Muhasebecilere Yönelik Öngörüleri: Fırsatlar ve Riskler. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, *17*(ICAFR Özel Sayısı), 93-110. https://doi.org/10.17218/hititsbd.1393675.

Cadez, S. and Guilding, C. (2008). An Exploratory Investigation of An Integrated Contingency Model of Strategic Management Accounting. *Organizations and Society, 33*(7-8), 836-863.

Cinquini, L. and Tenucci, A. (2010). Strategic Management Accounting and Business Strategy: A Loose Coupling?. *Journal of Accounting & Organizational Change, 6*(2), 228-259. DOI: 10.1108/18325911011048772.

Gacar, A. (2019). Yapay Zekâ ve Yapay Zekânın Muhasebe Mesleğine Olan Etkileri: Türkiye'ye Yönelik Fırsat ve Tehditler. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, *8* (EUREFE' 19 Özel Sayısı) 389–394.

Haenlein, M. and Kaplan, A. (2019). A Brief History of Artificial Intelligence: On the Past, Present, and Future of Artificial Intelligence. BerkeleyHaas, *California Management Review.* 61(4), 5-14. DOI: 10.1177/0008125619864925.

Haugh, J.R. (2023). Is AI a threat or helper? Let's chat about it. Pennsylvania CPA Journal. 94(2), 14-15. Erişim adresi:
https://www.proquest.com/docview/2827745983?sourcetype=Trade%20Journals.

https://www.ibm.com/think/topics/claude-ai [Erişim Tarihi: 07.05.2026].

https://www.aktifonline.net/smmm_staj_baslatma_sinavi_maliyet_muhasebesi_cozumlu_sorular.pdf [Erişim Tarihi: 10.04.2026].

İşler, B. ve Kılıç, M. (2021). Eğitimde Yapay Zekâ Kullanımı ve Gelişimi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, *5*(1), 1-11. https://izlik.org/JA43HC59CT.

Juras, A. (2014). Strategic Management Accounting-What is The Current State of The Concept?. *Economy Transdisciplinary Cognition, 17*(2), 76-83.

Kaplan, R.S. and Norton, D.P. (1992). The Balanced Scorecard Measures that Drive Performance, *Harvard Business Review,* 70 (1): 71-79.

Köroglu, Y. (2017). *Yapay Zekâ'nın Teorik ve Pratik Sınırları*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.

Kurnaz, E., Tekbaş, İ., Bozdoğan, T. ve Çetin, Ö. O. (2020). Dijitalleşmeyle Birlikte Muhasebe Eğitiminin Muhasebe Meslek Mensupları Açısından Değerlendirilmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi,* 22 (Özel Sayı), ös81- ös96. http://dx.doi.org/10.31460/mbdd.642307.

Küçüker, M. (2023). Muhasebede Yapay Zekâ Uygulamaları: ChatGPT'nin Muhasebe Sınavı. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 33, 2, 875-888.

McCarthy, J. (2007). From here to human-level AI. *Artificial Intelligence*, *171*(18), 1174-1182.

Özçelik, M., Beller Dikmen, B., Erduru, İ. ve Deran, A. (2022). Yapay Zekâ Kullanımının Muhasebe ve Denetim Süreci Üzerine Muhtemel Etkileri, (Editör) Akdoğan, N., Doğan, D. U. ve Sezgin Alp, Ö.: *Kamu Sektöründe Uluslararası Muhasebe ve Denetim Standartları ile Bağımsız Denetim Uygulamalarına İlişkin Güncel Konular ve Araştırmalar* içinde (ss.287-306) Ankara: Gazi Kitabevi.

Segato, A., Marzullo, A., Calimeri, F. and De Momi, E. (2020). Artificial Intelligence for Brain Diseases: A Systematic Review. *APL Bioengineering,* 4(4), 041503, 1-35. DOI: 10.1063/5.0011697.

Serçemeli, M. (2018). Muhasebe ve Denetim Mesleklerinin Dijital Dönüşümünde Yapay Zekâ. *Turkish Studies Economics, Finance and Politics*, *13*(30), 369-386.

Tecuci, G. (2012). Artificial Intelligence. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Computational Statistics*, *4(2),* 168-180. https://doi.org/10.1002/wics.200.

Tekbaş, İ., Söylemez, S.Y. ve Aktaş, A. (2021). Teknolojik Gelişmeler Perspektifinde Yeni Bir Yaklaşım: Muhasebenin Teknolojik Evrimi, 39. *Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu*, Burdur, 181-189.

Wu, T., Shizhu H., Jingping L., Siqi S., Kang L., Qing-Long H. and Yang T. (2023). A brief overview of ChatGPT: The history, status quo and potential future development. *IEEE/CAA Journal of Automatica Sinica*, *10*(5), 1122-1136. https://doi: 10.1109/JAS.2023.123618.

Yücel, G. ve Adiloğlu, B. (2019). Dijitalleşme - Yapay Zekâ ve Muhasebe Beklentiler. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi,* (17), 47-60.

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi
2026, 9(8): 504-522.
https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1676
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

KAVRAMSAL MAKALE

Türkiye de Dijital Kamusal Mallar Bağlamında Uyuşturucu Bağımlılığı ile Mücadelede Dijital Hastaneler

Prof. Dr. Berna HIZARCI BEŞER, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kütahya, e-posta: berna.beser@dpu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-2957-5030

Zehra EŞDOĞAN, Yüksek Lisans Öğrencisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kütahya, e-posta: zehraesdogan1@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-3745-0193

Öz

Toplumsal refahın azalmasına neden olan bağımlı bireylerin sayısı giderek artmakta olup 2026 yılı Türkiye'de *Bağımsızlık Yılı* olarak ilan edilmiştir. Bu doğrultuda 2024-2028 yıllarını kapsayan Uyuşturucu ile Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı çerçevesinde, uyuşturucu kullanım oranının azaltılması amacıyla yapılan çalışmalarda Millî Eğitim Bakanlığı temel sorumlu seçilip birçok kurum ile iş birliği yaptığı görülmektedir. Bu çalışmada dijitalleşmeyle birlikte özellikle eğitim ve sağlık alanında sunulacak hizmetlerin daha hızlı ve geniş kitlelere yayılmasının negatif dışsallıkları engellemek açısından önemi ve bağımlılıkla mücadeleyi önlemek amacıyla eğitim politikalarının etkisi vurgulanmaktadır. Eğitim ve sağlık hizmetleri kapsamında dijital hastanelerin ve bağımlılıkla mücadeleyi önlemede verilen eğitimlerin kapsamının genişletilmesinin oldukça etkili olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dijital Aktivizm, Bağımlılıkla Mücadele, Dijital Hastane, Dijital Kamusal Mal
Makale Gönderme Tarihi: 05.05.2026
Makale Kabul Tarihi: 02.08.2026

Önerilen Atıf:
Hızarcı Beşer, B. ve Eşdoğan, Z. (2026). Türkiye de Dijital Kamusal Mallar Bağlamında Uyuşturucu Bağımlılığı ile Mücadelede Dijital Hastaneler, *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(8): 504-522.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences
2026, 9(8): 504-522. https://doi.org/10.26677/TR1010.2026.1676
ISSN: 2667–422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

CONCEPTUAL PAPER

Digital Hospitals in Combating Drug Addiction within the Context of Digital Public Goods in Türkiye

Prof. Dr. Berna HIZARCI BEŞER, Kütahya Dumlupınar University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Kütahya, e-mail: berna.beser@dpu.edu.tr
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-2957-5030

Zehra EŞDOĞAN, MSc. Student, Kütahya Dumlupınar University, Institute of Graduate Programs, Kütahya, e-mail: zehraesdogan1@gmail.com
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-3745-0193

Abstract

The number of addicted individuals, which leads to a decrease in social welfare, is steadily increasing, and 2026 has been declared the Year of Independence in Turkey. In line with this, within the framework of the National Drug Control Strategy Document and Action Plan covering the years 2024-2028, the Ministry of National Education has been selected as the primary responsible party for efforts to reduce drug use rates and is seen to be collaborating with many institutions. This study emphasizes the importance of faster and wider dissemination of services, particularly in education and healthcare, in the context of digitalization, in preventing negative externalities, and highlights the impact of education policies in combating addiction. Expanding the scope of digital hospitals and addiction prevention training within the framework of education and health services has proven to be quite effective.

Keywords: Digital Activism, Combating Addiction, Digital Hospital, Digital Public Good.
Received: 05.05.2026
Accepted: 02.08.2026

Suggested Citation:
Hızarcı Beşer, B. and Eşdoğan, Z. (2026). Digital Hospitals in Combating Drug Addiction within the Context of Digital Public Goods in Türkiye, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(8): 504-522.

GİRİŞ

Kamusal mallar içerisinde yer alan sağlık hizmetleri yarı kamusal mal olarak önemli dışsallıklar içermektedir. Sağlıklı bireylerin toplumsal refaha katkı sunması beşerî sermayeye olumlu etki yaparken tersi durumda sağlıksız bireyler önemli ölçüde toplumda kalkınma hızını yavaşlatma ve suç oranlarını artırma gibi önemli sağlık sorunlarına yol açarak kamunun sağlık harcamalarını da artırmaktadır. Devletlerin ve sivil toplum kuruluşlarının son yıllarda giderek artan sağlıksız – bağımlı bireylerin topluma yüklediği negatif dışsallıkların gidermesi ve bu duruma acil önlem alınması gerektiği ortadadır.

Bağımlılık olgusu toplumsal, sosyal ve ekonomik açıdan oldukça önemlidir. Bu durum, bağımlılığın toplumsal huzuru etkilediği kamu harcamalarının artış göstermesi sebebiyle negatif dışsallık yaydığı sonucunu ortaya koymaktadır. Dijitalleşme, günümüzde sağlık, eğitim ve kamu hizmetleri başta olmak üzere birçok alanda yapısal dönüşümleri beraberinde getirmektedir. Yaşanan bu dönüşüm süreci, bağımlılıkla mücadele politikalarını da etkileyerek kamu hizmet sunumunun daha hızlı ve etkin şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır. Dijitalleşmenin ve dijital hastanelerin etkili olduğu görülmektedir. Son yıllarda küreselleşme ile birlikte dijitalleşme ve dijital ekonomi kavramı sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Hayatımızın her alanına nüfuz ederek ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşama etkide bulunması ile yeni bir sürecin başlamasına sebep olan dijitalleşme; değişen süreçleri teknoloji ve bilişim sistemleri ile görünür hâle getirerek yeniden yapılandırmaktadır (Taner, 2025:838).

Özellikle 21. yüzyıldan itibaren kendini gösteren bu değişim, ulusal ve uluslararası hükümet ve politikalar tarafından da desteklenmiştir (Yıldız ve Kocaoğlu, 2024:47-48). Söz konusu desteğin, hızla değişen dünyada yaşanan nüfus artışıyla birlikte bireylerin kamu hizmetlerine yönelik istek ve anlayışlarının değişiklik göstermesi sonucunda yetersiz kalması nedeniyle yeni düzene ayak uydurulması kaçınılmaz hâle gelmiştir. Bu nedenle hükümetler, dijitalleşmeyle birlikte sunacağı hizmetleri daha etkin ve verimli hale getirmeye çalışmaktadır. Yeni hizmet sunumunda ise şeffaflık ön planda tutularak, vatandaşların bu hizmetlerden kolaylıkla ve zaman kaybı yaşamadan verimli bir şekilde yararlanabilmeleri beklenmektedir (Doğan ve Ustakara, 2013:8).

Bağımlılıkla mücadelede eğitim faaliyetlerinin aktif bir şekilde yürütülmesi kamu politikalarının da bir unsuru olarak görülmektedir. Türkiye'de NARKOREHBER kapsamında 2024 yılında toplam gerçekleştirilen faaliyet sayısı 26.747 ve 2.252.855 kişiye ulaşılmış olup bu rakam 2017-2024 yılları arasında 102.07 etkinlik ve 6.764.009 kişi ile sınırlı kalmıştır. Hedef grubunda yer alan vatandaş, emniyet, veli, öğretmenlere yönelik yapılan faaliyetler bazı meslek grupları açısından yeterli olmadığı dikkat çekmektedir. Özellikle gümrük personeline yapılan faaliyet sayısı ve ulaşılan kişi sayısının azlığı bu alana daha fazla önem verilmesi gerektiği yönündedir. Türkiye'nin jeopolitik konumu itibariyle gümrük personelinin uyuşturucu ile mücadele kapsamında kritik bir role sahip olduğu açıktır.

Bu çalışmada topluma faydalı ve sağlıklı bireylerin yetiştirilmesinde yarı kamusal mal olarak eğitimin önemine vurgu yapılmak istenmiştir. Bu bağlamda bağımlı bireylerin sayısının giderek artması uyuşturucu bağımlılığı verileri ile sınırlandırılarak yeni bir kavram olarak dijital hastanelerin önemine dikkat çekilmek istenmiştir. Birleşmiş Milletler Dijital İş Birliği Raporu'nda verilerin gizliliğine önem verilmesi gerektiği vurgulanmış olup bu durumun kişilerin sağlık hizmetlerinden faydalanmalarını ve bağımlılıkların azalmasına da katkı sunacağı ifade edilebilir.

DİJİTAL KAMUSAL MAL KAVRAMI VE DIŞSALLIKLAR BAĞLAMINDA ÖNEMİ

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından literatüre kazandırılan Dijital Kamusal Mallar (Digital Public Goods) kavramı, pozitif dışsallık yayan ve toplum refahını

arttırmaya yönelik yapılan gelişmelerden biri haline gelmiştir (Mıynat ve Cüre, 2023:51). Dijital kamusal mallar, Birleşmiş Milletlerin Dijital İş birliği Raporu'na göre; sürdürülebilir kalkınma hedefleri sonucunda ilerleyen, verilerin gizliliğine önem veren, arayüzü açık ve anlaşılır olan modeller ve standartlar olarak tanımlanmaktadır[1] (Birleşmiş Milletler, 2020).

Kamusal mallar, tam kamusal mallar ve yarı kamusal mallar olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Tam Kamusal mallar, toplum açısından önem arz ettiği için devlet tarafından üretilen, fiyatlandırılamayan, pazarlanamayan ve bölünemeyen; bununla birlikte bedavacılık sorununun ortaya çıktığı, faydasının ise tüm topluma yayıldığı ve bu sebeple kimsenin tüketiminden mahrum bırakılmadığı bir mal üretim şeklidir (Edizdoğan, 2007:19).

Yarı kamusal mallar ise, tam kamusal malların aksine tüketiminde rekabet olan, bedelini ödemeyenlerin kullanımından mahrum bırakıldığı, fiyatlandırılabilen ve pazarlanabilen mallardır. Sağlık ve eğitim hizmetleri de yarı kamusal mal özelliği taşımaktadır (Pehlivan, 2021:42-44). Teknolojinin ilerlemesiyle oluşan dijitalleşme süreci, dijital kamusal malların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dijital kamusal malların istikrarlı bir şekilde kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi amacıyla düşük ve orta gelirli ülkelerin etkisinin önemi vurgulanmıştır. Dijital kamusal malların tüketiminde rekabet ve dışlanmanın bulunmadığı, her kesimin kullanımına sunulan ve küresel bir mal olarak kabul edilen bu yapının temel unsuru olarak internet kabul edilmiştir. İnternetin kullanılmasıyla birlikte e-devrim olarak da kullanılan dijitalleşme süreci, üretim mallarında ve faktörlerinde yenilikler oluşturmuş ve üç gruba ayrılmıştır, bunlar: dijital ürünler, hizmetler ve geleneksel ürünlerden oluşmaktadır (Özpençe, 2014:66). Kamu maliyesi açısından yapılan bu hizmetler olumlu fayda sağlayarak büyük ölçüde kolaylık, hız, esneklik ve maliyet azalışı sağlayacaktır (Özpençe, 2014:71). Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen Dijital Kamu Malları İş birliği/İttifakı (DPGA) dijital kamusal mal olarak değerlendirilebilmesi için kriterler belirlemiştir. Bunlar; *açık mülkiyete sahip olmalı, gizlilik yasalarına uymalı, belgelerin kapsamı iyi olmalı, şeffaflık kapsamında hareket etmeli, onay almış lisans kullanılmalı, maliyetleri düşük olmalı, oluşturulan standartlar ve uygulamalar birbirleriyle uyumlu olmalı, açık mülkiyete sahip olmalı, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine katkı yapmalıdır*. Sayılan kriterlerin sağlanması durumunda, dijital kamu malları ittifakı tarafından onaylanmış dijital kamusal mal olarak sayılabilmektedir (Yaman, 2024:228-229).

Dijital kamusal malların özelliklerine bakıldığında, Birleşmiş Milletler (BM) tarafından öne sürülen; toplumsal faydayı arttıran, herkes tarafından kullanılan ve bu sebeple de pozitif dışsallık yayan nihai hedefi sürdürülebilir kalkınma olan, rekabet içerisinde olmayan diğer bir deyişle dışlanamayan toplumsal hedefleri önceleyen yeni mal ve hizmet sunumudur (Mıynat ve Cüre, 2023:50). Dijital kamusal malların temel hedefleri açık olma, zarar vermeme ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinden oluşmaktadır (Yaman, 2024:227).

Temel hedeflerinden ilki olan *açık olma,* hizmet sunumlarının şeffaflıkla birlikte kamuya bedelsiz bir şekilde sunulması ve toplumun bu hizmetlerden herhangi bir sorunla karşılaşmadan yararlanabilmesidir. *Zarar vermeme* hedefi ise verilerin güvenilirliği ile ilgilidir. Son olarak *sürdürülebilir kalkınma* hedefinde, dijital bilişenlerin tekrar kullanılabilmesiyle birlikte yeniden programlanarak sunulabilmesidir (Yaman, 2024:227-228). Kamusal mallar ve dijital kamusal malların tüketim/ kullanım şekilleriyle ilgili benzerlikler gösterdiği görülmektedir (Özpençe, 2014:57). Dijital kamusal malların düşük ve orta gelirli ülkelerde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada önemli bir potansiyele sahip olduğu ifade edilmektedir (Mıynat ve Cüre, 2023:53).

[1]detaylı bilgi için bknz. https://www.un.org/digital-emerging-technologies/content/roadmap-digital-cooperation (Erişim Tarihi: 03.04.2026).

Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan "Dijital İş Birliği İçin Bir Yol Haritası" belgede, gelişmekte olan ülkeler, küçük ve orta ölçekli işletmeler ve sınırlı bütçeye sahip olan yapıların seslerini duyurmalarının zorlaştığını ifade edilmektedir. İnternetle birlikte tüm sektörler ve uygulayıcılar, gizlilikle birlikte açık kaynak yazılımları, açık veriler ve yapay zekâ modellerini teşvik etmektedir. Öyle ki Birleşmiş Milletler ve üyeleri, COVID-19 pandemisinde dijital kamusal malların devreye alınmasını önermektedirler. Dijital kamusal malların kullanımını arttırmak için, Dijital Kamu Malları İttifakı'nın kurulması ve iş birliği yapılması önerilmiştir. Bu noktada kamu ve özel sektörün iş birliği yapması, gizlilik, etik ve veri koruma yasalarına uygun şekilde veri toplanması önemli olacaktır. Birleşmiş Milletler, sunulacak programların çevrimiçi olarak sunulmasını önermiştir. Dijital hazırlık ve ihtiyaç yaşanması durumunda, okuryazarlık ve beceri eğitimi konularında rehberlik, finansman ve danışmanlık sağlanabileceği gibi destek taleplerine de yardımcı olmak üzere bilgi merkezi işlevinin sağlanacağı açıklanmıştır. Ulusal veya uluslararası internet bağlantısının ve dijital ekonomik alanların büyütülmesini sağlamak adına destek verileceği söylenmiştir[2] (Birleşmiş Milletler, 2020:5-17).

Devlet, kurumsal yapısını inşa ederken egemenlik hakkı yetkisine dayanarak ekonomik, sosyal, hukuki ve diğer birçok alanda kamu yararını gözeterek yeni politikalar belirlemektedir. Bununla birlikte piyasa başarısızlıklarıyla karşılaşılması durumunda toplumsal refah ve ekonomik açıdan düşüş meydana gelebilmektedir. Piyasa başarısızlıkları içerisinde yer alan dışsallıklar konusu çözümü zor olan meselelerden biri kabul edilir (Özbilgi, 2020:71).

Dışsallıklar, gerçek veya tüzel kişilerin üretim veya tüketim sonucunda üçüncü kişilerin fayda ve maliyetlerini olumlu veya olumsuz şekilde etkilemesidir. Dışsallıkların olumsuz olması sonucunda negatif dışsallıklar, olumlu olması durumunda ise pozitif dışsallıklar oluşmaktadır (Armağan, 2015:1). Ekonomik faaliyetler, üretim ve tüketim dışsallıkları olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. Üretim veya tüketim süreçleri sonucunda ortaya çıkan bir faaliyetin, başka bir üretim veya tüketim süreçlerini etkilemesi durumunda üretim veya tüketim dışsallığı ile karşılaşılmaktadır. Dışsallık türleri arasında yer alan Marjinal-İnfra-marjinal Dışsallıklar, ekonomik faaliyetlerin gerçekleşmesi sonucunda, diğer üretici ya da tüketicinin fayda fonksiyonunda pozitif veya negatif yönde ilave değişim yaşanması durumunda marjinal dışsallıktan söz edilir. Buna karşılık üretici veya tüketici yaşanan marjinal değişimlerden etkilenmiyorsa, infra-marjinal dışsallık söz konusudur. Bir diğer dışsallık türü olan Parasal-Teknolojik Dışsallıklar ise gerçekleşen bir üretim veya tüketim faaliyetinin fiyat mekanizması üzerinden yaşadığı değişimleri ifade ederken; Teknolojik dışsallıklar ise piyasa mekanizmasına bağlı olmadan ekonomik faaliyetlerin olumlu veya olumsuz etkilerini kapsamaktadır. (Kargı ve Yüksel, 2010:187-189). Dışsallıklara müdahale edilmemesi ve içselleştirilememesi halinde, toplum ve vatandaşlar tarafından kritik bir önem taşıyan mal ve hizmet sunumlarında belli kesimlere haksız gelir sağlanabileceği gibi fiyat dalgalanmalarına da sebebiyet oluşturabilmektedir (Akalın, 2000:119).

Türkiye'de Dijitalleşme ve E- devlet Uygulanması Süresi

E-devlet altyapısının dijitalleşmeyle birlikte vatandaşlar ve kamu kurumları için daha kolay hale getirilmesi amaçlanmaktadır (Bıyık, 2025:29). Türkiye'de e-devlet uygulaması çalışmaları 1998'de başlatılmış, 2008 yılında ise uygulamaya konulmuştur. Birleşmiş Milletler (BM), üye ülkelerine ait E-Devlet Gelişmişlik Endeksi ve E-Katılım Endeksi yayımlamaktadır. 2003 yılından itibaren

[2] **Not:** 11.06.2020'de Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, uluslararası toplumun dijital teknolojilerinin sunduğu fırsatları ve zorlukları ele alan Dijital İş birliği İçin Bir Yol Haritası (A/74/821) yayımlandı. https://www.un.org/digital-emerging-technologies/content/about Erişim Tarihi (03.04.2026).

yayımlanan endekste Türkiye, 193 üye ülke içerinde E-devlet gelişim endeksinde 49. Sırada yer alırken E-katılım endeksinde 48. Sırada yer almaktadır. Son yayımlanan 2024 tarihli endekse baktığımızda ise Türkiye E- devlet gelişim endeksinde 21 ülkeyi geçerek 27. Sırada yer almaktadır. E- katılım endeksinde ise durum aynı artış durumunu gösterip 22. Sırada yer almaktadır (Birleşmiş Milletler, 2024)[3]. İlk ve son yayımlanan endekslere bakıldığında, dijitalleşme sürecinde net bir artış ve ilerleme kaydedildiğini görmek mümkündür. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte devletle etkileşimimizi etkileyen bu yenilik, geleneksel devlet anlayışından elektronik devlet anlayışına yerini bırakmıştır. E-devlet ile kamu bilgi ve hizmetleri tek bir çatı altında yürütülmektedir (Çarıkçı, 2010:104). E- devlet ile kamu hizmetlerinin sunumunda toplumun her kesimi, internet üzerinden herhangi bir zaman ve mekân sınırlaması yaşamadan, etkin ve şeffaf şekilde erişebilir düzeye gelmiştir (Yeşilbekmez ve Durmuş Medeni, 2025:17). Başlarda sınırlı konularda hizmet veren e-devlet yeniliklerle birlikte daha fazla alana hizmet sağlar konuma gelmiş, kurum ve belediye hizmetlerinden firma hizmetlerine kadar birçok farklı konuda vatandaşların hizmet alabildiği bir platform haline gelmiştir. E- Devlet, iki aşamalı giriş gibi sunduğu yeniliklerle birlikte de kullanıcıların güvenliğine önem verildiği görülmektedir (Temiz ve Yılmaz, 2025:490- 491). 28.02.2026 tarihine ait verilere göre e- devlet toplam kullanıcı sayısı 68.822.713'tür. Bunların 33.618.256 kişisi kadın, 35.204.457'si erkeklerden oluşmaktadır. Toplam verdiği hizmet sayısı ise 9.181 işlemden oluşmaktadır[4] (www.turkiye.gov.tr).

E- devlet sunumundan beklenen amaçlar ise maliyetlerin azaltılması, şeffaflık, 7/24 hizmet, kolay ve hızlı erişim, katılım oranını arttırması şeklinde hedeflenmiştir (Çakır, 2015:41-42). Türkiye için önemli bir yere sahip olan savunma alanı ise 2013' te Türk Silahlı Kuvvetleri Siber Savunma Komutanlığının kurulmasıyla birlikte geleneksel yapıdan dijital bir yapıya geçiş sürecinin başlatılmış olduğunu söylemek mümkündür (Mıynat ve Cüre, 2023:51). E- devlet uygulamasını bir çatı olarak varsaydığımızdan, bununla birlikte başlıca projeler de oluşmuştur. Bu projelere örnek olarak; Merkezi Nüfus İdare Sistemi (MERNİS), Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS), Adres Kayıt Sistemi gösterilebilir. Ayrıca; Milli Emlak Otomasyon Projesi (MEOP), Vergi Kimlik Numarası Uygulama Projesi, SGB.net Projesi, Bilgisayarlı Gümrük Etkinlikleri Projesi (BİLGE), Gümrük Veri Ambar Sistemi (GÜVAS), Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS), Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS), Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), POLNET bu projeler arasında yer almaktadır (Söylemez, 2016:153).

TÜRKİYE'DE SAĞLIK HİZMETLERİNDE DİJİTAL HASTANELER

Sağlık hizmetlerindeki dijitalleşme, diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de hızla ilerleyiş göstermektedir. Öyle ki sağlık hizmetlerinin kalitesini arttırma, kolay erişim sağlanması, maliyetlerin azaltılmasının yanında teknolojinin bu dönüşümüyle birlikte hastaların tedavi şekillerine etki edip kolaylık sağlarken aynı zamanda sağlık hizmetlerinde kaliteyi de üst seviyeye çıkarmak hedeflenmiştir (Özdemir ve Uysal Şahin, 2024:388-389). E-devlet kullanımının artmasıyla birlikte teknolojiyle birlikte sağlık hizmetlerine erişim, hasta kayıt sistemlerine ulaşılması ve beraberinde uzaktan görüntülü muayene hizmeti gibi gelişmeler sağlanarak vatandaşların bu hizmetlerden kolaylıkla yararlanması hedeflenmiştir.

Özellikle bu dönüşüm sürecinin COVID-19 dönemiyle birlikte artış gösterdiği görülmektedir. Sağlık bakanlığı bünyesinde geliştirilen yeni yazılımlar (MHRS, HES, e- nabız vb.) halkın

[3] Detaylı bilgi için bknz. https://publicadministration.un.org/egovkb/Data-Center. Erişim Tarihi (8.05.2026).
[4]Detaylı bilgi için bknz; e-Devlet Kapısına ait istatistiki veriler her ayın ilk haftası güncellenmektedir. Üretilen istatistikler 31.03.2026 tarihine ait verilerle oluşturulmuştur. https://www.turkiye.gov.tr/edevlet-istatistikleri. (Erişim Tarihi 03.04.2026).

kullanımına sunulmuştur (Erkek ve Gündoğdu, 2022:647). Pandemi öncesi dönemi kapsayan Türkiye'de bilgi teknolojilerinin sağlık hizmetlerinde kullanılmaya başlanması 1960'lı yıllara uzanmaktadır. Hasta kayıtlarının elektronik ortamda tutulması amacıyla oluşturulan otomasyon uygulamaları, 2007 yılında Ulusal Sağlık Bilgi Sistemi (USBS) sözleşmesinin imzalanmasıyla birlikte USBS Operasyon Merkezi faaliyete geçirilmiştir. Aynı yıl içerisinde yapılan mevzuat düzenlemeleri ile uygulamaya konulan Sağlık.NET, sağlık kuruluşlarında üretilen her çeşit sağlık verilerini, üretildikleri yerden belirli kurallar çerçevesinde toplayarak aktarım yapılmasını sağlamaktır. "e-Reçete uygulaması", "e-nabız" "İlaç Takip Sistemi", "Aile Hekimliği Bilgi Sistemi", "MEDULA sistemi", "Organ Nakli Bilgi Sistemi", "Merkezi Hastane Randevu Sistemi (MHRS)-Alo 182", toplum arasında en sık kullanılan uygulamalar arasında yer almaktadır (Erkek ve Gündoğdu, 2022:649).

Dijitalleşmeyle birlikte günümüzde bireylerin kamu hizmetlerine karşı beklenti, istek ve taleplerinin değişmesiyle dönüşüm süreci yaşanmış ve ''Dijital Talep'' kavramı hayatımıza entegre olmuştur. Dijital talep, özellikle internetin yaygınlaşmasıyla birlikte kişilerin ihtiyaç ve beklentilerini dijital platformlar aracılığıyla ifade etmektedirler. Bu süreç, bireysel taleplerin yanında toplumsal etkileşiminin arttırılmasıyla hizmet sunum şeklinin yeniden belirlenmesine etki etmiştir. Nitekim dijital teknolojilerinin yer ve mekân sınırlaması olmadığı için bağımsız şekilde kullanılması ''Dijital Aktivizm'' olgusunu ortaya çıkarmış ve kamusal faaliyetlerin de dijital platformlara taşınması noktasında etki etmiştir (Dede, 2025:969).

Dijital Aktivizm, değişim süreçlerinde görülen olumlu ya da olumsuz tüm faaliyetleri dijital platformlar aracılığıyla sağlayan durum olarak literatürde yerini almıştır. Kavramın henüz tam net bir tanımı bulunmamaktadır. Svitanides (2011:4-5), dijital aktivizmi kendi içerisinde iyimserler, kötümserler ve tutarlılar olarak üç gruba ayırmıştır. İyimserler dijital aktivizme karşı olumlu bir biçimde yaklaşıp dijital imkanlar neticesinde hızlı ve kolay bir şekilde toplanıp oluşabilecek adaletsiz durumların engellenebileceğini ileri sürmektedirler. Kötümserler ise dijital imkanların anti-demokratik çerçevede kötü niyetli kullanılabilmesine karşılık oluşabilecek sorunları söylerken Tutarlılar grubu bu iki görüşün dışında kalarak dijital işlemlerin kullanılarak hızlı bir şekilde sonuç alındığını ve bu durumun olumsuz bir durum yaratacağı kadar önemli görmediğini söylemektedir. Dijital aktivizmin oluşabilmesi için öncelikli olarak teknolojik altyapının oluşması ve internet bağımsızlığının sağlanarak hükümet veya bir başka otoritenin bunu kısıtlamaması gerekmektedir. Bunlara ek olarak diğer belirleyici durumlar ise temel ve siyasi yapının yanında ekonomik şartlar yer almaktadır (Turhan, 2017:27-30).

Dijital Talep, toplumun istek, ihtiyaç ve taleplerini yaşanan dönüşüm sonucunda yenileyerek hizmet sunumu yapmaktadır. Bu durum, kamu hizmet sunumunun şeffaf ve hesap verilebilir yapılmasına etki etmektedir. Dijital talepler sadece bireysel olarak değil, toplumun geneline hizmet vererek toplumsal fayda sağlayarak kamu etkinliklerini arttırmaktadır. Dijital talep kavramı ekonomik, sosyal, eğitim ve kültür gibi birçok alana fayda sağlamasının yanında sağlık alanına yaşanan bu dönüşüm en yoğun hissedildiği alandır (Dede, 2025:967). Sağlık sektöründe yaşanan dijitalleşme artışı sonucunda ''Dijital sağlık'' kavramı yaygınlaşmış ve özellikle COVID-19 pandemi döneminin etkisiyle sağlık hizmetlerinde yaşana dijital dönüşümün gerekli olduğu ve önem verilmesi gerektiği anlaşılmıştır (Sarıyıldız, 2022:56-57). Bu süreçte sağlık hizmetlerinin daha hızlı, kolay ve güvenli şekilde sunulabilmesi için dijitale geçiş ve altyapıyı önemle hale getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda dijital sağlık uygulamalarının başında ''Dijital Hastane'' kavramı literatüre kazandırılmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2026).

Dijital hastaneler, e-sağlık projelerinin gelişmesiyle birlikte sunulacak sağlık hizmetlerinin kalite ve verimlilik düzeyinin arttırılarak daha etkin ve güvenli bir şekilde sunulmasını amaç haline getirmiş sistemlerdir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018:9). Bu sistemle birlikte, hastanın geçmişe yönelik tüm verileri içeren tanı koyma ve tedavi sürecine ilişkin dijital ortamlarda saklanması ve kayıt

altına alınması, sağlık çalışanları arasında vakit kaybı yaşanmadan paylaşılması mümkün hale gelecektir. Elektronik kayıt sisteminin kullanılmasıyla hata yapılmasının minimize hale getirilerek hasta güvenliğini arttırılması hedeflenmektedir[5] (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018:11). Dijital hastanenin işleyişinde, hastaya ait veriler bilgi sistemleri aracılığıyla hekimlere sunulmakta, tedavi sürecinde birlikte kararlar alınmakta ve ilaç yönetim sürecinde ise eczacılarla işbirliği yapılarak hemşirelere dijital sistemler üzerinden belirli periyotlarla uyarılarda bulunarak hata oranı azaltılmak istenmiştir. Ayrıca hastaneler ve hekimler arasında sağlanan bilgi paylaşımları, sağlık alanında sürekliliği ve kaliteyi arttırmak hedefindedir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018: 35).

Dijital hastaneler, Hastane Bilgi Yönetim Sistemi (HBYS), PACS, dijital tıbbi arşiv, dijital tıbbi kayıtlar, barkod, RFID gibi teknolojik altyapılar ile ilaç ve malzeme takibi, mobil ve tablet bilgisayarların kullanıldığı tıbbi teknolojilerden yararlanmaktadır. Bunların yanında kullanılan bina, enerji, aydınlatma teknolojileri ve bilgi sistemleri, haberleşme sistemleri, veri, ses, görüntü ve multimedya teknolojileri, tele-tıp, tele-eğitim hizmetlerine yer verilen kapsamlı hizmetlerin yer aldığı hastane modelidir (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018:11). Bu sistemlerin entegrasyonu sayesinde sağlık çalışanları hasta bilgilerine hızlı ve güvenli bir şekilde erişebilmekte, böylece tedavi süreçlerinde zaman kaybı önlenmekte ve hata riski minimize edilmektedir. Dijital hastanelerin temel koşulları arasında elektronik sistem kullanılması, ilaç yönteminde kapalı devre çalışılması, sağlık kuruluşları arasında veri paylaşımının yapılması ve hizmet sunumunda tasarruf amacıyla kağıt kullanımının azaltılması yer almaktadır. Belirtilen maddeler sonucunda dijital hastanelerinin daha etkin, verimli ve devamlı olması açısından önem arz etmektedir. Dönüşüm sürecinin önemli bir kısmını içeren Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS), sağlık kurumlarında oluşturulan tüm belgelerin elektronik ortamda kayıt altına alınmasını sağlamaktadır. EBYS, kurum içi ve kurum dışı yazışma süreçlerini uyumlaştırarak işlemlerin daha hızlı, kolay ve sistematik bir şekilde yürütülmesine ve maliyet tasarrufu sağlamaktadır. 24 Mart 2014 tarihinde Sağlık Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü açıklamasına göre EBYS kullanımının zorunlu hale getirilmesi, sağlık hizmetlerinde dijitalleşme sürecine önem verilmesi ve sürecin işleyişini hızlandırmaktadır. 2023 yılında yapılan yeniliklerle birlikte hızlı arama, karekod uygulaması ile belge doğrulama, ortak erişim imkânı, raporlama özelliği ile birlikte tüm mobil cihazların kullanımına ve bluetooth ile e-imza atabilme şeklinde yeni özellikler kazandırılmıştır (T.C. Sağlık Bakanlığı, 2018:47)[6].

Dijital hastanenin sağladığı birçok imkan vardır. Kişilere tanımlanan dijital kimlik kartları sayesinde hastanede hangi birime giderse gitsin dijital kimlik kartları sayesinde hasta tanımlama süreçleri güvenli hale gelmekte ve yanlış tedavi sonucu yanlış ilaç kullanımının önüne geçilmektedir. Ayrıca radyolojik görüntülerin ulusal ve uluslararası düzeyde paylaşılabilmesi, teşhis ve tedavi süreçlerinde önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Mobil sistemlerle elde edilen veriler, teşhis koymayı kolaylaştırmakta ve tedavi sürecinin etkin bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. Bununla birlikte kâğıtsız sistemlerin kullanılması sonucunda idari ve mali açıdan tasarruf elde edilmektedir (Ak, 2013:25-27). Klinik veri tabanlarının oluşturulması, kurumlar arasında veri paylaşımının sağlanması SMS ve barkod uygulamaları gibi destekleyici hizmetler kesintisiz ve etkin bir şekilde sunulmasını imkânı tanınmıştır (Özdemir ve Uysal Şahin, 2024:383-384). Dijital hastanelerin uluslararası düzeyde değerlendirilebilmesi için HIMSS (Healtcare İnformation and Management Systems Society) tarafından geliştirilen EMRAM (Electronic Medical Record Adoption Model) modeli ile yapılmaktadır. Sağlık kuruluşları bu kriterlere göre sınıflandırılmakta olup, 6. İle 7. Seviyeye ulaşan kuruluşlar uluslararası ölçekte

[5] Detaylı bilgi için bakınız; "Dijital Hastane Kılavuzu". https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/Eklenti/23473,tam-donanimli-dijital-hastane-kilavuzupdf.pdf?0. Erişim Tarihi (7.05.2026).

[6]Detaylı bilgi için bknz. https://sbsgm.saglik.gov.tr/TR-94252/elektronik-belge-yonetim-sistemi-ebys-yenilendi.html. Erişim Tarihi (8.05.2026).

ödüllendirilmekte ve Dijital Hastane olarak kabul edilmektedir (Ulusam Seçkiner ve Sofuoğlu, 2024:3-4). Türkiye' de dijital hastane süreci (HIMSS- EMRAM) T.C. Sağlık Bakanlığı ve HIMSS Avrupa arasında sağlanan işbirliği kapsamında yürütülmektedir. Türkiye bu kapsamda EMRAM kriterlerine uyum sağlanması amacıyla beş yıllık bir anlaşma yapılmıştır. Yapılan anlaşmayla birlikte 2013 yılında Ankara Gazi Mustafa Kemal Hastanesi Pilot hastane olarak belirlenmiş ve 2014 yılında HIMSS seviye 6 sertifikası alarak Türkiye'nin ilk dijital hastanesi olma unvanını kazanmıştır (Ulusam Seçkiner ve Sofuoğlu, 2024:4).

Dijital talep açısından, dijital hastaneler vatandaşların sağlık hizmetlerine ilişkin taleplerinin daha hızlı ve etkin bir şekilde karşılanmasına imkan sunmaktadır. Özellikle CİMER, Açık Kapı ve RİMER gibi platformlar aracılığıyla iletilen taleplerin değerlendirilmesine katkıda bulundurmaktadır. Bu kapsamda bazı sağlık talepleri ayrıcalıklı talep olarak kabul edilip yüksek yaşam kalitesi ve konforla ilişkilendirilmiştir (Dede, 2025:982).

Uyuşturucu Bağımlılığı ile Mücadelede Kamu Harcamaları Düzeyi

Devletin sunduğu mal ve hizmetlerden yarı kamusal mal niteliğine sahip olan sağlık hizmetleri olumlu ya da olumsuz şekilde dışsallıklar göstermektedir. Toplumda bilinçli ve eğitimli kişilerin artış göstermesiyle toplumsal refah sağlamada önemli ilerlemeler kaydedilecektir. Eğitimli kişilerin sayısı yükseldikçe çevre sorunlarına karşı bilinçle yaklaşarak olumsuz durumları azaltabilmektedirler. Erdemsiz mal olarak tanımlanan uyuşturucu kullanımı, devletlerin ulusal ve uluslararası çerçevede müdahale ettiği ve çözüm arayışları içerinde olduğu konulardandır (Akbaş ve Hızarcı Beşer, 2025:1). 1948'de kurulan DSÖ, sağlığı teşvik etmek, dünyayı güvende tutmak ve savunmasızlara hizmet etmek için ulusları, ortakları ve insanları bir araya getiren Birleşmiş Milletler ajansıdır. Herkes, her yerde en yüksek sağlık seviyesine ulaşabilir. 1948'de kurulan Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) kurulmasıyla birlikte tüm dünyada sağlığı teşvik etmek ve savunmasız kişilere yani tütün, alkol ve uyuşturucu kullanımı mağdurlarına yardımcı olmak amacıyla kurulmuştur (WHO, 2026)[7].

Türkiye'de uyuşturucu ile mücadeleye yönelik yapılan harcamalar, kurumların genel bütçelerinden finanse edilmektedir. Harcama verilerine ulaşıldığında her yıl, bir önceki yıl baz alınarak Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (TUBİM) tarafından değerlendirilmektedir.[8] Grafik 1.1'in incelendiğinde, 2024 yılında yapılan kamu harcamalarının 2023 yılına kıyasla yaklaşık %49 oranında artış göstermesiyle birlikte toplam 10 milyar 324 milyon 804 bin 539 Türk Lirası olarak gerçekleştiği görülmektedir.

[7] Detaylı bilgi için bknz. https://www.who.int/about.

[8] **Not:** Türkiye Yeşilay Cemiyeti ve Yeşilay Ailesi'ni bir araya getiren "Bağımsızlık Öncüleri Zirvesi'ni 19-20 Aralık tarihlerinde gerçekleştirdi. Bu kapsamda ele alınan bağımlılıklarla mücadelede önleyici, kapsayıcı ve sürdürülebilir projelerin artırılmasının öncelikli hedefler arasında yer aldığı belirtilmiştir. Bağımlılıklarla mücadelede topyekûn bir toplumsal kararlılığı ifade eden Bağımsızlık Seferberliği doğrultusunda, 2026 yılı "Bağımsızlık Yılı" ilan edildi. Bu amaçlar doğrultusunda Yeşilay'ın, çalışmalarını güçlendirmeyi, hizmet sunumunu artırmayı ve bağımsız bir gelecek için çalışıldığı ifade edilmiştir. Detaylı bilgi için bknz. Bağımsızlık Öncüleri Zirvesi'nde 2026 Yılı "Bağımsızlık Yılı" Olarak İlan Edildi | Bağımsızlık Seferberliği Erişim Tarihi (7.05.2026).

Grafik 1. Türkiye'de Uyuşturucu ile Mücadelede Kamu Harcamaları

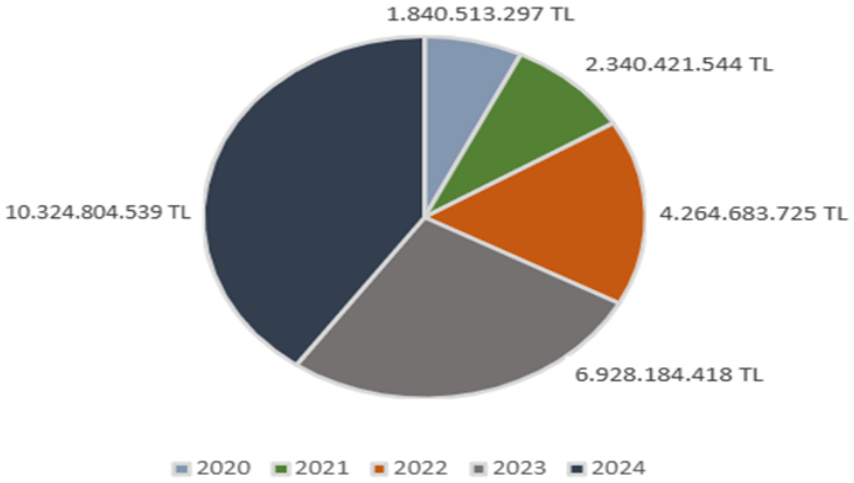

Kaynak: TUBİM, 2025.

Erken Uyarı Sistemi

Türkiye'de giderek artış gösteren psikoaktif maddelerle mücadele kapsamında, 2006 yılında çalışmaları başlatılan ve 2008 yılında hayata geçirilen TUBİM Erken Uyarı Sistemi (EWS: Early Warning System) Ulusal Çalışma Grubu aracılığıyla yürütülmektedir. Sistemin içerisinde, Adalet, Sağlık, Tarım ve Orman, Ticaret Bakanlıkları, Emniyet Genel Müdürlüğü, Jandarma Genel Komutanlığı, Üniversiteler ve ilgili kurumların temsilcileri yer almaktadır. Türkiye'de yeni bir madde bulunması durumunda rapor formları doldurularak TUBİM'e bilgi verilmektedir. Bu şekilde 2008-2025 tarihleri arasında toplam 1.078 yeni psikoaktif madde 2313 sayılı Uyuşturucu Maddelerin Murakabesi Hakkında Kanun kapsamına dahil edilmiştir.

TÜRKİYE'DE UYUŞTURUCU İLE MÜCADELE KAPSAMINDAKİ PROJELER

Narkotim: Türkiye'de Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesindeki Narkotik Suçlarla Mücadele Başkanlığı'nı temsil eden NSB tarafından yürütülen istihbarat ve operasyonel çalışmaların yanında yasa dışı maddelerin kullanımının önlenebilmesi amacıyla 2014 yılında faaliyete geçen NARKOTİM projesi 2018 yılında tüm şehirlerde narkotik birimlerin oluşmasıyla uygulanmaya devam etmekte olup 2018-2024 yılları arasında toplam 443.534 olaya müdahale edilmiştir (NSB, 2025:129).

Uyuşturucu ile Mücadele Uygulaması (UYUMA) Projesi: Teknolojik yeniliklerle birlikte uyuşturucuyla mücadelede vatandaşlarımızın güvenilir refah içerisinde hayatlarını devam ettirebilmeleri için, uyuşturucu suçlarının önüne geçmek, işlenen suçları açığa çıkarmak, suçluları hukuka uygun şekilde cezalandırılmasını sağlamak için yerli ve milli bir yazılım hedeflenmiştir. EGM Bilgi Teknolojileri Daire Başkanlığı tarafından 2018 yılında faaliyete geçirilen UYUMA projesi, bildirimde bulunan kişinin konumu 112 Acil Çağrı Merkezleriyle paylaşılarak en yakın kolluk birimine haber verilmesi üzerine en kısa sürede müdahale edilmektedir (NSB, 2025:129). UYUMA uygulamasını kullanan kişilerin yıllar itibariyle indirilme sayıları Şekil 4 üzerinde görülmektedir.

Grafik 2. UYUMA Uygulamasının Yıllara Göre İndirilme Sayıları (2018-2024)

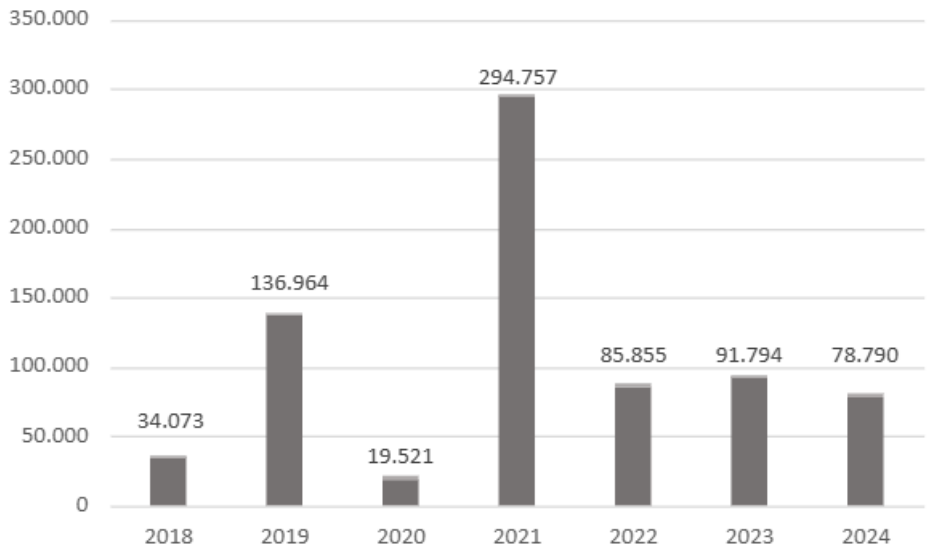

Kaynak: TUBİM, 2025.

Toplamda ise 2018'den 2024 yılına kadar 741.754 indirme gerçekleşmiştir. Projenin toplumda yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır.

Analiz Sistemi Narkotik Ağı (Asena): NSB, narkotik suç örgütlerinin her geçen gün artış gösteren yasa dışı faaliyetlerini sınırlandırmak amacıyla risk analizi, yapay zekâ, dijital dönüşüm gibi yöntemlerinden faydalanmaktadır. ASENA Projesi 2021 yılında hayata geçirilen yerli ve milli altyapısına sahip bir projedir. Sistem üzerinden elde edilen bilgiler, suç işlenmesinin önlenmesinde, işlenmiş suçların analiz edilmesinde ve devam etmekte olan soruşturmalarda kullanılmaktadır. ASENA projesi Mart 2021-Aralık 2024 dönemine kadar toplam 14.318 yakalama gerçekleştirmiştir. 2024 yılında ise 3.902 yakalama yapılmıştır (NSB, 2025:130-131).

Açık Kapı: İçişleri Bakanlığı tarafından, vatandaşların kamu hizmetlerine kolay erişimini sağlamak amacıyla faaliyete sunulmuştur. Tüm il Valiliklerinde Açık Kapı Şube Müdürlüğü ve 249 ilçe Kaymakamlığında Açık Kapı Şefliği olmak üzere toplam 330 Açık Kapı Bürosu vatandaşa hizmet sunumu gerçekleştirmektedir. Açık Kapı Bürolarına; yüz yüze, www.acikkapi.gov.tr web sitesi üzerinden e-Devlet aracılığıyla ve Açık Kapı mobil uygulaması üzerinden başvuruda bulunabilmektedir. Yapılan başvurular 7 gün içinde sonuçlandırılmaktadır. Uyuşturucu ile müdahale kapsamında yapılan başvurular haftalık rapor haline getirilerek mülki idare amirlerine sunulmaktadır. Başvuruya ilişkin bilgilere göre Emniyet Müdürlüklerine, Jandarma Komutanlıklarına, Sağlık Müdürlüklerine, Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezine (AMATEM) ve Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezine (ÇEMATEM) yönlendirilmeler yapılmaktadır.

Uyuşturucu madde bağımlılığına yönelik açık kapı bürolarına, 15 Aralık 2017 – 31 Aralık 2024 tarihlerinde 10.230 başvuru yapılmış ve 10.228'i sonuçlandırılmıştır. 2024 yılında ise 1.331 başvuru alınmış ve tamamı sonuçlandırılmıştır.

Emniyet ve Güvenlik Hizmetleri kategorisinde ise 15 Aralık 2017 – 31 Aralık 2024 tarihleri arasında 2.562 başvurunun tamamı sonuçlandırılmıştır.

Sağlık kategorisi içerisinde yer alan alkol ve madde bağımlılığı tedavisi kategorisinde, 15 Aralık 2017 – 31 Aralık 2024 tarihlerinde 7.668 (2024 yılında ise 1.137) başvuru yapılmış, bunların 7.666'sı sonuçlandırılmıştır (NSB, 2025:131).

Yeni Gelişmeler Narkotik Vaka Analiz Sistemi (NARVAS): Uyuşturucuyla mücadelede en temel unsur iletişim sağlanmasıdır. Bu kapsamda bireylerin ihbar ve bildirimlerde bulunmalarıyla sadece veri toplama kolaylığı sağlanmamış aynı zamanda kolluk kuvvetlerinin olaylara karşı müdahale sürecinde de kolaylık sağlandığı görülmektedir. 1 Kasım 2023 tarihinde 30 büyükşehirde uygulanan bu proje daha sonrasında 1 Ocak 2024 itibarıyla tüm ülke genelinde yaygınlaşarak önemli bir uygulama haline getirilmiştir (NSB, 2025:136). NARVAS, 112 Acil Çağrı Merkezi ve UYUMA Uygulaması üzerinden gelen narkotik ihbar ve bildirimleri değerlendiren bir sistemdir. Yapılan değerlendirmeler ile suç haritaları oluşturularak riskli bölgelerin tespitine, narkotik alan bölgeleri belirlenmesinden suçluların yakalanmasına kadar birçok alanda kullanılır.

Ülkemizde uyuşturucu ile mücadele kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 58. maddesinde yer alan *"Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır."* hükmüne dayanarak yürütülmektedir.

Yasaklı madde kullanımı yalnızca bireysel sorun olmayıp kişinin ailesine, çevresine yansımasıyla birlikte sosyal, hukuki ve ekonomik alana da sirayet etmektedir. Uyuşturucu sorunu özellikle genç kesimleri hedef alan ve toplumun geleceğin de etkileyen olumsuz bir durumdur. Bu yaşanan olumsuzluklar karşısında özellikle eğitim ve farkındalık artırıcı alanlarda çalışmalar yapılmaktadır.

2024-2028 Uyuşturucu ile Mücadele Ulusal Strateji Belgesi ve Eylem Planı kapsamında, uyuşturucu kullanımını azaltmaya yönelik eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerinin başlıca sorumlu kurumu Millî Eğitim Bakanlığı seçilmiştir. Bu süreçte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Türkiye Yeşilay Cemiyetinin de birçok çalışmaları bulunmaktadır (NSB, 2025:142).

AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI'NIN BÜNYESİNDEKİ UYUŞTURUCU İLE MÜDAHALE UYGULAMALARI

Sosyal Hizmet Merkezi (SHM): Bağımlılık konusunda sorun yaşayan kişi veya ailelerine yönelik sunulan sosyal hizmetler SHM bünyesinde yürütülmektedir. SHM'lere başvuruda bulunan bağımlı kişi ve ailesine sunulan sosyal destekler tek seferlik değil, ihtiyaç görülmesi durulmasında tüm süreçlerde devamlılık göstermektedir. Bununla birlikte Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) kapsamında arz odaklı ev ziyaretleri gerçekleştirilmektedir. Ev ziyaretleri sonucunda aile ve bağımlı bireylerin sosyal yardım veya hizmet ihtiyaçları belirlenmesinde kolaylık sağlanmakla birlikte gerekli yönlendirmeler de yapılmaktadır. 2024 yılı içerisinde toplam 122 kişi AMATEM/ÇEMATEM'e yönlendirilmiştir (NSB, 2025:142).

Aile Eğitim Programı (AEP): Madde kullanım riski bulunan bireyler ve ailelerine yönelik madde kullanım süreçleri, müdahale şekli, kullanımı arttıracak durumlar vb. hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. AEP, aile fertlerinin çağın gerektirdiği eğitim ve iletişim, hukuk, iktisat, medya ve sağlık alanlarında olmak üzere toplam 28 modülden oluşmaktadır. AEP Madde Kullanım Riski ve Madde Bağımlılığından Korunma Modülü kapsamında 2014-2024 yılları arasında toplam 8.023 eğitim yapılmış ve bu eğitimler sonucunda 609.786 kişiye ulaşılmıştır. 2024 yılında AEP kapsamı içinde toplam 1.707 eğitim faaliyeti sonucunda 97.080 kişiye ulaşılmıştır (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2025)

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitimleri (TBM): Toplumun her kesimini bağımlılıkla mücadele etme noktasında harekete geçirmek amacıyla okul ve aile temelli yaklaşımları bütünleştiren

toplum temelli bir mücadele hareketi olarak Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programını (TBM) geliştirilmiştir. TBM, ülkenin ihtiyaçları ve eğitim sisteminin göz önünde bulundurarak bağımlılıklarla mücadele etmede hazırlanan bir eylem planı olarak görülmektedir. Program çoğunlukla çocukların ve gençlerin hayatlarını daha güvenilir daha sağlıklı şekilde sürdürmelerini istedikleri için özellikle bu yaş grubunun bilinç seviyesini arttırmaya çalışmaktadır. Böylelikle bireyler bağımlık süreci yaşamadan bunun yaşanma ihtimalini minimize ederek risk ortadan kaldırılmaya çalışılacaktır TBM bağımlılığı azaltma noktasında yeni nesil eğitim araçlarını kullanarak hem yüz yüze hem de uzaktan erişim sağlayarak bireylerle iletişime geçilmesi sağlanmıştır (Yeşilay Türkiye Bağımlılıklarla Mücadele Eğitim Programı, 2026a)[9].

"En İyi Narkotik Polisi; Anne Projesi": NSB kapsamında yürütülen NARKOLOG Projesi 2021-2024 yılları arasında madde kullandığını ifade eden kişilere uygulanan anket çalışması sonuçlarında büyük çoğunluğunun annesinin ev hanımı olduğu ve aile bireyleriyle birlikte yaşadığı sonucuna varılmıştır. Kadınlarda uyuşturucu kullanım oranlarının erkeklere kıyasla daha düşük seviyelerde olması, annelerin annelik içgüdüsü ile evlatlarına olan yaklaşımları sonucunda bağımlılıkla mücadele etme noktasında ağırlık verilmesi gereken alan olarak öngörülmüştür. Bu doğrultuda, İçişleri Bakanlığı tarafından 23 Ekim 2020 tarihinde "En İyi Narkotik Polisi; Anne Projesi" faaliyete geçirilmiştir. 2024 yılında toplam 20.024 etkinlik ile 1.287.134 kişiye ulaşılmıştır. 23 Ekim 2020-2024 yılları arasında ise toplam 75.009 etkinlikte 3.524.205 anne ve anne adayı proje kapsamında bilgilendirilmiştir[10] (NSB, 2025:146-147).

Narkorehber: Yetişkin Eğitim Modülü olarak 2017 yılında İçişleri Bakanlığı'na bağlı kurumların aralarında koordinasyonun sağlanmasıyla birlikte NSB öncülüğünde İçişleri Bakanlığı Uyuşturucu ile Mücadele Uygulama Politikası Belgesi çerçevesinde yürürlüğe girmiştir. Yerel yönetim kuruluşlarının uyuşturucu bağımlılığı mücadelesinde etkin olabilmek amacıyla narkotik ekiplerince belirlenen zabıta, temizlik görevlileri, özel güvenlik teşkilatı gibi meslek gruplardan başlanarak eğitim verilmesi hedeflenerek NSB aracılığıyla "NARKOREHBER Eğitim Modülü" hazırlanmıştır (NSB, 2025:148).

Tablo 1. 2024 Yılında Verilen Narkorehber Eğitim Sayıları Dağılımı (NSB, 2025)

Hedef Grup	Faaliyet Sayısı	Ulaşılan Kişi	Hedef Grup	Faaliyet Sayısı	Ulaşılan Kişi
Askeri Personel	72	11.356	İşçi (Diğer Sektörler)	2.462	100.594
Belediye Temizlikçisi	51	3.567	Kamu Görevlisi	1.879	140.306
Belediye Zabıta	19	1.067	Karma Gruplar	53	10.138
Emniyet	949	62.334	Öğretmen	2.890	131.576
Esnaf	260	5.568	Özel Güvenlik	474	45.574
Gümrük Personeli	6	371	Sahil Güvenlik Personeli	5	161
Servis Şoförü vs.	35	1.362	Vatandaş	10.394	874.570
Sivil Toplum Kuruluşları (STK)	61	2.530	Veli	4.838	346.855
Üniversite Öğretim Görevlisi- Öğrenci	2.299	514.132	Toplam	26.747	2.252.855

Kaynak: NSB, 2025.

[9] detaylı bilgi için bknz. https://tbm.org.tr/hakkimizda

[10] detaylı bilgi için bknz. https://narkotik.pol.tr/2025-turkiye-uyusturucu-raporu-yayimlanmistir.

Narkorehber çalışmaları 2024 yılında toplam 26.747 etkinlik gerçekleştirmiş olup 2.252.061 kişiye ulaşılmıştır. 2017-2024 yılları arasında ise 102.07 etkinlik gerçekleşmiş ve 6.764.009 yetişkine ulaşılmıştır (NSB, 2025).

Narkorehber Gençlik Modülü: Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanlığı tarafından hazırlanan Bağımlılıkla Mücadele Eylem Planı doğrultusunda, üniversite öğrencilerinin uyuşturucu bağımlılığını önlemede koruyucu ve riskleri azaltmak amacıyla çalışmalarının yapılması, üniversite veya fakültelerde seminer ve konferansların düzenlenmesi, bilgilendirici video, tanıtım filmi vb. hazırlanması amacıyla NARKOREHBER Gençlik Modülü hazırlanmıştır.

Modül kapsamında 2024 yılında 2.220 faaliyet düzenlenmiş ve toplam 508.161 üniversite öğrencisine eğitim verilmiştir. 2021-2024 yılları arasında 5.605 faaliyet düzenlenmiş ve 1.461.176 üniversite öğrencisine ulaşılmıştır (NSB, 2025:148).

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI VE YEŞİLAY BÜNYESİNDE UYUŞTURUCU İLE MÜCADELE UYGULAMALARI

Türkiye Bağımlılıkla Mücadele (TBM) Eğitim Programı, gençler başta olmak üzere tüm toplumda alkol, sigara, uyuşturucu vb. diğer bağımlılıklara karşı önlem alınması gerekliliğinden yola çıkılarak oluşturulmuştur. TBM eğitimleri alanlarında başarılı akademisyenler, hekimler, psikologlar gibi uzman kişiler tarafından verilmektedir. TBM, Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi-UNODC ve Avrupa Birliği Uyuşturucu Ajansı- EUDA gibi uluslararası kuruluşlar tarafından desteklenmekte ve birçok platformda "iyi uygulama örneği" olarak sunulmaktadır. TBM, Millî Eğitim Bakanlığı müfredatı içerisine alınmış ve Uyuşturucuyla Mücadele Üst Kurulu tarafından akredite edilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ile Yeşilay Cemiyeti arasında 2015 yılında yapılan protokol ile Türkiye genelinde yaygınlaştırılmıştır. MEB kapsamında 2023-2024 yılları içerisinde toplam 6.531.311 öğrenci, 57.174 öğretmen ve 356.268 veliye farkındalık eğitimi verilmiştir.

TBM eğitim süreçlerinde teknolojik altyapıların sunduğu uzaktan eğitim platformu ile çevrim içi ve çevrim dışı eğitimler sayesinde yer, zaman ve mekân sınırlaması olmadan erişim sağlanan yeni eğitim sistemidir. Uzaktan eğitim platformunda tüm bağımlılıkları kapsayan eğitici e-içerikler bulunmaktadır. Türkiye'nin dijital eğitim platformu olarak bilinen EBA (Eğitim Bilişim Ağı) ile öğrenciler ve öğretmenler kendilerine ait hesap bilgilerini kullanarak hızlı ve kolay şekilde sisteme giriş yapabilmektedirler. Eğitimler eş zamanlı olabileceği gibi eş zamansız (asenkron) olarak da yürütülebilmektedir (NSB, 2025:151-152).

Okulda Bağımlılığa Müdahale (OBM) Programı: OBM Programı, Millî Eğitim Bakanlığı ile Türkiye Yeşilay Cemiyeti iş birliğinde oluşturulmasıyla öğrencilerin bağımlılık yapıcı maddeleri kullanım aşamasında bırakmalarına karşı hedefleyen müdahale yöntemlerindendir. Bağımlılıkla mücadelede en verimli uygulamanın okullarla bütünleştirilmesi şeklinde ortaya konulmuştur. OBM Programı ile yaşanabilecek birçok olumsuz davranışın bağımlılık sürecine dönüşmeden okul odaklı önlenmesi hedeflenmiştir. OBMSoft sisteminin kullanılmasıyla rehberlik ve psikolojik danışmanlar tarafından riskli öğrencileri takip etmekte, yazılım tarafından hazırlanan risk ve ihtiyaç raporları ile süreç yürütülmektedir. 2024 Aralık ayı itibariyle OBMSoft verilerine göre riskli olarak görülen toplam 3.400 öğrenci kayıtlara geçmiş ve ihtiyaç görüldüğü durumlarda müdahale edilmiştir. Bu kapsamda sadece öğrencilere yönelik müdahale planı uygulanmamış, ailelerde dahil edilerek toplam 1.025 görüşme yapılmıştır. OBM programı kapsamında tehlike oluşturabilecek öğrencilerin sigara, uyuşturucu, alkol, riskli internet kullanımı, kumar ve bahis oynamak gibi davranışların bağımlılık sürecine dönüşmeden önlenmesi amaçlanmaktadır (NSB, 2025:153-154).

Yeşilay Danışmanlık Merkezi (YEDAM): Türkiye Yeşilay Cemiyeti'nin bünyesinde hayata geçirilen YEDAM, bağımlılık sorunuyla yüzleşen bireylerle, bağımlı ailelerine ve bağımlılık riski oluşturabilecek kişilere psikososyal hizmet sağlamaktadır. Bağımlılıkla mücadele sürecini ve yeniden kullanımlara karşı önlemek amacıyla düzenlenmiş olan YEDAM, 2024 yılı itibarıyla tüm illerde ve KKTC'de olmak üzere toplam 107 merkezde hizmet vermektedir. YEDAM'da, ilk olarak alkol ve madde bağımlılarına yönelik destek sağlanırken daha sonrasında internet ve tütün bağımlılığı, kumar bağımlılığı ile mücadele hizmetleri de eklenerek kapsamı genişletilmiştir (Yeşilay, 2026b).

Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi Projesi (ESPAD): 1995 yılında yapılan "Alkol ve Uyuşturucu Kullanımına Yönelik Avrupa Okul Anketi Projesi (ESPAD)" olarak bilinen ilk geniş ölçekli gerçekleştirilen Avrupa okul anketidir. Dört yılda bir düzenlenen bu anket, yeni ülkelerinde eklenmesiyle birlikte artış göstererek uygulanmakta ve sonuçları raporlanmaktadır. ESPAD çok sayıda oluşturduğu bağımsız araştırma ekipleriyle birlikte özellikle gençlerde madde kullanımına yönelik dünyadaki en kapsamlı uluslararası araştırma projesi olarak kabul edilmektedir (Evcin, 2014:136).

2024 yılında 37 Avrupa ülkesinde 15-16 yaş arası 113.882 öğrenci arasında yürütülen Avrupa Alkol ve Diğer Uyuşturucu Araştırma Projesinin (ESPAD) 8. Turundan elde edilen bilgileri özetlemektedir. Sonuçların genel görünümü ise ergenlerin odak noktalarının madde kullanımı ve buna karşı gösterdikleri eğilimlerdir. 1995-2024 dönemlerini kapsayan bulgular da kişilerin kullanım davranışlarının yanında ruhsal iyi oluş ve önleme faaliyetlerinin de daha fazla önem verildiği görülmektedir. Bu çerçevede, yapılan anketlerle elde edilen verilerin izlenmesiyle ergen davranışlarındaki değişimleri göstererek önleme ve politika süreçlerine yardımcı olmaktadır.

Söz konusu dönemde yapılan anketlere bakıldığında, madde kullanımında genel olarak bir azalma eğilimi görülmektedir. Alkol kullanımına yönelik elde dilen veriler de genel ve aşırı kullanım oranlarında azalışlar meydana gelmiştir. Bu görülen azalmanın erkeklerde daha belirgin olduğu, kızlarda ise bu değişimin sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Yasadışı maddeler içerisinde esrar, en yaygın kullanılan madde olma özelliğini sürdürmektedir. Erkeklerin yasadışı madde kullanım oranlarının genel olarak daha yüksek olmasıyla birlikte, kızların kullanım oranlarının da erkeklere yaklaştığı ya da geçtiği görülmektedir. Bununla birlikte erken başlama ve riskli kullanım davranışlarının devam ettiğini ve esrar öğrenciler tarafından en kolay temin edilen yasadışı madde olarak karşımıza çıkmaktadır. Önleme faaliyetlerine bakıldığında, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun en az bir müdahaleye katıldığı görülmektedir. Bu müdahalelerde en çok ele alınan konunun ise alkol olduğu, yasadışı maddeler ve davranışsal risklerin ise daha sınırlı düzeyde ele alındığı görülmektedir. Etkileşimli ve beceri temelli programların bazı bölgelerde daha yaygın olduğu bilinmektedir (EUDA, 2025:1-20)[11].

SONUÇ

Türkiye'de bağımlılıklarla mücadele kapsamında uygulanan politikalar, sadece güvenlik amacıyla değil sağlık, eğitim, teknoloji ve toplumsal açıdan birlikte ele alınarak çok kapsamlı bir kamu politikası niteliği taşımaktadır. Özellikle son yıllarda dijitalleşmenin artış göstermesiyle birlikte kamu hizmetlerinde sık kullanılması sonucunda bağımlılıkla mücadelede de yeni bir yaklaşım sağlayarak uygulamaların ve hizmet sunumlarında yenilikler meydana getirdiği görülmektedir. Bu yenilikler arasında özellikle literatürde yeni yer edinmeye başlayan "dijital

[11]detaylı bilgi için bknz https://www.euda.europa.eu/publications/data-factsheets/espad-2024-key-findings_en.

talep" ve "dijital aktivizm" kavramları, toplumdaki bireylerin kamu hizmetlerinden beklentilerinin değiştiği yönündedir. Dijital talep ile birlikte bireylerin, kamu hizmetlerinden daha hızlı, etkin ve erişebilir şekilde yararlanmayı hedeflerken, Dijital aktivizm ise toplumsal konularda sağlayacağı bilinçlendirme faaliyetleri alanında önemli yer almaktadır. Bu kapsamda dijitalleşme, sadece teknolojik olarak değil aynı zamanda kamu hizmetlerinin sunum şeklinde de değişikliklere sebep olmuştur.

Dünya Değerler Araştırması verileri de yaşanan bu değişimi somut olarak göstermektedir. Araştırma sonuçlarında aileye verilen önemin diğer yıllara göre azalış göstermesiyle birlikte bireysellik anlayışının ise artış göstermesi dikkat çekmektedir. Bununla birlikte toplumun uyuşturucu bağımlıları ile komşu olmak istemediği bağımlılığın toplumsal açıdan ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bağımlılıkla mücadele de sadece cezai yaptırımların uygulanmasıyla değil, sosyal ve toplumsal açıdan farkındalık yaratan politikaların uygulanmasıyla birlikte bağımlı bireylerin toplumdan dışlanmasına karşıda etki edeceği görülmektedir.

Dijital dönüşümün görüldüğü bir diğer alan ise sağlık alanında yapılan dijital hastane uygulamalarıdır. Türkiye'de HIMSS-EMRAM[12] modeliyle birlikte faaliyet gösteren dijital hastane sürecinde sağlık hizmetlerinin etkin ve sürdürülebilir biçimde sunulmasına imkân tanımaktadır. Bu kapsamda da Ankara'daki Gazi Mustafa Kemal Hastanesi'nin pilot hastane olarak seçilmesiyle birlikte Türkiye'nin ilk dijital hastanesi olarak faaliyete sunulmuş ve dönüşüm sürecinin başlamasına sebep olmuştur. Dijital hastaneler sayesinde hasta verilerine daha hızlı ulaşılması, tedavi süreçlerinin düzenli bir şekilde yürütülmesiyle birlikte daha sistematik bir yapının oluşmasını sağlamıştır.

2025 Avrupa Uyuşturucu Raporuna göre uyuşturucu sorununun dijitalleşmeyle birlikte farklı boyutlara ulaştığı görülmektedir. Dijital platform kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte uyuşturucu ticaret ve dağıtımının hızla artış göstermesine neden olduğu gibi aynı zamanda yeni psikoaktif maddelerin doğmasına ve toplum açısından risklere açık hale getirdiği görülmektedir. Avrupa ülkelerinde uyuşturucu pazarının günden güne büyümesiyle birlikte bağımsızlıkla mücadelenin uluslararası boyutta ele alınmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu durum, Türkiye açısından da dijital alanda denetim altına alınması ve erken uyarı sistemleriyle desteklenmesi gerekmektedir. 2024 yılında yapılan kamu harcamalarının 2023 yılına kıyasla yaklaşık %49 oranında artış göstermesi, toplam 10 milyar 324 milyon 804 bin 539 Türk Lirası olarak gerçekleşen bu harcama düzeyinin bütçe üzerindeki yükü dijitalleşmenin getirdiği kolaylıkla birlikte azaltılması gerekmektedir. Ayrıca Türkiye'nin jeopolitik konumu itibariyle gümrük personelinin uyuşturucu ile mücadele kapsamında kritik bir role sahip olduğu açıktır. Burada görev alan personellerin uyuşturucu konusunda bilinçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle gümrük personellerine karşı yapılacak olan faaliyetlerin arttırılması gerekmektedir. İçişleri Bakanlığı tarafından 23 Ekim 2020 tarihinde "En İyi Narkotik Polisi; Anne Projesi" faaliyete geçirilmiştir. 2024 yılında toplam 20.024 etkinlik ile 1.287.134 kişiye ulaşılmıştır. Kadınların daha aktif biçimde projelerde rol alması gerektiği ve okulların güvenliği açısından daha fazla istihdam edilmeleri de etkili olabilecektir.

Türkiye' de kamu ekonomisi politikaları uygulamalarında dijitalleşme altyapısının önemi giderek artmaktadır. Dijital hastanelerin yaygınlaşması, sağlık hizmetlerinde dijital temellerin güçlendirilmesi, toplumsal farkındalık açısından yapılan çalışmaların arttırılması olumlu katkı sağlayacaktır. Özellikle 2026 yılının "Bağımsızlık Yılı" ilan edilmesiyle birlikte farkındalık ve

[12]Not: HIMSS (Sağlık Bilgi ve Yönetim Sistemleri Topluluğu), sağlık hizmetlerinde bilgi ve teknolojinin kullanımını optimize eden uluslararası bir kuruluştur. EMRAM ise (Elektronik Sağlık Kaydı Benimseme Modeli) dir.

önleyici politikalara yönelik çalışmaların arttırılması, kamu kurumları ile birlikte çalışılması ve dijital altyapıdan yararlanılması önem taşımaktadır. Dijitalleşmenin yaydığı pozitif dışsallıklar ve uygulanacak kamu politikalarıyla birlikte, bağımlılıkla mücadele daha sürdürülebilir, önleyici ve toplumsal açıdan yeni bir yapının oluşmasını mümkün kılacaktır. Toplumun önünde rol model olarak alınabilecek kişilerin denetlenmekte olduğunu ve sivil toplum kuruluşlarının verdiği destek ile daha hızlı etkin bir biçimde bağımlılıklarla mücadele edilmesi gerektiği görülmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.
Destek Bilgisi: Herhangi bir kurum ve/veya kuruluştan destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.
Etik Onayı: Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazar(lar)ına aittir.
Etik Kurul Onayı: Çalışma kamuya açık ikincil verilerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.
Araştırmacıların Katkı Oranı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Ak, B. (2013). Sağlıkta Yenİ Hedef: Dijital Hastaneler. *XV.Akademik Bilişim Konferans Bildirileri*, (s. 971-975). Antalya.

Akalın, G. (2000). *Kamu Ekonomisi.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Akbaş , N. ve Hızarcı Beşer, B. (2025). *Türkiye'de Bağımlılıklarla Mücadelede Eğitim.* Bursa: Ekin Yayınevi.

Armağan, R. (2015). Kamu Ekonomisinde Dışsallıklar ve Dışsallıkların İçselleştirilmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9, 1-20.

Avrupa Birliği Uyuşturucu Ajansı (EUDA). (2025). https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2025_tr adresinden alındı (Erişim Tarihi: 07.01.2026)

Birleşmiş Milletler. (2024). Ekonomik ve Sosyal İşler Başkanlığı Kamu Kurumları ve Dijital Hükümet Bölümü: https://publicadministration.un.org/egovkb/Data-Center adresinden alındı (Erişim Tarihi: 07.01.2026)

Birleşmiş Milletler. (2020). https://www.un.org/digital-emerging-technologies/content/roadmap-digital-cooperation adresinden alındı (Erişim Tarihi: 07.01.2026).

Bıyık, G. (2025). Geleneksel Devletten Dijital Devlete Dönüşüm: E-Devlet ve Dijital Beyan. B. H. Beşer içinde, *Maliye Alanında Uluslararası Araştırmalar- IV* (s. 27-50). Ankara: Eğitim Yayınevi.

Çakır, C. (2015). E-Devlet Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 4(7), 41-42.

Çarıkçı, O. (2010). Türkiye' de E-devlet Uygulamaları Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 12, 95-122.

Dede, A. (2025). Dijitalleşmenin Toplumsal Yapıya Etkisi: Dilek Şikayet Kutusu, Dijital Talep ve Sağlık Sektörü. *Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 964-984.

Doğan, K. C., ve Ustakara, F. (2013). Kamuda Bir Yapılanma Dönüşümü Olarak E- Devlet ve E-Yönetişim İlişkisi Üzerine. *Global Journal of Economics and Business Studies*. 2(3), 1-12.

Dünya Sağlık Örgütü . (2026). WHO: https://www.who.int/about adresinden alındı. (Erişim Tarihi: 03.04.2026).

E-devlet Kapısı İstatistikleri. (2026). https://www.turkiye.gov.tr/edevlet-istatistikleri. adresinden alındı. (Erişim Tarihi:03.04.2026).

Edizdoğan. (2007). *Kamu Maliyesi.* Bursa: Ekin Yayınevi.

Erkek, S. ve Gündoğdu, S. (2022). Vatandaş Gözünden E-Sağlık Hizmetlerinin Değerlendirilmesi: Farkındalık, Kullanım ve Memnuniyet Düzeyleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 25(2), 646-667.

Evcin, U. (2014). Alkol ve Madde Kullanımı ile İlgili Dünyanın En Büyük Okul Anketi: ESPAD Üzerine Bir Değerlendirme. *The Turkish Journal on Addictions, 1*(2), 135-142.

Kargı, V., ve Yüksel, C. (2010). Çevresel Dışsallıklarda Kamu Ekonomisi Çözümleri. *Maliye Dergisi*, 159, 183-210.

Mıynat, ve Cüre. (2023). Dijitalleşme Sürecinde Kamusal Politikaların Oluşumunda Paradigma Değişimi: Dijital Kamusal Mallar. *Turkuaz Uluslararası Sosyo- Ekonomik Stratejik Araştırmalar Dergisi*. 5(2), 41-63.

Özbilgi, F. (2020). Piyasa Başarısızlıklarından Dışsallıklar ve Çözüm Yollarına İlişkin Değerlendirmeler. *Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*. 2(1), 70-90.

Özdemir, B., ve Uysal Şahin, Ö. (2024). Türkiye2de dijital hasatanelerin geleceği: GZFT analizi. *Journal of Awareness*, 9(4), 381-392.

Özpençe, Ö. (2014). Dijital Kamusal Mallar. *Sosyo Ekonomi,* 2, 57-80.

Pehlivan, O. (2021). *Kamu Maliyesi.* Trabzon: Ekin Yayınevi.

Sarıyıldız, A. Y. (2022). Dijital Hastane. B. Uysal, ve T. Semiz içinde, *Sağlık Hizmetlerinde Dijitalleşme ve Geleceği* (s. 53-72). Ankara: İksad Yayınevi.

Söylemez, A. (2016). Geçmişten Günümüze Türkiye' de Uygulanan Önemli Devlet Projeleri. A. Şahin, ve E. Örselli içinde, *Teoriden Uygulamaya E-Devlet.* (s. 149-173.) Konya: Atlas Akademi.

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2026). Aile ve Toplum Hizmetler Genel Müdürlüğü: https://www.aile.gov.tr/athgm adresinden alındı Erişim Tarihi: 03.03.2026).

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2018). Tam Donanımlı Dijital Hastane Klavuzu: https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/Eklenti/23473,tam-donanimli-dijital-hastane-kilavuzupdf.pdf?0 . adresinden alındı (Erişim Tarihi: 01.04.2026).

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2018). *Tam Donanımlı Dijital Hastane Klavuzu.* https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/Eklenti/23473,tam-donanimli-dijital-hastane-kilavuzupdf.pdf?0 . adresinden alındı (Erişim Tarihi: 01.04.2026).

T.C. Sağlık Bakanlığı. (2026). Elektronik Belge Yönetim Sistemi: https://sbsgm.saglik.gov.tr/TR-94252/elektronik-belge-yonetim-sistemi-ebys-yenilendi.html adresinden alındı (Erişim Tarihi: 03.02.2026).

Taner, D. (2025). Yapay Zekanın Kamu Yönetimine Etki ve Yansımasına Yönelik Bir Analiz . *Journal of Economics and Administrative Sciences*, 26(4), 838-858.

Temiz, M., ve Yılmaz, İ. (2025). E-Devlet Kullanımının Güvenilirlik ve Memnuniyet Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 487-507.

TUBİM Türkiye Uyuşturucu Raporu. (2025) https://www.narkotik.pol.tr/2025-turkiye-uyusturucu-raporu-yayimlanmistir adresinden alındı (Erişim Tarihi: 15.02.2026).

Turhan, D. G. (2017). Dijital Aktivizm. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, 26-44.

Türkiye Uyuşturucu Raporu (NSB). (2005). https://www.narkotik.pol.tr/kurumlar/narkotik.pol.tr/Duyurular/2025/10/2025-Uyusturucu-Raporu.pdf adresinden alındı (Erişim Tarihi: 03.01.2026).

Ulusam Seçkiner, S., ve Sofuoğlu, A. (2024). Dijital Hastanelerde Verimlilik Analizi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 27(1), 1-20.

Yaman, İ. (2024). Dijital Kamusal Mallar ve Modüler Açık Kaynak Kimlik Platformu Örneği. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(28), 223-250.

Yeşilay. (2026a). Türkiye Bağımlılıklarla Mücadele Eğitim Programı: https://www.yesilay.org.tr/bagis-yap/projeler-bagis/onleme-projeleri/turkiye-bagimlilikla-mucadele-egitim-programi/ adresinden alındı (Erişim Tarihi: 03.02.2026).

Yeşilay. (2026b). YEDAM: https://www.yesilay.org.tr/yesilay-danismanlik-merkezi/ adresinden alındı (Erişim Tarihi: 20.02.2026).

Yeşilbekmez, S., ve Durmuş Medeni, T. (2025). E-Devlet Entegrasyonu Bulunan Sistemlerin E-Okul Sistemi İle Haberleşmesi: E- Nabız Üzerine Bir Araştırma. *İzmir Yönetim Dergisi*, 6, 15-36.

Yıldız , M., ve Kocaoğlu, M. (2024). Türkiye' de Dijital Devletin Yapısı ve İşleyişi: OECD Perspektifinden Bir Değerlendirme. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*. 7(1), 47-57.